

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Triplex Statvs; Ecclesiasticvs, Religiosus, & Sæcularis

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663**

Liber LX. Iudicium Forense.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80707](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80707)

R. P. ANTONII
DE ESCOBAR
ET MENDOZA.
VALLISOLETANI.

Societatis IESV,

VNIVERSÆ THEOLOGIÆ
MORALIS RECEPTIORES SINE LITE
 sententiæ, Dubiæque Disquisitiones.

STATVS SÆCVLARIS.

LIBER LX.

IVDICIVM FORENSE.

CVM Volum. 5. de Iustitia, & Iure materias diges-
 si, Tractatum de Iudicio Forensi inter se cui commo-
 dius in presenti de seculari statu sermonem dum insti-
 tuo elucidandum. Plura itaque Iudice Accusatore, Teste, Reo,
 Aduocato, & aliis Forensis Tribunalis Ministris una, & al-
 tera sectione expediam.

SECTIO PRIMA.

De Iudicio Forensi Receptiores sine lite Sententiæ.

CAPVT I.

De Legitimo Iudicio.

Regula ad iudicium legitimum ra-
 quiruntur. Primum est *Iurisdictio*,
 ad indicium, qua deficiente, sententia erit nulla,
 legitimū. *Escob. & Mend. Theol. Mor. l. o. VII.*

& lethaliter delinquetur. Unde secularis
 Index delinquet, si personas, vel causas mere
 Ecclesiasticas solum traxerit ad tribunal
 Idemque de Ecclesiastico Iudice dixerim, si
 ad se causas mere ciuiles traxerit? Nisi for-
 te per accidentem defectum iustitia in se-
 culati foro; nisi sint miserabilium per-
 sonarum causæ. *D. Thom. 2. 2. q. 60, Card.*
 X *Lugo*

Lugo de inst. d. 37. sct. 3. Laym. l. 4. c. 2. adi-
ciens quenam causæ merè Ecclesiastice, que-
nam merè ciuiles, quenam mixtæ dictitentur.

Secundum est *Rectus processus*, nēpe ut reus
citetur, & audiatur, &c. Nisi forte aliquando
expedit, cum delicta sunt atrocia in flagra-
processus.

² *Et rectus* *processus*. Iudici etenim supremo (dū-
modo crimen sit publicum) aliquando licet,
sine citatione, defensione, & omni processu
reum morti addicere eo quod factum notoriū,
& publicum accusatoris, ac testium vices ger-
it, neq; res in se in iudicio defendendi re-
linquat. profecto esti talia crimina à cōmuni
dispositione legis positiva, & iuris communis
excipiuntur: non tamen legis, vel iuris naturæ,
vnde grauiter delinquit iudex, qui in huic
modi processu quidus licere præsumperit.
Trull. l. 8. Dec. c. 1. dub. 1. 3. Nau. sum. c. 25. n. 10.
Bon. d. 10. in Dec. c. 2. p. 2. n. 5. Card. Lug. d.
37. sct. 5.

³ *Et i intentio recta.* Tertiū est *intentionis recta*, ut videlicet proceda-
tar ex intentione iustitiae. Quapropter si Index
ex odio, affectu, aut alio malo fine aliciatur
proculdubio delinquit non quidē contra iu-
stitiam, sed contra charitatem, aliamve virtu-
tem mortaliter, vel venialiter, prout finis il-
lius mortaliter, aut venialis fuerit. Bon. d. 10. in
Dec. c. 2. p. 3. & alij communiter.

CAPUT II.

De Indice.

⁴ *In Indice necessaria est scientia.* **D**ebet Index scientia pollere: ut suo
inveniri recte satisfaciat. Quia qui-
libet obligatur ea callere, que ad
proprium attinent officium, & sine quorum
cognitione, munus suum exercere nō potest.
Vnde petens, vel suscipiens iudicis officium
si ob imperitiam ita se indignum agnoscit, ut
probabile sit notabile alij incommode ob-
ventur, lethaliter delinquit. Nauar. c. 25.
n. 11. Card. Lug. d. 37. n. 1.

⁵ *Nec debet absolvi, nisi facta officij renun-
ciatione.* Non debet iustitiae, iustitiae, iustitiae
absolvi, nisi gerat propositū, qui nullus potest officiū cu-
m officiū re-
nuntiatio proximigrani pericolo. Farin. p. 3. q. 3. a. 16. Sa-
gerat. ⁶ *Nauar. sum. c. 25. n. 11. D. Tho. 2. 2. q. 76. a. 2.*

Tenetur Si propter culpabilem iudicis ignorantiam
parti litiganti grata accidit in cōtradicione, tenetur par-
tis facere, ut iuris faciasse quacumque ad litis substat-
tus est. & ad expētass pertinere videatur. Card.
palatio fa. Lug. d. 37. n. 2. Bonac. d. 10. Decal. q. 2. p. 3. *Ea fuit.*

⁷ *Tenetur* Porro Index agnoscens, se commissum (et
si sine graui piaculo) in litigante, refutem
debet, si potest citra infamiam, erroris damnum
manere hinc impedit, ut nonendo occulte partem la-
gantem, ut tam, ut tibi appellatione, vel alter, consule-
damnum, re satagat, quia id pertinet ad debitum mu-
quod sua neris executionem. Lugo Card. de inst. d.
causa im- 37. q. 367.

minet ei. Deinde tenetur index causas indicare, ac
impedit, si celeriter expedit, quia ex officio tenetur,
possit impedit, ut que ins sumum tribuere: quod non agit, si

aut potius indicare nolit, aut sine iusta causa dicit,
sententiam differat. Vnde lethaliter delinquit
differendo notabiliter causarum expeditionē. ⁸ *Tenetur*
sine causa iusta Sylvestr. v. Index, q. 12. Sayr. causa in-
in Clani, l. 1. 2. a. 12. n. 8. Nauar. c. 25. num. 14. dicare, &
Bon. d. 10. Dec. q. 2. p. 3. Addunt teneri lu- celeriter
dicem in hoc casu partis legē damna, & expen- expedire,
fas, quia ex iniqua dilatatione sequuntur fuere,
restituere. Quia carum iniuncta ille causa fuit.

Si in causa exequenda, & proferenda
sententia negligens, vel iniquus sit, non so- ⁹ *Interdum*
lū parti hæc, sed interdū etiam filio tenetur: etiam filio
v. g. si malitiam pecuniarum, quam ex con- tenetur
suetudine, vel legē communis debebat reo in-
ponere, sine causa remisit. Laym. l. 3. c. 5.
n. 7. Sylv. v. Pæna, q. 8. D. Tho. 2. 2. q. 67. a. 4.

¹⁰ *Quid verò præstare debeant circa inquisi-
tionem criminum, anno.* Præmitto autem, Tribus mo-
dibus procedi posse contra criminolos, du præstis
nempe via Accusationis, cū est aliquis actor, potest con-
qui se probaturum delata spondet. Denuncia-
tria crimi-
nationis, cum deferens crimen, non vult onus resum, via
probandi sibi pere. Inquisitionis, que quidem
est triplex, Generalis, quando in genere que-
ritur, num leges feruntur. Specialis, quando
de certa persona, & certo crimen queritur.
Mixta, quando vel loca persona, vel crimen resum.
solum est speciale, vt si queratur, quisnam
Antonius intererit. Hoc præmisso, Index si-
ne villa occasione data, potest generaliter in-
stituere inquisitionem. In ea tamen eius po-
tentia non extenditur ad occulta elicienda,
de quibus nulla est fama. Ratio prioris est,
quia id necessarium est Reipublice, nec cui-
quam iniuria interrogatur, & licet quorundam
detergantur sceleris id per accidentem evenit, ei-
que incommode bonum commune preponendum. Ratio posterioris, quia maxima inde
Reipublicæ sequerentur incommoda. Lef. l.
2. c. 2. 8. dub. 1. 3.

¹¹ *Profecto in huiusmodi inquisitione fabri-
cas etiam sub iuramento rogantur, non tene-
tur, immo non potest prodere criminolam oc-
cultum. Etsi cum prodat, lethaliter delinquit
contra iustitiam.* Quidam cum crimen (vt iep-
pono) porbari nequit, ac proinde ex eius re-
uelatione non possit aliud sequi, quam infamia
nullum ille ius renelandi habet. Limite, dare cri-
meni fortè non tam in peccati, quam in cer-
tum eius, qui deliquit emendationem, vel ad tum-
grauia ex alis auertendum cederet. At si in
hac inquisitione ex revelatione duorum, vel
trium aliquip criminis author deprehendatur,
potest Index per Kosce testes contra illum
procedere. Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 12. & tr. 3. p.
3. c. 4. n. 12.

¹² *Qando verò crimen est manifestum, &* ¹³ *author ignoratur, Iudici est licitum, querere quid quæ-
ritur in genere, quisnam fecerit, non tam in de crimen
particulari, v. g. Nunc Antonius gesserit nisi est mani-
fatum, in quaenam est. Quia sic fert Indicium pra-
xix, ex eius omissione non levia incommoda
sequerentur Bonac. p. 8. Dec. d. 10. quæst. 2.
p. 1.*

Verum ut inquisitionem specialem fa-
ciat debet saltē infamia præcedere, vel ut inquisi-
tio quid simile, ut iustam der causam. Quia alio, ut speciale
qui delinquens sine causa infamaretur, fas.

ESCOBARI
Theol: Mor:
Tom: V. VI. VII
E. LV

Sect. I. de Iudic. For. Recept. Sent. 243

debet sal-
tem infamia
praece-
dere.

& quia Index debet ex scientia publica, quam
non habet nisi per accusationem, vel confes-
sionem rei, vel facti evidentiem vel per infamiam, ad quam non sufficiunt duo testes, qui
iurent, se vidisse crimen admitti, quia adhuc
est occultum, sed requiritur, ut rumor sit spar-
sus per maiorem partem ciuitatis, vel Monas-
terij, nec a maledicis sit extortus. Attamen
hac in re tutius erit communem bonorum
virorum, & Reipublicae proximam sectari. Bon.
in Dec. d. 10. q. 2. pun. 5. Lef. l. 2. c. 28. dub. 19.

Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 12.

Sed ante quam Index ad inquisitionem
specialem vi infamiae procedat, ipsa infamia
prius debet examinari, ac probari saltem per
duos testes, qui exprimant personas, a quibus
audiere. Trull. l. 8. cap. 1. dub. 17. Præterea de
vno crimen infamatum, v. c. adulterio, non
potest de alio interrogari, de quo infamatus
non est, v. c. de falso. Quia est inquisitio spe-
cialis sine prævia infamia. Trull. ibidem dub.
18. Limite, nisi crimina sint connexa, vel
vnum circumstantia alterius existat. Sanchez
p. 2. consil. l. 6. c. 3. dub. 2. 1. Monuerim vero, ad
specialem inquisitionem non requiri infamiam
præsumam in casibus certis, quos recon-
gnoscere apud Leffiam l. 2. c. 29. dub. 15. Bonac.
tom. 2. d. 10. pun. 5. Sanchez p. 2. consil. l. 6. c. 3.
dub. 19.

15 Quid Iudici
liiceat,
quid non
circum
tortu
ram rei, qui
potest tor
queri.

16 Quid ad
torturam
rei requira
tur?

17 De peccatis
Iudicis cir
cari tortu
ram.

Quid vero iudici liiceat, quid non liiceat cir-
cum torturam rei, iam expono, premitens,
quasdam personas torqueri non posse, nisi in
criminibus exceptis. Tales sunt viri in magna
dignitate constituti, officiales Principis, Vir-
bi Gubernatores, Nobiles equites Ordinis,
milites. Doctores, coramque liberi Impub-
eres, senes memoria vacillantes, prægnantes, &
nondum a parte confirmatae. Card. Lugo d.
37. sett. 14. & omnes.

Hoc præmisso, ad reum torturandum requiri-
tur alicuius grauius criminis ea saltem in-
dicia, quæ semiplenam probationem faciant,
id est, reddant rem plu quam probabilem, v. g.
si adit testis unus omni exceptione maior, rei
confessio extra iudicium probabilitatem
duorum vel trium sicut in criminis, in cri-
minibus exceptis. Item fama publica à viris
honestis orta, ac per telles probata cum alterius
indicii administriculo. Quia fama sola non
probatur, sed habet le instar accusatoris. Certe
tortura est instituta ad probationis subsidium,
quando argumenta, & indicia sunt valde
efficacia, ut sic plena probatio elici possit; nam
confessio rei, si eam extra torturam ratificet,
maneatque in ea visus ad diem sequentem,
ex semiplena probatione plenam efficit. Lef.
l. 2. cap. 29. dub. 17. Layman l. 3. trullat.
6. cap. 5. Tanner. tom. 3. d. 4. de inst. dub.
2. & 3.

Hinc peccat Index lethaliter, si non prius
alia media mitiora ad detegendam verita-
tem tenet, quam ad torturam procedat Lef.
l. 2. cap. 29. dub. 17. Etsi ob insufficientia in-
dicia reum tortura addicat. Insufficientia au-
tem indicia sunt, si cadaver occisi sanguinem
ad presentiam aliquis emittat. Si sanguis lacry-
mari non possint. Deltrius l. 5. de Mag. i. et.
3. adiunctionis merito, illicitam esse per aquas
&c. probationem. Lef. l. 2. c. 29. n. 176. Trull.
Eccl. & Mend. Theol. & Moral. To. VII.

1. 8. Dec. o. 1. dub. 2. 1. Et qui in causis criminibus, vel notabilis infamia reum comprehensum antequam habeat probationem con-
tra ipsum iuramento adstringit, ut veritatem aperiat de omnibus pertinentibus ad casum, ob quem est comprehensus. Idem est (etsi
sine iuramento) muriis, terroribus, tormento-
rum ostensione hominem turbet, & impliceret,
ut sibi contradicens, circumstantiam aliquam
reuelet, qua conuincatur, & plectatur. Natur.
sum. cap. 1. 8. num. 41. & cap. 25. n. 36. Card.
Lugo d. 40. num. 1. Et si extorferit confessio-
nem per iniuriam, v. g. si torserit exemptum,
si sine sufficientibus indicis, si dolo malo,
mendacis, scita in punctatis promissione, ad
faecundum induxit, vel aliter sive quoad sub-
stantiam, vel modum notabiliter excessit in
tortura. Et ultra graue piaculum, confessio
rei est nulla, nec potest Index ex ea procedere; in modo ad compensationem danni tenetur.
Lug. d. 37. n. 157. Lef. l. 2. c. 29. dub. 18. Laym.
l. 3. tr. 6. c. 5. tanner. tom. 3. d. 4. q. 2. Trull. l. 8.
Dec. o. 1. dub. 17.

Profecto licet reus confessionem iniuste 18
extortam postridi ratificet, nihilominus In-
dex nequit ad eius, vel complicis occulti pu-
confessio-
nitionem procedere. Quia cum confessio fue-
rit in ea, consequenter irrita erit ratificatio, extortam
Leg. penult. ff. de quæ. arque adeo etiam co-
ratificet, gniatio per illud medium parta est iniusta. nequit In-
dex ad pu-
tare, & sequitur meus Hermannus Bulenbaum
nitionem
in aurea planè summa l. 4. cap. tertio dub. procedere.
secundo.

Si contra reum aliquem graniora extant 19
indicia, granius torqueri potest: non tamen Quid si
ita, ut moraliter impossibile videatur tortura. contra
tutinere, habita scilicet ratione personæ, reum gra-
Quare si excedat Index, confessio extorta uaria ex-
erit iniunctaria, & pro nulla habenda: tent indi-
quam extra torturam reus coram Iudice ci-
metu non tortura ratificet. Laym. l. 3. tr. 6. c.
5. n. 11.

Semel quis torqueretur, & nihil est fassus; 20
iterum torqueri non debet, nisi noua crimi-
nis superuenient indicia. Quia per torturam iteratione.
priora iam elutis. At si crimen in tortura fal-
sus, extra eam reuocet coram Iudice, repeti
tortura potest. Quia & indicia sio in vigo-
re manent, & inconstituta rei dat occasio-
nem. Si vero tertio tortus, ac confessus; re-
tractet, est absoluendus. Quia presumendus
est, metu tormentorum coactam fuisse con-
fessionem, ideoque nullam. Leffius lib. secund.
cap. 29. dub. 17. Lugo d. 37. de inst. numero
156. Diana p. tertia trull. 6. resolut. 16.
& 23.

Iam vero Index debet secundum leges 21
sententiam proferre. Vnde Index inferior or-
dinariæ non potest relaxare peccatum, vel mi-
norem, quam auctor consentiat: nisi aliquando
ad bonum Reipublice aliud necessarium
esse episcopis dictaverit, vel nisi de prinata
solùm iniuria auctoris ageretur. Trull. l. 8. Dec.
6. 1. dub. 12. Regin. l. 25. n. 643. ex D. Tho. 2.
2. 9. 6. 5. 4. 5. Si vero Index supremus sit ob in-
famiam cauam id potest. Sine causa tamen gra-
uiter delinqueret. Quia animaret delinquen-
tem, & ad peccatum cōcurreneret. Cai. v. Index.

X 2 Si

22 Si index fuisse in aliqua causa Aduocatus, Non potest in ea haud potest iuramentum ferre. Quia eius *Judex est in iudicium fulpctum haberetur per affectum in causa, ad unam partem.* *Lig. Eos in principio, cap. de qua Advo. appellat Lig. P. avor, de iuris d. Sanch. p. 2. c. 2. c. 2. n. 26.*

23 Cum Index priuatum fecit aliquem esse innocentem, si iuridice probatus sit nocens, testificat aliquem quod poterit eum liberare: impediendo scilicet accusationem, iudicium extrahendo, ceterum, cum (6 sine maiori ipsius, aut iuridice aperiendo carcere, (6 sine maiori ipsius, aut alcerius incommmodo geri queat) remittendo probatus sit cauamus ad superiore. Si vero nihil efficat, si causa sit c. uilis, vel criminalis minor, vbi tantum agitur de pecunia pecuniaris, potest iuxta allegata, ac probata procedere. Quia innocens per applicationem potest in integrum restituiri. Et quia Republica potestem habet in suorum a ciuium bona, quando bonum publicum id requirit. *Laym. l. 3. c. 2. n. 8. Lef. l. 2. c. 29. dub. 10.* An autem in causis capitalibus idem agere possit, per *Dubia sect. 2. dicuntur.*

24 Cum autem priuata scientia agnoscit quem esse nocentem, si iuridice sit probatus innocens, non potest eum condemnare. Quia iudicat ut persona publica, ideoque debet scientiam publicam sequi, ac secundum allegata, & probata procedere, praesertim in rei fauore. *D. Tho. 2. 2. q. 67. Nau. sum. c. 25. bonac. hic. d. 10. q. 2.*

25 Attamen si utique sint sententia probabiles in questione juris, debet ferre sententiam iuxta opinionem de irre probabiliorem, et si sit Index supremus. Quia Index est constitutus, ut secundum causam merita, & sententiam, que ei magis consona rationi videatur, causam decidat: alioqui enim personarum acceptor existeret. *Dixi. si supremus sit. Nam si sententia aliqua communiter sit recepta in tribunali superiore, Index inferior videat ut secundum eam posse indicate, licet minus probabilem. Quia videt probabilem cum honoris sui praedictio esse ip. tribunali superiore renocandam.* *Lugo. d. 37. de inst. sect. 10. Laym. l. 1. tr. 1. c. 5. §. 3. n. 16. ex Sylvest. ac Gabr. Vafq.*

26 Si autem opinione oppositæ & quæ probabiles videantur, non licet vni litigantium pro arbitrio Indicis totum adjudicare, cum utique ius habeat aequaliter, sed suadere debet que probabiles sint compositionem: immo imperare in causa nimis ac ius (alias non licet) seu intricato, vni dimidium, & dimidium alteri juris, aut rei, de qua lis est, adiudicari. *Bon. de peccat. d. 2. q. 4. pun. 9.*

27 Si vero iniustam tulit sententiam ob dolum, vel inagnam imperitiam, damnum partis leser in se transtulit, cui restituere tenetur. *Bon. hic. d. 10. q. 2. pun. 4. ex D. Tho. At si aliquis dignus ius munere (tametsi id petens impertranerit, alis dignioribus negletis) per obliuionem ex humana fragilitate errauerit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis. Quia iniuriam formalem non inuit, neque aliquid commodi ex tali sententia accepit. Debet tamen sententia si possit sine graui incommmodo, restituere. Layman. libro 3. tract. 6. cap. 2. numero 11.*

28 Sententia iniusta ex materia rei, aut ex

omissione ordinis iuris simpliciter necessarij. *Sententia* siue feratur per falsa allegata, & probata, iniusta in se ex Indicis iniuritate, nullum robor in conscientia habet: manetque partiale, non obligat: et si non appellatur ius suum, libetque ei, si fecit iniquum, abique scandalo possit, bona recuperare. *ro extera* Quia sententia extenus obligat in conscientia, quatenus habet rationem iudicij, hoc est, ut determinatio iuris, & iusti definitio. *bonac. d. 10. q. 2. secund. pun. 4. Trullench. l. 8. Decalog. cap. prim. dub. septim. ex D. Thom. Sayro, & aliis.* In foro autem externo, vbi non tam facti veritas quam probatio iuridica spectatur, sententia prolati ferenda est, ad scandalum, incommoda v. tanda: neque plato termino, (intra quem habeat appellare) actione ei conceditur. Quia si lex prescribit, & in pigritia pecuniam, & ob bonum publicum, ut litium sit finis. *Trull. l. 8. c. 4. dub. 6. ex Sayro, & aliis.*

Porro qui per sententiam manifeste iniustam iure fuit suo (politus, eius bonis, alter. *De eo qui* ri adiudicatis potest (nisi alter iuste praeferatur) nisi meritorum) per occultam compensationem ea re se fuisse incipere. Quia ius suum recuperat. Qui vero re spectu bona per sententiam iniustam se accipere per sententiam cognoscit, mala quidem fide, semper tenuit: iam iniusta restituere, nec unquam prescribere potest. Nam. Quia fuit aliena, & mala fidei possessor non quanam prescribit: Imo tenet expensas restituere, ac damnis compensare, etiam si pars lesa non appellauerit. Quia non ideo suo iuri renunciavit. At qui bona fide rem a iudice postulauit, & bona fide accepit, intelligit tamen ante finitum prescriptionis temporis, fuisse iniustam sententiam, tenetur eam, non tamen expensas restituere. Si vero rem bona fide possedit, tempore ad prescriptionem necessario, restituere non tenetur. Quia legitimè prescripsit. *Ex Salas Trullench, Sayro & usumbam l. 4. cap. 3. dub. 2. a. 4. & est omnia.*

Quamvis Index à partibus accipiens liberalia munera, aliquando delinqutat vel ob De Indicis scandalum, vel ob perniciem iustitiae per manuam ac columnam: acceptorum tamen dominum comprehendit, partem in natura spectato. Vnde etiæ lex postulata munera prohibeat acceptationem, accipiens tamen ad restitutionem non repeatur ante Indicis sententiam, nisi lex exprimat, quod non illicite tantum, sed etiam inutiliter sit acceptio. *bonac. ad prece. 8. Decalog. q. 2. pun. 8. Layman. l. 3. tract. 4. cap. 4. numero 9. & 10.* Si deponit Index iniustæ manera ex torqueat, nolens agere quod iustum est, ac debet, nisi ea dentur: tenetur restituere. Vt etiam si quid datum sit ad redimendam vexationem, v.g. ne iniustæ faveat parti aduersari, vel ne causam nimis differat. Quanquam hoc causa interdum præsumi potest, datorem obligationem restituendi remittere. *Laym. l. 3. tr. 4. c. 4. num. 10. citans Gabrielem, & Rebellum.*

CAPUT

TRIA canēda in accusatiōne, vel iustitia feretur. Primum est *columna*, vel falsi criminis impositio, vel eius, quod sufficiēter nequit, probari. Et haec inducēt restituendū obligatiōnē, & subeundū vel talionis pōnam, vel aliam Iudicis arbitriō. Secundūm est *pranariatio*, vel collusio cum reo, & simulata solūm accusatiōne, vel iustitia feretur.

TRIA caneri oportet in accusatio-
ne, ut iustitia seruet. Primum est
calumnia, seu falsi criminis imposi-
tio, vel eius, quod sufficiens nequit probari.
Et haec inducit resiliendum obligationem, &
subeundi vel talionis personam, vel aliam In-
dictis arbitrio. Secundum est, prauaricatio, vel
collusio cum reo, & simulata solum accusatio.
Quae in criminalibus si Reipublice dam-
nina tequantur, inducit resiliendum obligatio-
nem. Tertium est, tergiversatio inchoata ac-
cusati onis absque iusta causa. Quia cum cav-
ita v. gr. ob Principis imperium, vel Iudicis,
quod Reipublice interfit talem personam
non puniri, ut infamari, vel quod in accu-
satione defectus sit substantialis commissus,
potest defistere, in quo tenetur, si in cause pro-
gressu cognoscatur, se errasse, vel si dubitare de
crimine incepit, vel videat, se probare id non
possit. *Fill. tr. 40. n. 205.*

32 Si autem roges, quis alterum accusare teneatur? respondeo, priuatum raro teneri, tum ex timororum praxi, tum quia alias tribunalia plena essent cum magna Reipublicæ inquietudine accusationibus. At si quis à Republica ob hoc recipiat stipendum, v.g. fiscalis, &c. teneat ex iustitia, & consequenter ad dannum, ex omissione accusationis lecta. Bon. ad præc. 8.d. 10 q. 3. pan. 1. Si vero bonum publicum id exigit, v.g. si proditio imminet, vel graue vita innocens damnum alteri nequeat impeditare, & crimen facile probari possit, teneat etiam priuatum accusare, vel saltem denunciare, idque ex Charitate tantum, quæ restitutionem non importat. Bon. ibid. Fil. rr.

Nonnulli sunt, qui accusare prohibentur. Hi sunt excommunicati, proditores, infames, idque in criminis poenam. Filii, servi, idque ob parentum, vel dominorum reuerentiam. Clerici in causa sanguinis, idque ob indecentiam statim obuentur. *Lei. 2. cap. 3. art. 5.* Bon. ad prel. 8. 10. 2. 1. *vers. 1.*

34 *Boeth. de p. s. a. 19. q. 3. pun. 1.*
Tripliciter causa quis non tenetur, immo nec debet, etiam posito superioris pracepto, altera causa quis crimen denunciare. Primum est; si delinquens sit emendatus, sine recidendi periculo; ac parti laesae satiatisfactum. Quia sine causa proximo infamia sequere videtur. Secundus est; si lai posito, crimen quis sub fecerito naturali, tanquam crimen ad. Adiutorius, vel consilior, &c. Nisi tamen is, qui secretum commisit, innocentem, vel Rem publicam dimicare competerat, nec defisteret. Tertius est, si inde grane immineat periculum honoris, vita, seruum. Addiderint si probare quis cogatur, nec posset. Card. Lugo de inst. d. 14. n. 14. & d. 3. 8. feb. 2.

VP P O N O, vt aliquis in causis criminalibus condemnetur, duos testes requiri, ac sufficere. Leg. condamnatur. *Et aliquis* *VPnumerus, ss. de testibus Cap. licet vniuersitas, ut duo testes de testament. Quia vnu facile peruerteret, duo autem difficultius, raroque conformiter loquuntur. In rebus leuioribus solent aliqui paniri testis vnius assertione, vt fructus in hortis surripientes, vel ligna in Sylvis ex foliis custodis testimonio plectantur. Rijes 2. 2. a. 70. n. 2. Bonac. de teste p.*

3.n.3. & omnes.
Omnis vnu ratione pollentes possunt esse 36
testes, si iure prohibiti non sint. Iure autem fe- *Septem per-*
mper personarum genera prohibentur. 1. *se- fonsarum*
iuns manens in feritate. Quia servitus anne- *genera iure*
xum habet dominacionis tuorem. 2. *Quoniam prohibentur*
liberi. C. de refib. 2. Mulier, que quidem in *testes fieri.*
se omni singulariis societatis iuriis *Componit.*

canis criminalibus repellitur inter Canonico
ob fexus fragilitatem: vero ciliis solum
in testamento repellitur. *C. Mulierem* 3. 9. 5.
Leg. *Qui testam. ff. de testam.* 3. Minor viginti
annis quamquam ipsius dictum insufficiens ex-
hibet indicium ad informaciones gerendas,
non vera ad torquendam, vel condemnandam,
in causis vero ciliis pubes admittitur. *Leg.*
In testimonium. ff. de testib. 4. Inimicus eius,
contra quem testimonium dicitur, modo grauis
imicitia praecesserit. *Laym.* l. 3. tr. 6. c. 4. n. 4.
Lel. l. 2. c. 5. n. 37. *Sa v.* *Indicatos actus de re-*
ibus. l. 4. 5. Sanguiue iuncti, vt ascendentis, &
descendentis accusatoris, & collaterales vlique

ad quartum gradum, licet admittantur consanguinei, & affines rei ad eius innocentia probandum. **6.** Repellitur domesticus accusator in ipsius accusatoris causa. **Fill. 17. 4. o. 24. 2. 7.** Infames iuris, aut facti. **Laym. 1. 3. ir. 6. c. 4. n. 4.** **8.** Panperes unde homo vilis, & inops, quoties in pœnâ clausus est, ut pecunia corruptus, falsu depositus, repellitur, **leg. 3. ff. de testib. 9.** Periurus, hic enim facile iteru peieratus prefamurit. Item locum criminis ordinari repellitur, quamvis aliquando admittatur, vt in criminis heres, & Maiestatis, falsificationis moneret, malefactio, furti famosi, Sedomie, & in delictis, quæ in loco patrari nequeant. **L. 3. ff. de testib. 9.** Porro quânis testis minus idoneus nô probet emplene, facit tamen iudicium, quod cum illis coniunctum ad torturam sufficit. **Sayr. in clau. 1. 12. c. 2. 1. n. 2 Laym. 1. 3. ir. 6. c. 2. Fill. 4. o. n. 2 34. Lef. 1. 2. c. 30. n. 41.**

de sacerdoti ac genero, & de cognatis omnibus
intra quartam gradum leg. *Parentes, Cod. de
Testib. Sayr. in Clavi, l. 12. cap. 19. num. 2. 4. &
25.* Ut scilicet diffensores vitentur, & scia in-
ter cognatos, quorum iuris tam noxia sunt
Reipublica. *Sylvestr. v. Familia, Avila p. 2. 6.
5. d. 5. dub. 2. P. Theophylus Raynaud. de Re-
publica litteraria celebrissime meritus, nostraræ
decaens insigne Societatis de monitor. p. 1. c. 3.
q. 14. & 20. Diana p. 5. tr. 13. ref. 67.*

38 In causis criminalibus, ut aliquis condem-
Quia requiri-
natur, requiruntur duo testes, ac sufficiunt, vt
ramur in præmissi; verum ut plane probare dicantur
testibus, ut plura requirantur. Primo ut deponant iurati,
plane pro. Quia ab ipso iuramento facilius, est mentiri,
bare dicantur. Secundo, ut sint conteites, id est, ambo testen-
tur idem factum cum illidem circumstantiis
substantiibus, consequenter conuenient de-
bent in loco, tempore, & specie delicti. Vnde
si testentur de diversis actibus diuerso tem-
pore commissis, non dicuntur conteites, sed
testes singulares, quorum depositio non facit,
plenum erimus probationem, sed magnam
presumptionem, quia ad torturam sufficit, &
ali quando ad paenam extraordinariam infligendam.
Tertio, ut dicant, se extero sensu
percepisse, verb. grat. se vidisse furantem, vel
audisse blasphemantem. Quartio, ut sint omni-
ni exceptione maiores, id est, contra quos nil
possit iure apponi, cur non sint admittendi,
& eis fides adhibenda. *Cap. si testes 4. q. 3. l.
solum. C. de testib.*

39 Si quando testes actoris, & rei discordes
De testium
discordia
circum depo-
sitionem.
sunt in pertinentibus ad substantiam facti
pro reo est indicandum. Quia vbi iura sunt
æqualia potior est ratio possidentis: reus an-
tem est in possessione vita, fama, ac bonorum.
Quando vero discordes sunt in per-
tinentibus ad facti accidentia, quae non attin-
gunt substantiam, talis discordia testimonio
non praesudicat. Si autem testes eiusdem par-
tis, ut rei, vel actoris inter se discordes ex-
stant, tunc prudentia Iudicis opus est, ad di-
gnoscendum, cuiusnam potius fauere debeat: vt
ex uno testi, ex dignitate, ex fauorabi-
litate cause. *D. Thom. 2. 2. quest. 70. n. 2. ad
2. Fillius tract. 40. num. 2. 4. 8. Sayr. in Clavi,
l. 12. c. 2. n. 13. & 14.*

40 Legitimè interrogatus à Indice testis, tene-
Quando
testis legiti-
mè interro-
gatus, re-
neatur
veritatem
aperire.
tur veritatem manifestare in his casibus. pri-
mò, si Author infamia delicti labore. Secun-
dò, si quando non labore infamia, tamen im-
minet communitate damnum, nec potest nisi
per Indicem aucti. Tertio, si damnum immi-
neat alicui priuato, nec possit liter impediri.
Quarto, si de auctore delicti est semiplenè
probatum. Quinto, si procedatur via accusa-
tionis, & delictum plenè probari valeat. *D.
Thom. 2. 2. quest. 70. art. 1. Sayr. in Clavi. l. 12.
capit. 20. numero 29. Layman. l. 3. articul. 6.
capit. 4. numero 8. Reginald. libro 24. num-
ero 46.*

41 In multis vero casibus non tenetur verita-
In quibus
casibus non
teneatur
veritatem
fateri.
te fateri. Primo, si ex confessione Sacra-
menti norit, in dilla ratione tunc potest.
Secundo, si sub lecrei naturalis sigillo pate-
fatum ei est criminis, ut Consiliator, Aduitor,
Aduocatus, Mediens, obsecrrix, & similes,
affolent a delinquentibus adiri. Excipio, nisi
testificatio necessaria esset ad aliquod dan-
ro. 46.

nu nō publicum, vel priuatum anerendum.
Tertio, si auctor non laborat infamia, nec ti-
metur damnum in futurum. Quarto, quando
via accusationis procedatur, & delictum non
valeat plenè probari. Quinto, si ex testifica-
tione immineat aliquod malum ipsi testi, vel
eius consanguineis. Sexto, quando quis acci-
pit rem causa iusta compensationis. Septi-
mò, si sciuit à perlonis non admodum de-
dignis, in dilla quod solum audire, potest testi-
ficari, se necire, quando scilicet dictum es-
sitt in facto, non in voce. Moneo, in causis,
in quibus non teneris iuratus renlate, nec
etiam iuratum teneri, modo iuramentum
tuum conuenienti modo incollexens. *Nauar.
sum. 6. 2. n. 2. 46. & 50. Le. l. 2. c. 3. q. anib. 6.
n. 45. Reg. l. 2. 4 n. 47. & 48. Fil. tr. 40. n. 2. 30.
Dian. p. 2. tr. 1. ref. 6. & tr. 5. ref. 100. & 101.*

Quando proximus ob testis delictum pa-
sus esset in ciuilibus iniusta grava aliud. Quando
malum tenetur qui testificari potest procole quis tenet
ad testimonium offere. Quia a tunc charitas tui se offeret
obligat ad iucundendum innocentem: modo re ad res
speret, se profuturum in testimonio, & ipsi monum
ob id grava damnum non immineat. In criminibus
malibus vero, si test monum aliquem necessaria-
ritat sit ad liberandum reum à morte iniulta,
vel grauitate, tenetur testis non vocatus se
offerre. Quia tunc reus est in extrema vel gra-
ui necessitate: Ad condemnandum vero, non
tenetur, nisi quando delictum esset contra
bonum commune, ut in laicis Maiestatis di-
naliis vel humanae criminis. *Fill. tr. 4. n. 2. 50. Di.
Thom. 2. 2. q. 70. a. 1. Sayr. in Clavi. l. 12. c. 20.
num. 2. 0.*

Qui falso testificatur, quando Iudex ini-
dicè non procedit, peccat solum venialiter. *Quale
modo absit iuramentum, quando vero pro-
cedit iuridicè, etiamsi ex odio, & malo animo
falso testificari.* At qui probabile est, illum non teneri
ad restitutionem non tenetur, quia neque ratione testi
rei accepte, neque ratione iniusta damnificationis:
non enim peccatum lethaler, (vt sup-
pono.) At qui probabile est, illum non teneri
ad restitutionem, qui in damno inferendo le-
thaliter non deliquerit. *Caiet. 2. 2. q. 70. a. 4. nau.
c. 2. 5. n. 40. nau. de refl. l. 2. c. 3. n. 2. 34.* Si autem
scienter, vel ex crafa ignorantia falso testi-
monium dixit, ratione cuius alter iniuste
damnum accepit, tenetur ad reparationem
damni, & retractationem etiam cum vice
periculo, si simile damnum reo timeatur, &
retractatio profutura putetur. Quia per in-
firiam est causa efficacis damni totius, ideoque
in solidum testebitur. In æquali autem damno
habenda est potior ratio innocentis. *Sayr. in
clavi. l. 12. c. 19. n. 9. Regin. l. 2. 4. n. 45. & alij.*

CAPUT

Sect. I. de Iudic. For. Recept. Sent. 247

CAPVT V.

De Reo.

45 **Q**VINAM sit iuri ordo præmitio. **Q**uinam sit ordo iuris.

Est quidem primò, cum infamia præcessit: debet autem huiusmodi infamia esse legitime probata per duos testes omni exceptione maiores. Secundò, cum indicia legitima probata suppetunt. Tertiò, cum habeat semplena probatio, que fit per unum testem iuratum omni maiorem exceptione. Hæc tamen non sufficiunt ad iuridicè interrogandam, nisi sint coniuncta cum formalis accusatione, vel cum eo, quod vicem accusationis supplet, ut sunt notorium delicti, fama de auctore, & denunciatio iuridica. D. Tho. 2.2.9.69.4.1. Sà de Reo, nn. 1. Reginal. 1.4. num. 134. & 135. Lessius lib. 2. cap. 31. num. 8. Laymand. 3. tr. 6. cap. 5. Bouet. in direct. for. indic. cap. 35. Diana p. 3. tral. 5. refol. 9.1.

46 **R**em fateare de calumnia, hoc est, se in omni parte iuris, litis veritatem dictorum, si Iudex non intercum index roget iuridice, seu iurius ordinis seruato. Si tamen non me Iudex non intendat criminis punitionem, interrogat sed tantum illud impediare, tenetur iubitus minime te etiam de occultis. Cap. Inquisitionis, Cap. reo. Qualiter, & quando, de accusat.

47 **S**ecundus quæ reo notum est, tenetur reus facere veritatem, do interro- etiam si capite esset plectendus. Quia quis- que tenetur superiori legiunis præcipienti & id est obediens. In re tamen paru momenti occultare veritatem, aut inuidi in iudicio, non est mortale si absit iuramentum. Item si Iudex querat de facto, quod absque culpa lechali falserat patratum est, testis & reus non tenentur ad mentem Iudicis respondere, sed negare posse, quod ubi detrimentum adlatum timet, adhibiri conuenienti mentis refri- gatione, v. gr. Titius Caium occidit, defendendo se cum moderamine inculpata tutelex: potest titius coram Iudice negare, quia Iudex inquirit de occisione criminis qualis haec non fuit, cum ad sui defensionem absque excessa notabilis accidit. D. Tho. 2.2.9.69. art. 1. Nauar sum. c. 25. num. 36. Fillius arat. 40. 263. & 265. Bonac. tom. 2. d. 10. q. 3. pun. 2. numer. 6. Reginaldus lib. 2.4. numer. 3. 8. & 42.

48 **C**um reus interrogatus veritatem negavit in iudicio, que manifestata, condemnandus fuisset: non tenetur Confessarius illud cogere ad dictum retractandum: sive contra illum lata sit à Iudice sententia condemnatoria, sive absolvatoria, quia finitur etiam rei obligatio. Sanch. lib. 3. Decal. 6.7. num. 6. Az. p. 3. 13. 6. 25. 9. 5.

49 **R**em confessum Index non potest de sociis criminis examine nullam indiciorum suspi- tione vel infamia laborantibus: nisi crimen tale sit quod necessario & suape natura so- ciuum requirat, ut Sodoma: vel nisi crimen

exceptum sit, videlicet in publicam perni- ciem tendens, ut heres, proditio, veneficium falsificatio monetæ, latrocinium: vel nisi ali- minis ex- quod crimen commitendum esset in priu- mina nul- ta persona perniciem, ut si aliqui in hominis la indicio- necem coniurarent, leg. ultim. C. de accusa- rum suspi- ratione. Nanar. cap. 18. num. 173. Lessius lib. 2. cione labo- cap. 29. numer. 161. & 162. Diana p. 3. tr. rantibus. 5. refol. 99.

Contra iusticiam non delinquit reus ape- 50 riens criminis quantumvis occulta testimoniis, si Non pec- hoc modo queat etiam testimoniis infi- cat reus mate, v. gr. aperiendo eorum peritiam, cri- men fali, excommunicationem, à qua te- criminis re- stis non sit absolutus, & infamiam iuris, vel fumis si sit facti: Delinquit tamen contra iusticiam, si ea ea manife- criminis manifestatio non sit ad propriam statu ad defensionem necessaria: aut si reus po- proprium trisit cum minori damno, estum dicta in- defensione firmare, quia proximo maius damnum in- necessaria, fert, quam ad ui defensionem si necessarium. Reginal. 1. 2.4. numer. 140. Fillius. tr. 40. num. 2. 59. Lessius lib. secund. cap. 31. dub. prim. Valent. 10. 3. d. 5. q. 14. pun. 3.

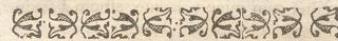
Si autem reus acculetur de criminis, quod 51 iuridice nequit probari, non peccat contra Non peccat iusticiam etiam crimen denegat, si non etiam iuridice nequit probari, non peccat contra iuridice nequit iuridice nequit probari, ac proinde men- tiri censetur falsum enim in iudicio praesumitur, quod nequit probari: Peccat tamen lethali rei si aliter se tueri poterat. Nauar. c. 18. num. 49. Azor. p. 2.1. 5. c. 9. q. 8. Sylvest. v. Restitutio 3. q. 3. Sylvest. 2. 2. q. 62. artic. secund. quæst. 20. Fillius. tr. 40. n. 26. 1.

Tortura potest reo adhiberi in criminibus 52 granioribus ad probationis subsidium, quan- Quandõna do ea criminis penam corporalem, vel trien. tortura reo num merentur: non autem in iis, quæ penam adhiberi pecuniaria, exilio &c. addici absolvent, quia posse. tortura ad elicendam criminis confessionem in- instituta, non debet esse tanta, vel maior pena, quam sit illa, quæ in eiusdem criminis oö- demnationem inferuntur. Verum tortura ad- hiberti non debet, si reus legitimè fuerit con- dictus, ut de criminis condemnati valeat. Lessius lib. 2. cap. 29. dub. 17. num. 15. 1. Bo- nacin. tom. secund. d. 10. quæst. 3. pun. secund. numer. 9.

Non tenetur, per se loquendo, reus obe- 53 dire sententia quæ falsa praesumptione, aut Non tene- falsis probacionis nititur, quia sententia est tur reus velut lex quædam alicui priuatum imposita: obediens sen- At lex non obligat ad id, quod est fini- tentia quæ sententia contrarium. Vnde qui per talen falsa pre- sententiam aliqua re priuatus est, non tenetur sumptione, in conscientia soluere: & ille, cui res talis aut proba- est applicata, si fecit sententiam fallo fun- tione mis- damen- tici, ad restituendum tenetur. Re- tur. ginaldus lib. 2.4. num. 146. Lessius lib. secund. cap. 31. dub. 4. numer. 27. & 28. Sotus lib. 3. de ius. quæst. 4. articul. 5. Fillius. tr. 40. num. 268.

Non solum ante sententiam, sed & post 54 eam potest reus è carcere fugere, etiam si in De fuga è ea ob debita detineatur, tenetur tamen prima carcer. opportunitate ea satisfacere. Quod etiam ampliarim, quanvis carcere custos ob ipsius fugam graue damnum patiatur, quia fugiens

reus vtitur inre suo, & nulli facit iniuriam: per accidens enim damnum illud custodi oculenit. Imò non tenetur de danno, quod actoribus, ac Reipublicæ sequitor, si carceri pertuio etiam alij aufragint. Quia eorum fuga per accidens evenit rei facto, nec tenebatur impeditre. Sayt. 1.2. cap. 18. numer. 17. & 2.2. Sanchez lib. sext. Decal. cap. 8. Lefsius libro secund. capit. 3. & 33. Valent. 10. 3. d. 5. q. 13. pun. 4. Filliac. tr. 40. num. 270. Ad do posse vincula rumpere, ac carcere per tundere, quia cui licitus est finis licita etiam sunt media. Reginaldus 1.2.4. num. 151. Filliac. ibi. num. 275. Imò praefixa vi, & iniuria licet Reo decipere custodem ut opportunitatem fugam aripiendi capiat. Sayt. ubi supra n. 16. Reginald. n. 150. Filliac. n. 273.

CAPVT VI.

De Aduocato.

Non omnes ad Aduocati officium admittuntur. Repelluntur enim iure Canonico ob impotentiam mutuam ad Aduocati, iudi, furio, adolescentes vñque ad decimam octauam annum. Ob decentiam & dignitatem statu Religiofi, excepta causa necessitatis monasterij cum licentia. Abbatis in cibibus tantum, etiam coram Iudice laico. Et Clerici Sacris Ordinibus iniciati, vel etiam in minoribus, si beneficium, habent, in caula tamen propria, vel Ecclesiæ sua, vel pro coniunctis cognatione carnali Aduocatū nō habentibus idoneū, vel pro misericordiæ personis admittuntur ad hoc munus etiā corā seculari Iudice, modo negotium sit Ecclesiasticum. Repelluntur præterea cæci, infideles, excommunicati, infamæ, heretici, scemina, & vir voluntariè pâsus mulieribus, damnatus capitali criminis, vel publici iudicij calumnia. Demù ille, qui in causa aliqua Index est, vel Aſſessor, prohibetur Aduocati munere fungi, quia duo officia in eadem causa exercere non potest. Nauar. ad Cap. Non dicatis 1.2. q.1. commen. 2. D. Thom. 2.2. q.7. a.2. Sylvi. ibi. Sayt. in clavi 1.12. c. 2.2. Sylvest. Angelus. Tabiena v. Aduocatus. Laym. 1.3. secl. 5. tr. 4. cap. 26. num. 11. & 12. Reginald. 1.2.5. n. 663. & 664.

Tria Aduocati scientia fastuosa (quæ carens omnino repellendus est) canere tenetur. Primo, ne sit præcepis, sed prudens in causis defendendis. Secundo, ut non confular opiniones Sophisticas, sed communes. Tertio, debet esse diligēs, & causas circa causæ cognitione, & defensione. Satis autem erit, in causis singulis eā diligētiā adhibere, quæ prudēt, ac peritorū iudicio insufficiēt celerit pro ratione & qualitate causæ. Alter faciens tenetur, ultra gravem pâculum, ad redicitionem dannorum, quæ ex negligentiâ sua parti subsequuntur. Quia omnibus aliquod munus exercitibus hæc est communis obligatio, ut illud cum debita diligentia exerceant.

Pet. Ledeſ. ſum. tr. 8. c. 26. Filliac. tr. 40. c. 10. Tolet. 1.5.6.60. num. 4. Reginald. 1.2.5. num. 669. Sayt. in Clavi 1.12. c. 2.2. n. 11.

Non solum ſufficientem Scientiam habere debet, fed etiā fidelitatem erga clientem feruare, que in his conſtit. Primo, ut non ad diu in medium leges falſas, vel abrogatas, aut falſas ac reprobatas doctinas, aut leges bonas in ſenſu falſos diſtorqueat: alioqui de falſo tenebitur. Secundo, ut in patrocinando non utatur coniuiis, ac maledicis: fed potius, ut par eſt, bonis indiſcis nitatur, & item falſis cauillationibus non defendat. Tertiò, ut clientem non instruat ut morandum falſum, vel falſas ſcripturas, aut teſtes falſos inducendum: nec querat in alterius partis grauamen, dilationes non neceſſarias. Quarto, ut non manifeste ad querelacō merita cauſe ſui clientis: tunc enim velut praeparator eſet puniendus. Sylvest. v. Aduocatus, queſt. 9. Manu. ſum. rom. 1. cap. 3. Nauar. ſum. capit. 2.5. num. 2.9. Valent. 2. 2. d. 5. queſt. 5. pun. 4. Bonacini. tom. 2. d. 10. queſt. 3. pun. 4. numer. 5.

Tenetur patrocinari panperi extrema, vel graui necessitate laboranti, ipiusque opera Tenuit indigentibus, cum nullus alius patrocinium ei patreinā, præſtiturus, quia ſi Aduocatus gratis non ad rei extremitate, iuuet panpetem huiusmodi, cum poſit, ſed aut grauiſtiam habet, qua iuare illum potest, & terindiget, nihilominus ſua viſcera claudit. Ergo lethaliſter peccat iuxta illud 1. Ioan. 3. Qui habenerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Attamen nulla in neceſſitate tenetur patrocinium ferre cum grauifimo ſuo inconmodo, quia opera charitatis non obligant cum huiusmodi danno: cum leui autem ſui deſtituto proculdubio teneat. D. Thom. 2.2. queſt. 71. a. 1. Azor. p. 3. l. 1. 3. cap. 29. q. 6. Sylvest. v. Aduocatus, queſt. 18. Angel. 2.6. Valent. 2.2. d. 5. q. 1. pun. 2.

Qui cauſam iniuſtam ſcienter ſuſcipit defendendam non ſolum lethaliſter peccat operando litigantis iniquitatē, ſed etiam ad reiſtitutionem damni tenetur. Et quidem parti reiſtitutionis contrariae obligant reiſtituere ex peccato, reiſtitutionis millionis; quia fuit ei cauſa poſitum damni. obnoxia. Clienti vero ex peccato emulſionis, quatenus cum nō admittunt de cauſa iniuſitatiōne, enim officiū tenebatur monere clientem iniuſitiam cauſa ignorante, D. Thom. 2.2. q. 71. a. 3. Sylvi. & Caſt. ibi. At filio non tenetur reiſtituere mulierem, in quam rens fuſſet condenatus, ſi non ſic iniuſit eum defendiſet, quia teſtes mulierē non debent ante ſentenciam, vnde nondum erant debita filio. Clavis. Reg. lib. pr. m. cap. 11. numer. 17. Valsquez 1.2. d. 6. 4. cap. prim. numer. tertio Nauar. ſum. cap. 2.5. numer. 2.8. Sanchez 1. prim. Decal. cap. 9. numer. 51. Lcf. 1.2. c. 3. 1. num. 5. 2.

Pro patrocinio potest ſupendū, quod De ſippe. eſt. lege taxatum, vel conſuetudine recipere, & non vberies, niſi ei liberaliter donetur, dio inſtitu. quia taxa iniuſta p̄iūum patrocinij ve. accipieſt. naliſt. conſtituit, ſi ergo ultra taxam accipieſt. recipiſt. recipiſt. ultra iuſtum, & Aduocatus reiſtituere teneat. At ſi p̄iūum non eſt iure vel

ESCOBAR
Theol. Mor.
Tom. V. VI. VII.
EDV

Sect. I. de Iudic. Forens. Recept. Sent. 249

vel vnu taxatum, recipere potest quantum prudentis iudicio iustum videbitur, habita ratione laboris in patrocinio, dignitatis, ac scientia. Adnotati, & causa gravitatis, seu difficultatis. D. Thom. 2.2. q.71. a.4. Sylvi. Salon. Bannes ibid. Fillinc. tr. 40. c. 10. q.8. Tolet. I. 5. cap. 60. Petr. Ledef. sum. tract. 8. c. 26.

61 Non autem potest pacisci cum cliente de aliquo parte litis, potius vincat, ut pro pretio det secundum, aut tertiam illius partem. Quia aliqua parte litis. *ff. de pac.* Ne via apertum. Adnotato vincendi lites per fraudes, ut parte promissa suuantur. hec tamen erit pacisci absoluere de tanto pretio soluendo, sine causa obtineatur, sine non; & tunc Adnotatus ex vi pecunias promissa tenet pro tota causa prosequenda. Nauar. sum. c. 25. num. 30. Regin. I. 25. num. 677. Azor. p. 3. l. 13. c. 19. q. 8. Sylvi. 2. 2. q. 71. articul. 4. plura alibi.

CAPVT VII.

De Referente, Secretario, Notario, ac Procuratore.

62 Generatim de horum obligacioni-

MNES hi tenentur iustè ac fideli- ter tuum monus exercere sine ex debito munieris tantum, sine etiam ex iuramento. Præterea tenentur ea scire, quæ ad suum officium recte administrandum spectant, debet tamque diligentiam adhibere, prætendo omnia necessaria, terminos iustos petendo, & appellando, cum necessarium fuerit. Vnde peccant, si odio, vel amore, sive, vel timore suis officiis abstan- tur. Si secreta secunda violent. Si partibus, vel carum solicitatoribus, alii sive tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent. Si accipiant stipendium maius iusto, vel ultraprecium taxatum. Si li- tes suadeant iniquas, &c. Ralembaum me, & Bonacina citatis I. 4. cap. 3. dub. 4. &c. alij communiter.

63 De obligacione Referenti.

Porro Referens delinquit: si stu- dij defecit, vel per incuriam male referat, vel aliquid ad substantiam pertinens prætermittat, si sit partialis, coneturque vnu partis iustitiam magis quam alterius explicare. Si sententiam alterutri parti manifestet, prius quam euulgetur, vnde possint gravia

incommoda sequi, v. gr. Iudicem regulari. Omnes sic.

64 Secretarius peccat, si instrumentum vio- let si prodat arcam, si sententiam nondum *De secreta* publicata manifestet. Si processus, aut senten- *ff. obliga-* tentia non custodiat, vel partibus sine Iudicis *tionibus*, prescripto ostendat. Si testimonia non fide- liter transcribat, sive exaggerando, vel im- minuendo: sive immixtando, aut inuertendo. Est omnium.

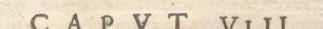
65 Tabellio sive Notarius publicus peccat si fine insufficiente perit (clausulas communes *De Tabellio* ignorans &c.) suscipiat officium. Si iura- *ff. Notarii* mentum violet. Si in testium depositione ali- quid non leuis ponderis addat, vel detrahatur. *obligatione* Si ministro transcriptori (erroris periculo) ex- amen commitat. Si protocolla, & acta negligenter custodiat cum damno partum. Si causatum expeditionem differat, ut pecuniam extorqueat. Si testamentum hominis rationis vnu destituti scribat, Si testes falsos admittat. Si solemnitas necessaria ex ignorantia culpabilis, vel malitia prætermittat. Si testi- monium aliquod necessarium vnius rogatu, & damno alterius non exhibeat. Si conficiat instrumentum vñaturum, vel fallum, præterim in damnum tertii. Si faciat, ut proce- fens, & causæ veniant ad alios Indices, vel Referentes, &c. quam ordo illius tribunalis postulat. Quia multum interest hunc vel illi Iudicem habere. Laym. I. 3. tract. 6. c. 2. Bonac. de præc. d. vni. pun. vlt. Si secreta vio- let, aperiendo (v. gr. partis aduersæ dicta testiū ante publicationem: quod est mortale contra iustitiam. Trull. I. 8. Decal. c. 7. n. 3. Nauar. sum. c. 25. n. 52. Si parti peteti instrumenta occulteret, ea præterim, que legata cōtinēt. Nau. n. 53. Sylvest. Verb. Tabellio. Trull. c. 13. Si acta occulteret, vel partis petenti transumptum dene- get. Peccat graviter, si amissio instrumento antiquo publico, vel testamento aliud simile configat. Est omnium.

99 Procurator denique delinquit, si item pro- curet iniulfum. Si plures causas, quam possit *De obliga-* expedire, suscipiat. Si plus mercedis acci-*ff. tione Pro-* priat, quam iustitia postulat. Si suadeat reo, vel *curatoris*. parti, ut iniuste veritatem neget. Si sua in- curia, negligētia, aliae culpa, causa sit ut lis perdatur. Si nomine parti iuret sine specia- li eius informatione cum periculo peierandi. Si culpabiliter tribunal non adiut futuri in- commodi metu. Si partes adducat ad concordiam iniquam. Si differat causam, vel perver- tet Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut superfluas dilationes. Si falsos testes indu- cat. Attendenda hisce omnibus est restituendi obligatio. Omnia commune placitum.

SECTIO

SECTIO SECUNDA.

De Iudicio Forensi Dubia.

CAPUT VIII.

Circa Iudicis obligationes.

DVBIVM I.

Index, qui officium petiit, sciens alium
adesse optiorem, cui munus esset
iniungendum, & illud accepit: te-
netur ad restitutionem?

67
Certa sup-
ponens.

CERTVM est, ante actum iudicij re-
quiri in iudice scientiam sufficien-
tem ad munus aperte exercendum.
Vnde qui petit, aut suscipit munus indican-
di, quo indignus est addit, vt sit verisimile,
inde aliquod notabile damnum obuenturum
peccat mortaliter. *Nauar. sum. cap. 26. num.
12. D. Antonii p. 3. sit. 9. c. 2. & p. 2. sit. 1. c.
19. §. 5. Gabr. in 4. diff. 15. q. 6. n. 2.* Quia non
minus tenetur Index ad bonam sui munus
administrationem, quam Medicus, Chirur-
gus, ac alij similes: At hi tenentur ab hinc
officiis abstinere, si eam peritiam non ha-
beant, qua requiratur ad recte illa ex-
quenda. *Quæstio autem est, qualis culpa*
requiratur in Iudice, vt ad restitutionem
damnorum teneatur? *Vt autem respondeam*
recolo, culpam esse duplicem, alteram iuri-
dicam, alteram Theologicam. Culpam vero
iuridicam aliam esse latissimam, aliam la-
tiorem, aliam latam, aliam lenem, aliam
leuissimam. Dubitoque, an Index, qui
officium petit & suscipit, sciens alium esse
optiorem, ad restitutionem damnorum re-
neatur?

68
Tenetur
quidem.

69
Non tene-
tur.

70
Hoc longe

Tenetur quidem, quia Index officium pe-
tens, si alius diligentior fuisset, culpa leni iuri-
dica illigatur: Ergo ex hac legi culpa tenebitur
ad damni cuiusvis refectionem. Sic An-
gel. v. *Culpa numer. 10. Sylvest. ibidem nu-
mero 4.*

Non tenetur, quia si licet alij digniores
adsum, si ipse sit dignus & debitam diligentiam
adhibeat non peccat officium petens, &
consequenter nec ad restitutionem ullam te-
neatur, Quidquid enim sit de peccato eligen-
tis, ipse autem tutus est in conscientia. Ita
*Soros p. 3. de iust. q. 6. artic. 2. corol. 14. Bur-
gos de Paz præm. in leg. Tarr. n. 174.*

Hoc longe probabilius esse reor. Dum
tamen ex dolo, aut mendacis electi, alias
probabilis.

dignior relietus non fuerit, ex leg. 2. ff. quod
quisque iuris. *Lege Paulum Castro Amboin.*
Hodie, Cod. de indic.

DVBIVM II.

*Valentine acta Iudicis, qui quando in-
dicat, excommunicatione etiam
toleratus illigatur?*

NON valent, quia illi, qui subiiciuntur
excommunicato aboluntur a subie-
ctione debita, licet ipsi ignorant illam esse
excommunicatum. Ergo excommunicatus
privatur iure illos iudicandi tanquam iudicatos;
non enim potest quis manere non subditus, si
superior adhuc perleueretur superior. Sic non
nulli Doctores, quos refert Sanch. l. 3. de
matr. d. 22.

*Iudicis tolerati excommunicati sententia, &c
acta queaque valent. Quia cum Concilium Valer qui
Constantiense indulserit communicationem dem.
cum excommunicatis toleratis ad exitum
scandalum ac pericula peccatorum, eo ipso vide-
tur velle eorum actus iudiciale esse validos.
Frustra enim videatur communicatione cum
iudice, si postea eius acta nullum habent va-
lorem: nec satis consultum esset scandalis, ac
periculis fidelium, ita Sanchez vbi suprad.
32. *Suar. tom. 5. de cels. d. 16. sect. 1. numer. 7.*
Auila de cens. p. 2. c. 6. d. 6. dub. 3. & alij com-
muniter.*

Profecto communis sententia distinguit de
excommunicatione. Quidam enim dicuntur *Difini*
excommunicati, tolerati, alij non tolerati, id nem tolerati
est, cum quibus non possimus communicare it, & non
etiam post decretum Concilii Constantiensi, tolerati
qui scilicet sunt nominatim denunciati, vel tamen ex-
notoriis Clerici percussores. De prioribus ex-
pono his
communicatis nempe toleratis dictiis acta haren-
tibus. Propter secundam sententiam fundam-
tum. De posterioribus negamus, quia excom-
municatus huiusmodi debet ab omnibus vi-
tari: Ergo avertitur ab eo iuridictio, qua stan-
tia non potest non cum subditis communica-
tio persistere. Certe propter hanc rationem
excommunicati non tolerati à munere actoris
ac testis excluduntur: Ergo à fortiori exclu-
dantur iudicis munere, quod est magis pu-
blicum, & honorificum. *Præposit. q. 2. de ex-
com. dub. 12. num. 73. Galp. Hartad. d. 8. de ex-
com. diff. 2. n. 3. Turrian. l. 2. de censor. d. 14.
anb. 1. Etuditissimus amicus meus Diana p. 5.
tr. de excom. resol. 10. 8. Moneo, quando pro-
pter loci distantiam iudicis excommunicatio
ignoratur, licet non sit toleratus, eius acta va-
lere.*

Sect. I. de Iudicio Forensi Dubia. 251

lere, ob communem errorem. Lefsi. l. 2. c. 39.
dub. 7. n. 62. & alij.

D V B I V M III.

Index excommunicatus toleratus potest
ne, valide alios excommuni-
cate?

74 Non potest. **N**on potest, quia in Concilio Constanti-
nullas favor ei conceditur, nisi quatenus
cedit in gratia aliorum fidelium pa-
rentium, ac voluntate cum excommunicare:
ergo non potest exercere actum iurisdictionis
coactus in subditum iniuriam. Sic Suar.
de cens. d. 14. sect. 2. num. 15. Laym. l. 2. r. 5. p.
2. c. 5. num. 7.

75 Potest.
planit. **P**otest quidem, quia subditus nolens obe-
dire ei, qui eum potest si deliquerit, indicare,
contumax ostentatur: Ergo potest iustè ex-
communicationis poena ab eo puniri. Ita
Coninch. & Gutier. quos afferunt, ac sequuntur
Diana p. 5. tr. 9. refol. 135.

76 Autoris
refusatio.
77 Lethaliter
peccat. **S**cio meū Ioannem præpositum in primā
sententiam inclinare g. 2. de excom. dub. 12. n.
7. & 8. Nam subditus obediens nolens, cum
ad id non teneatur, non erit contumax: unde
non poterit à iudice excommunicato, tolerato
licer, excommunicari. Hoc tamen intelligendū est, si ante prolatam sententiam
subditus exceptionem excommunicationis
opponat, prout opponere potest, & eius iuris
iurisdictionem declinare. Cap. Exceptionem de
exceptionib. sive si tamen iurisdictione declinata
non fuerit, sententiam validam esse iudico.
Et in hoc sensu intelligo Coninch. & Gutierrez
afferentes excommunicatum validem alios excommunicare posse.

D V B I V M IV.

An Index excommunicatus toleratus
peccet lethaliter, si suum mu-
nus, quamdiu non obiunet ab solu-
tionem, exercet?

78 Non peccat.
lethaliter
peccat. **L**ethaliter peccat. Quia Concilium Con-
stantiense suo decreto non intendit in ali-
quo indulgere ipsi excommunicato: sed alii
fidelibus cum ipso communicantibus: Ergo
excommunicatus adhuc tenetur præcepto Ec-
clesiastico abstinenti ab administratione mu-
neris, sicuti ante illius Concilii decretum:
quod quidem præceptum videatur de re gravi
esse: nam sententia prolatio etiam in re-
bus temporalibus est actus gravissimus. Igitur
peccat lethaliter Index contra Ecclesiæ pro-
hibitionem indicando. Sic Suarius de censur.
d. 16. sect. 1. Lefsi. lib. secund. cap. 29. dub. 7. n.
59. Coninch. d. 14. num. 148. & alij plures.

Non peccat lethaliter, sed venialiter fo-
lum, dummodo non adgit iniustitia, scan-
dalum, contemptus, vel quid simile. Quia
sed veniali-
ter solvit.

fidelibus omnino, cum excommunicatis cō-
municare in omnibus, ab ipso videatur, non
quidem in excommunicati favorem, sed in
aliorum favorem, permitti excommunicato,
ab aliis requisito eusmodi communicatio. Ita
Henriq. de excom. cap. 5. Barth. de Ledes. de
excom. dub. 9. Sanchez l. 3. de matrim. d. 21.
numer. 6. Autila de cens. p. 2. c. 6. d. 6. dub. 3.
Nauar. sum. c. 19. n. 28. & alij, quos referunt,
ac sequitur Diana p. 5. de excom. refol. 131.

Probabilem admodum primam sententiam
esse reor, sed eligo secundam adhuc mihi ve-
riorem. Quam confirmo ex doctrina eorum
qui afferunt, excommunicatum toleratum, probabilem
quoties non est in mora petendi absoluto-
nem, nec potest eam prout tunc obtinere, &
ab aliis fidelibus inuitatur, & inducitur, pos-
se cum eis licite communicare, & eis etiam
administrale Sacramentum. Alioquin enim
videtur inutile priuilegium aliorum com-
municandi cum illo, si ille non posset ab illis
requisitus cum eis communicare. Iam enim
cateri tenerentur præcepto naturali vita-
di scandalum, abstinerere ab eius communi-
catione, ne darent illi occasionem peccandi:
atque adeo manerent iudicem scrupuli, quos
Concilium Constantiense intendit auferre.
Latè Sanchez. l. 7. de matrim. d. 9. n. 8. plures
referunt.

D V B I V M V.

Index excommunicatus non toleratus
tenetur ad restitutio-
nem, si aliquem
alias dignum ea pena condemnauit ad
soluendum certam pecunia sumam,
vel capitali sententia affecit?

78 **S**uppono, excommunicatum non tol-
eratum peccare duplisper proferendo
tentiam in iudicio. Primo, contra Ec-
clesiæ præceptum prohibentis illum communi-
cationis actum. Secundò, contra institutum
exercenda iurisdictionem in eos, in quos pro-
tunc nullam iurisdictionem habet. Vnde te-
netur ad restitutio- expensarum, quas ea de
causa inutiliter litigantes gesere, qui propter
sententia nullitatem, ac reliquorum actuum
tenentur postea eandem causam peragere.
Dubium autem est de damnis per ipsam ten-
tentiam illato. v. gr. si Index aliquem alioqui
dignum ea pena, condemnauit ad certam
sumam pecunia soluendum, an postea te-
netur solvere eam, quam reus per sententiam
innullam solvere fuit coactus, vel si aliquem
capita damnavit, num teneatur eius filii,
vel vox resiliere, eo modo, quo homici-
da iniulcus teneri assolet?

Non tenetur, quia damna non consequuntur
ex circumstantia excommunicationis, sed
ex occidione, v. gr. illius. Occidio autem po-
terat ab eodem iudice post modicum tempus
licitè præcipi, obtenta prius absolutione à
censura: parum autem videtur referre, quod
reus ille condemnetur à iudice excommuni-
cato, si tamen facile poterat ab eodem ab-
solute

soluto eodem modo condemnati; iniustitia enim tota versatur ibi in modo non **82**
verò in substantia: modus autem iniustus non videtur sufficere, ut ad restitutionem obligetur, sicut si iniuria confisteret in ipsa-
met substantia. Ergò ad summum tenebitur Index ad id, quod interest reo non fuisse
condemnatum eo modo, sed post obti-
tam absolutionem. Sic nonnulli Doctores,
quorum sententiam valde esse probabilem
docet Sanch. l. 3. consil. c. vni. dub. 18.

Teneretur
quidem.

Teneretur equidem. Quia illa vero occidit
per iniuriam reum, quem condemnavit;
nam illa sententia manifestam continent iniuriam, ut videntur Doctores supponere;
sententia enim est prolatà à non Indice, seu
ab eo, cuius iurisdictio est impedita: ergò
est in non subditu, & per consequens est
occisio facta per authoritatem non publicam,
ac invidicam; sed priuatam, in quo
consistit formaliter homicidij malitia. Dam-
num autem, quod sequitur ex actione ini-
usta ad restitutionem obligat ex radice ini-
stata acceptio: ergò damna in hoc casu
non minus debent restituiri, quam si sequen-
tentur ex homicidio factò à qualibet alia
persona priuata. Ita Sanch. vbi *supr.*

83
Auctoris
resolutio.

Ego autem utramque sententiam proba-
bilem fatis esse indicans, exstimo, illam **84**
iudicis sententiam esse actionem iniustam, ut
pote prolatam ab illo, qui pro tunc non
habet iurisdictionem expediat: atque adeò
per se loquendo obligari Indicem ad resti-
tendum damnum. Per accidentem tamen fre-
quenter à restituendi obligatione excusari,
quia restituere non debet nisi secundum spem
quam reus habebat liberari se ab illo pericu-
lo, si non fuisse condemnatus, antequam
absolutio ab excommunicatione obtinetur;
non enim tenetur restituere nisi in quantum
moraliter fuit causa iniusta illius damni; non
tamen censent causa illius damni, quod iam
certo erat præparatum. Sicut si aliquis com-
burat alienam domum, quæ statim fluminis
inundatione, debebat ruere, ad restitutionem
non tenetur: similiter si aliquis occidat homi-
nem iam ex aggritidine moribundum, licet
delinquit, non tamen ad restitutionem tene-
tur nisi pro ratione ipsi que else posset ex
eo periculo evadendi. Ratio autem est, quia
res in illo statu non retinet eum valorem, quæ
haberet extra illud periculum: atque ideo
non inducit tanta restitutionis obligationem.
meum Eminens. Cardinalis Lugo tom. 2.
de iust. d. 37. numer. 13.

D V B I V M VII.

Et hæc valida sententia iudicis existi-
ti, cuius defectus est occultus, si non
habeat titulum coloratum, hoc est, si non
aceperit potestatem ab illo, qui dare sol-
lum poterat, licet ipse propter defectum
occultum capax accipendi eam non
esse?

84
Plura re-

Regula generalis est. *Quicumque exercet*
Plura re- **85**
irregularitatem in aliquem quam legitime
solo.

non habet, delinquit peccato usurpationis
iudicis existimari, & acta omnia valida sunt;
quia ob communem utilitatem Republica tam
in iure Canonico, quam in civili supplet de-
fectum vere iurisdictionis, datque authorita-
tem, & valorem illis omnibus, ad vitandum
incommoda, ac perturbationes, quæ ex illo
communi errore oriuntur, *Leg. Barbarus*
Philippus ff. de offic. Praet. Requirunt autem
quod ille defectus sit occultus, & quod index
vulgò pro legitimo Indice habeatur: alioquin
non intercedit communis error, cum necesse sit
subvenire suppledendo defectum iurisdictionis.
Cenfetur autem communis error, etiam in
alio loco defectus ille sit publicus, si tamen
in hoc loco sit occultus: in d. licet alio tem-
pore fuisse in hoc ipso loco publicus, si eam
iam abit in obliuionem sufficit, ut nunc com-
munis error interueniat. Quæserimus vero an
etiam necessarium sit, quod index illi existi-
matus habeat titulum coloratum (sive vi ac-
cipiat potestatem ab illo, qui dare illam potest)
licet index ipse ob defectum occultum, ca-
pax accipendi eam non esset) ut valida sit
sententia; & acta eius.

Erant validæ sententiae, & acta, etiæ hi-
nusmodi titulum coloratum non habeat, quia **86**
inconvenientia, propter quæ supplex def. *etia. etiæ*
titulus iurisdictionis, quando index habet etiam
etum occultum, eadem videntur militare coloratum
quando non habet titulum coloratum, sive titulum
*non acceptat potestatem à potente illum con-
ferre, si tamen hic defectus etiam communiter*
ignoretur. Ergo non minus debet propter
bonum publicum supplex defectus in hoc
casu, quam in priori: Sic Doctores nonnulli,
quos refert Sanchez l. 6. consil. c. 1. numer. 42.
*& alij apud Dianam tom. 1 straf. secund. re-
sol. 45. qui aliter, hanc sententiam esse*
probabilem.

Valida non erunt sententiae, & acta reli-
qua iudicis, qui titulum coloratum non ha-
beat. Quia cum index huiusmodi laborans *et.*
defectus, titulum coloratum habet, *Respon-*
sibilia seu Ecclesia, aut potestas superior est,
que proponit populo illum indicem, & eo
ipso tacitè hortatur populum ad illum reci-
piendum; idcirco superior, quicunque il-
*le sit, cooperari desceptioni populi vide-
tur, euilque detramento, supplet defec-
tus occultus, quantum facit est, ut po-
pulus non patiatur ex illo vito occulto.*
Quando vero aliquis ex sua malitia est in-
*tritus sine titulo superioris, tunc superior nul-
lo modo illum proponit populo, nec co-
operatur detramento, quod sequitur: sed*
*ipse intritus est causa adæquata illius dece-
ptionis. Ergo mirum non est, quod tunc su-
perior non supplet defectus: maximè cum*
ex illa benignitate alia grauiora incommoda
*orientur, ita Sanchez vbi *supr.* Cardinalis*
Lugo tom. secund. de iust. d. 36. numer. 23.
& alij communiter.

Ab hac communi sententia non recet-
do, licet primam satis censem esse *Hanc* **87**
probabilem. Nam ex ea maiora inconvenien-
tia proculdubio sequuntur. Sequi-
mentur enim quid si quis malitiose le-
gatrum suorum Praefulsi simulet, & Bullas
falsas in sua potestatis testimonium ostenteret.

Sect. II. de Iudicio Forensi Dubia. 253

eo ipso eius acta futura erunt foro in utroque valida, sicut si verus Papæ Legatus esset. Item heretici, qui in Episcopos fingunt, & potestate illa ficta iudees decipiunt, non minorem habebūt potestatem iurisdictionis circa illos, quam si veri clienti Episcopi dum communis error adficeret. Hæc durissima planè sunt, & conducerent ad fœnudos nequissimos suis in fraudibus simulatorum. Motu ergo requirimus ad valorem gettorum per iudicem falso existimat, quod habeat coloratum titulum, hoc est, saltem apparentem, qui à legitimo imperio procedat.

D V B I V M VIII.

Index existimat liceat eius impedimentum occultum sit, & habeat titulum coloratum: peccatum exercendo iurisdictionis actus, si ipsem iudex suum defectum agnoscat?

88 Non peccat

Non peccat, quia eius acta valida sunt, licet ergo peccet retinendo officium, supposito tamen, quod vult se pro iudice gerere, non erit nouum peccatum quod inter litigantes iustam sententiam proferat; sic innuic. Card. de Lugo 10. 2. de iust. d. 36. n. 26.

89 Peccat qui-
dem.

Peccat quidem, quia quantum ex le est, vult iurisdictionem, quoniam vere non habet, vñperare & officium iudicis contra iuris divini iura & humani prohibitionem retinere. Ita Lefsi. 1. 2. c. 29. n. 68.

90 Sententia
Auctori.

Ego quidem existimo peccare munus usurpando, & illud retinendo: non tamen nouum peccatum in quolibet actu perpetrare. Nam defectus occulus alii, & titulus coloratus ei conferunt valide munus gerere. Si ergo iustus se in proferendis sententiis profert, vñdenam eum reum esse affirmabimus: Attamen Lefsi verius & securius ha-
rebo.

D V B I V M IX.

An validi sunt sententiae, & alij actus iudicis qui inuaserit iniuste Principatum?

91 Questionis
status.

Loquor de illo qui sine iusto titulo Rem-publicam invaserit, & usurpauit, requirendo, num eius sententia reliquie iuridiciales actus validi existant?

92 Non sunt
validi.

Non sunt validi, quia defectus iurisdictionis huiusmodi tymani occulus non est, nec habet coloratum titulum à superiori, à quo possit eum accipere.

93 Validi sunt.

Non sunt validi, quia agentes alii iudices ab eo designati. Sic Sours 1. 3. de iust. q. 4. a. 6. Et aliqui Inristi, quos referunt Magister meus sapientissimus P. Ioan. de Salas de legib. d. 10. sett. 3. n. 13.

Validi sunt, quia tacitus adest Reipublice consensu, quia ad vitandum maius malum, & gravissima inconvenientia, præstat auctoritatem ius, que ab illo invasore geruntur, cui iam resistere non valet, atque idcirco iam pacifice imperat. Ita Victoria, Medina Bananes, Salón, Aragón, quos referunt, ac sequuntur Eacob. & Mend. Theol. Mor. Tem. VII.

Salas ibid. n. 14. Lefsi. 1. 2. c. 29. dub. 11. & alij re-
centiores. Legendus Suar. 1. 3. de legib. c. 10. n.
9. hanc approbans sententiam, licet prius sub-
oblitio loquatur.

Veriorem eam crediderim esse. Nam cum
Respublica, tentatis omnibus, non potuerit
se ab illis tyrannide liberare, nec proprios
iudices habere à se constitutos, per quos ins-
publicum, ac priuatum tueatur: consen-
tit tacitè in illis iuridicæ actus, & in iudicis
illos, quos ipse elegit, ne omnia delictis, ac
in iuriis facile exundent.

*Hanc sen-
tentiam
credo ve-
riorem.*

D V B I V M X.

*An ille inuaserit pecces iuu dicendo, illud-
que peccatum addat malitiam supra
peccatum præcedens usurpationis
Principatus?*

Non addit nouam malitiam, quia magis 91
ille peccaret, si retento Principatu, ius Non addit
non diceret. Si Lefsi. 1. 2. c. 29. dub. 9. nouam mal-
itiam addit, quia illud pecca-
tum præcedens est iustus, & usurpatio Nouam
Principatus, & quidem super eam ma- malitiam
litiam addit nonam, nempe exercitum addit.

posteriori iurisdictionis, peccatum enim est proie-
qui usurpatione, quoniam illam inchoasse. Si ve-
rò illud peccatum præcedens est actualis in
principatu perfervantia, hoc peccatum non
videtur distinguere ab ipso iurisdictionis exerci-
tio, non retinere non Principatum, nihil aliud
est, quam gerere le pro Principe: hoc autem
est exercere actu ea munera Principis, præci-
piendo, definiendo, ius dicendo. Ergo isti actus
sunt mali, & afferunt nouam malitiam supra
peccatum præcedens, ita Cardin. de Lugo 10.
2. de iust. d. 36. n. 78.

Dicendum teor cu ipso, eos actus inuaserore 96
seper esse malos, & licet aliquando fortasse non Auctori
addant nouam malitiam, regulariter tamen eam resolutio.
addere, quia sunt ipsa formalis usurpationis
continuatio, & inuasionis iniquæ iurisdictionis.
Dixi, aliquando fortasse non addere nouam
malitiam, quia si tyranus prius natura habeat
actu, quo nolit hanc causam, vel hoc iudicium
ad legitimos iudices remittere, & aliounde vr-
geat eam decisione: tunc ex suppositione prioris
decreti, melius erit definire causam iustæ per-
se ipsius, quoniam illam indecisam relinquere in
maius Reipublicæ detrimentum. Hoc autem
ipsius (ait eminentius Cardinalis) erit peccatum
denominative à priori decreto, in quo tanquam
in causa posterioris decreti malitia continetur.

D V B I V M XI.

*An qui petunt ab iniusto inuaserore iuu, &
sententiam in suis causis, præcipue cri-
minalibus, delinquunt?*

Delinquunt quidem, quia si peccat tyranus 97
ille, quod est ius dicit, non licet ab eo
petere id, quod ipse sine peccato præstare potest
Y hoc
Delinquunt
quidem

hoc enim esset eius criminis cooperari, specialiter vero in causa criminali non est licitum in a iudice tyrranno petere; quia nullo modo licet, vindictam sumere per autoritatem priuatam, qualis est tyrranni. Sic nonnulli, quos pro nomine memorat Cardin. de Lugo 10.2. de inf. d. 36. n. 28.

⁹⁸ Non delinquent, quia illi non petunt determinate ius a tyrranno, sed distinctim, hoc est, proponunt illi causam, qua virgint, & petunt implicitè, vt vel permittatur legitimos Reipublicae Indices de illa causa decernere: vel si hoc non vult, decernat ipse, hoc enim minus malum est, quam causam indeciam relinquare. Potest ergo tyrranus sine illa peccato praestare id, quod petunt, nimirum permitting legitimos indices de causa decernere. Quod si tyrranus ille de causa criminali decernat, iam non videtur illa priuata auctoritate, sed publica vti ex consensu, scilicet Reipublicae praestantis illi tacite suam auctoritatem ad puniendos malefactores, ex superioritate, quod ipse nolit causam ad legitimos indices remittere. Ita Lugo *citat.*

⁹⁹ Et alii herens exstimo, peccare ipsum tyrranum, non remittendo causam ad Indices legitimos, peccare iudicando: non tamen punire sine Reipublicae auctoritate, quia eam ei offert ad minus malum: sicut licet offerre occasiones, & auxilia ad furandum illi, qui vult aut occidere, aut furari: minus enim malum est furari, quam occidere. Igitur qui a tyrrano petitus, & sententiam in causa civili vel criminali, minime peccat.

D V B I V M XII.

An Index extrahens ab Ecclesia delinquens eius violator immunitatis, si postea eum puniat iuxta delicti gravitatem: eine infert iniuriam restitucionis obnoxiam pro damnis omnibus sequuntis?

¹⁰⁰ **L**icet Index contra Ecclesia delinquat immunitatem, non tamen infert iniuriam delinquenti, vnde ad restitucionem pro restitutio*n*is sequitur teneatur, quia vt ex illa patet, nullus index restitutus pro huiusmodi sententia prolatius, si alias teneat iuxta debitum iuris: nec inquam in iure illa sententia dicitar iniusta, sed solum irreligiosa, vt constat ex *Cap. Miror. Cap. Quisquis. Cap. si quis contumax.* 17. q. 4. sicut si aliquis alienaret bona sua contra votum non alienandi, peccaret quidem contra Religionem, non tamen contra iustitiam. Sic D. Thom. 2. 2. q. 9. q. 4. 2. ad 3. dum ait, peccatum facile*g* interdum reperiri separatum in aliis peccatis: vt si quis index extrahat a loco facio eum, quem in in alio loco licite poterat capere. Sicut ergo Doctor Angelicus non interuenire malitiam contra iustitiam, sed solum contra Religionem. Asserunt sententiam hanc esse probabilem Medina consultus ab Henriquez. Sanchez. 2. 3. consil. c. vni. dub. 17. Salas in manu*scri*-

pto. Quar. 10. 1. de Relig. 2. l. 3. capite 13.
Non solum laedit Ecclesia immunitatem, sed infert delinquenti iniuriam, vnde ad damno. ¹⁰¹ *Infra iniuriam restitucionem obligatur, quia reus tunc iam nisi potest iustificare se defendere, ne extrahatur. Ergo tunc ipse index non potest sine iniuriam illum extrahere: nexiem, alioquin bellum iustum ex utraque parte dare, non per accidens, aut propter ignorantiam, sed per se, ac scienter. Ita Lef. 2. 2. 29. num. 53. Sua. ubi supra Valent. 10. 3. d. 6. q. 15. pun. 1. & aliqui Juristi, quos refert, ac lequit Farinac. tr. de immunitate Ecclesiar. m. 12. 1. Ludou. Lopez p. 1. Infra. 5. 3. Salas, & Sanchez *citat.**

Longè hoc probabilius esse reor. Nam reus ¹⁰² captus extra iudicis territorium, iniuriam patitur: capitur enim a non habentibus in loco ^{probabilius} jurisdictionem. At Ecclesia ratione immunitatis est locus exemptus. Ergo index ibi ad capiendum reum nullam habet jurisdictionem: vnde infert reo iniuriam, & ad omnium dannorum restitucionem obligatur.

D V B I V M XIII.

Si aliquis priuatus per vim, vel dolum reum ab Ecclesia extrahit: potestne Index postea illum licet, ac valide comprehendere?

Non potest, quia tota illa comprehensio ¹⁰³ in priori iniuria, qua fuit ab Ecclesia ex- *Non posse tractus, fundatur. Sic aliqui, quos refert, ac sequitur Diana 10. 1. r. 1. resol. 16. & 26. & p. 3. tr. 1. r. resol. 18. 2.*

Potest quidem, quia index vitetur iure suo ¹⁰⁴ capiens eum, quem extra locum sacrum invenit. Sicut si aliquis cum Antonij iniuria dem. producat in publicum crimen illius, sceretur potest postmodum index ex hac notitia inquirere aduersus Antonium, licet illa Scientia per iniuriam publicationem alterius emanaverit. Ita Sua. 10. 3. de Relig. 2. l. 3. q. 13. n. 17. & alij plurimi à Diana citati, ubi supra.

Hac sententia magis atridet. Modo priuatus ille missus non fuit ex industria vel ¹⁰⁵ consilio iudicis ad illum effectum. Si vero index particeps non fuit illius extractionis, potest planè iure suo vitetur.

D V B I V M XIV.

Index inferior nisi extrahit reum ab Ecclesia: Princeps superior, qui illum iam inuenit extra Ecclesiam potestne eum capere, & indicare manente iudice inferiore obligato ad restituenda damna propter iniuriam ab ipsa commissam?

Potest quidem, quia quando (ex gr. *index* ¹⁰⁶ inferior contra iuris ordinem exortit a reo *potest quidem* crimen, tunc si publicato iā hac occasione crimen Princeps velit vti suo iure, poterit invidice

ESCOBAR
Theol. Mor.
Tom. VI. VI
EDV

intidice procedere contra rem, & vterius inquirere, & cognitæ veritate illum condemnare: licet index inferior maneat obligatus ad restitutionem horum dannorum, quorum ipse fuit causa extorquendo iniustè à reo confessiōnem. Ergo similiter poterit Princeps in nostro casu comprehendere eum, quæ index inferior contra iuris ordinem ab Ecclesia extaxit. Sic ex Leflio l. 2. c. 29. n. 175. ex plam præfatum concedere.

107 *Non potest.* Minimè potest, quia ea, quæ index inferior gerit publica autoritate, gerere videatur nomine Principis superioris, qui eo ipso quod proficeretur delinqutens illius retentionem, vel vteretur præterita iudicis actione, eam ratam habere videatur, & per consequens imputare illi. Ergo princeps ad restitutionem dannorum, non index ille, qui ex Ecclesia extaxit, tenebitur. Ita Cardin. Lugo. to. 2. de iust. d. 36. n. 40.

208 *Sententia Auctoris.* Cum his sentio. Quia Ecclesia, quæ laesa fuit per illam abstractionem iniustum, peccatum absolute restitutionem, & prohibet prosecutionem in causa, donec reus restituatur: alioquin Ecclesia suo iure fraudatur. Quod si obiciens resolutionem, quæ dub. 13. exprefsi de priuato per vim aut dolam reum ab Ecclesia extrahet, quia dixi posse licet à iudice cōprehēdi, & puniri: tēpōdo. Quandoq; priuatus aliquis, illum prius extraxerit, tunc iudicem postea vtens illa notitia, & capientem reum, non ideo censeri ratam habere actionem iniustam illius hominis priuati, quia nemo potest ratam habere actionem, quæ nomine gesta non fuit, iuxta communem iuris regulam. Abnego autem exemplum pro contraria sententia adductum. Nam defecūs commissus ab inferiori iudice videatur annulare torum causæ processum etiam in ordine ad superiorēm nisi talis sit superior qui habeat potestatem in eo defecū dispensandi.

D V B I V M XV.

Licetne iudici, condemnare reum, qui per testes legitimè probatur crimen patrassæ, si index certo scis, esse innocentem?

109 *Non licet.* Nunquā id iudici licet, quia si index certo sciret, reum sub eius iurisdictionem non else, nō posset eū iudicare, licet per testes probaret else sub eius iurisdictione. Ergo nec in casu nostro poterit: non enim minus requiritur crimen in reo, quam iurisdictione in iudice, ad licet condemnandum. Et quidem innocentem occidere, est intrinsecè malum, sicut cognoscere non suum. Sed nemo potest licet cognoscere quam certo scit, suum non esse, quantumvis per legitimos testes probetur esse suum: ergo nec etiam licet innocentem occidere, quantumvis nocens per falsa, & apparentia testimonia probetur. Sic Hugo de Celfo ad leg. Praetor, ff. de iuris iust. omni. Iudic. Calderin. Escob. & Mend. Theol. Morgl. Tom. VII.

ad Cap. Pastorale, de offic. delegati. Rosel. v. Index. Angel. Lyr. Panormit. & alij, quos referit Leflius l. 2. c. 29. n. 84.

110 *Licet om.* Licit omnino iudici iuxta allegata, & probata condemnare, quem scit else innocentem quia sicut licitum est cognoscere non suum, quam aliquis inuincibiliter putat se alicet occidere innocentem inuincibiliter exstigmatum innocentem. At index licet ut priuatus homo sciat illum else innocentem: ut index tamen scit innocentem else: Ergo ex hac scientia potest licet illum occidere. Profecto ius publicum graviter laderetur, si liberum est iudici, iuxta allegata, & probata non indicare. Ita Conar. l. 1. var. c. 1. n. 6. Caet. & alij Summiste communiter. Palud. Alens. quos referit & sequitur Sotus l. 5. dē iust. 9. 4. a. 1. Natural. sum. cap. 25. n. 10. Antonin. p. 3. ist. 9. c. 5. 5. 6. Sanch. l. 6. consil. c. 1. dub. 17. & alij plurimi.

Mediam viam tero, distinguens de causis criminalibus, in quibus agitur de pena capitis vel mutilationis, & in his abnego licet iudici condemnare innocentem. In causis vero ciuilibus, vel vbi agitur de pena pecuniaria vel exiliis, ut priuationis officiorum concedo licere. Primam partem conclusionis sic probabo: quia index idem debet sequi notitiam publicam per probationes acquisita, ne abberet à veritate in sententia ferenda: Ergo quando illæ probationes potius conductunt ad falsitatem & ad supremam innocentis iniuriam, & hoc certò iudici constat: non potest iuxta illas proferre iudicium. Partem secundam ita ostendo: quia licet Respubl. ca non habeat dominum supra vitam, & membra subditorū habet tamen illud supra haec alia bona, ita ut adueniente iusta causa, propter bonum commune, possit de illis disponere, & bona auferre, officiis priuare, expellere ex Urbe ciues, &c. Ergo credibile est, dedisse hanc potestatem iudici ad eum finem, ut iuxta leges, ac probationes indicaretne contemnatur ordo iudicialis, cuius obseruatio ad pacem, & quietem Reipublicæ immopere conductit.

D V B I V M XVI.

Iuxta secundam questionis precedentis sententiam, quæ probatissima est, index prius, quam iuxta allegata, & probata innocentem condemnnet, teneturne Prefeturam vel officium relinquere?

111 *Satus* *Questionis.* Secunda illæ questionis proxima sententia, quæ afferit, posse indicem in quaenam causam proferre sententiam iuxta allegata & probata, licet certo sciat, illum qui damnatus est, else innocentem probatissima, & communissima est: dummodo index prius quam sententiam proferat eum liberare, vel se à prolatione sententia excusare. Questionem autem, an tenetur medium difficile a diu inveni, exequi, quæ est, Præsumat vel officium relinquere?

Y 2 Relinquere

113 Relinquere tenetur Praefecturam, quia in-
Teneatur colum tas innocentis culibet accidentario
Prefecturā incommodo debet præferri. Sic Panormit. & c
relinquere. Inola ad Cap. 1. de officio Ordinar. 10. Sylvest.
v. Index 2. §. 5. & alij, quos afferit Turrian.
di inst. d. 48. dub. 2.

114 Non tenetur Praefecturam relinquerre, quia
Nisi tene- si iuxta secundam illam sententiam, Index
tur. non tenetur omnino à prolatione sententiae
abstinere. Ergo non tenetur officio renun-
ciare, nè condemnet innocentem. Conse-
quentiam probro. Quia aliquo teneretur
etiam non proferre sententiam licet hac via
Reipublicæ indignationem incurreret, alia-
que pericula; quod si hæc pericula non tene-
tur incurrire, cur tenebatur amplecti illud
non solum periculum, sed amissionis offi-
cii damnum: quod quidem maius est
aliquando; quam exiliu, vel alia huic-
modi poena: Ita Thomistæ commeniter. So-
tus 1. 6. de inst. 9. 4. a. 2. Tabie. & alij, quos
refert, & sequitur Valent. 2. 2. d. 3. q. 11.
pun. 3. circa finem Iul. Clarus super ritu 2. 5.
magna curia & alij plures.

115 Profecto consequenter ad secundam Dubij
Hec pars primi sententiam hæc pars verior mihi vide-
verior mihi tur. Addo tamen, si officium à iudice relin-
quiperatur profuturum, ex ultimo, conse-
quenter ad eandem secundam sententiam, iudicium
debere renunciare Praefectura, dum-
modo non esset granissimum ipsius detrimen-
tum, quia pro vita innocentis defendenda
& pro cooperazione ad eius damnationem
vitanda, aliquid detrimenntum oportet subire,
si tamen esset granissimum detrimenntum, non
tenetur officio renunciare. Non enim vide-
tur Respublica indicere cum tanto detrimen-
to obligare ut debeat renunciare officio, ma-
xime si sit summa dignitas, vel Principatus.

li Iuristæ. Conar, Cynus, Bartol. Alberic. &
Feini, quos refert Leilius l. 2. c. 29. n. 43. Ma-
tienzo dialogo relatoris parte tercia capite 4. 2.
numer. 3.

Minime potest, quia etiæ Respublica talem
haberet potestatē (de quo inferioris) non tamē
est credibile, quod cā in Principem transfor-
merit; est enim contra omne bonum regi-
men dare viri homini potestatē supra omnia
vitam, sine alio testimonio, quam suo.
ita Caiet. & Sotus, quos afferit, & sequitur
Leilius supra Narar. l. 2. de ref. c. 3. n. 197.
citans Nararum, Malder. de inst. nr. 6. c. 1. du-
bio 14. Sanch. l. 3. consil. vni. dub. 4. & alij
apud Dianam p. 2. tr. 5. ref. 9. 8.

Hanc sententiam communem plane defen-
do. Addo tamen hoc dicendum, factum regi
lariter, quia dubitant Doctores, an in aliquo sententiam
cafu raro, ybi ex ordine iuridico maxima in-
conuenientia sequentur, habeat Princeps
huiusmodi potestatē, id quod sequenti
Dub. resoluam.

D V B I V M X V I I I.

An Princeps quem scit certo, sed oc-
cultum crimen granem admisit
possit sine strepitu iudiciale occidere?

Oterit plane, quia creditur à Republi-
ca Regem huiusmodi potestatē acci-
pere ad hanc irregularē punitionē nē.
gerendam. Sic nonnulli, quorum sententiam
esse probabilem asserunt malder. in p̄f. 1.
tr. 6. c. 1. dub. 1. & Leilius l. 2. c. 29. n. 9. 3. Tenet
Fagund. p̄f. 8. Decal. cap. 20. n. 1. 8.

Non poterit, quia Respublica non habet
ius contra vitam, vel membra ciuium: nisi Non pot-
quando certo ipsi constat de delicto: At non rit.
potest certo constare Respublice per dictum
vnius: potest vero per duos vel tres, qui mo-
ralem certitudinem faciunt: Ergo non po-
tuit Respublica finias ius in Principem trâ-
ferre, quam ipsa habebat: & per conlegens
nequit conferre ius ad occidendum pro deli-
cto adhuc dubio. Ita Malder. & Leilius supra.

Verius mihi, non posse à Princepe tenim il-
lam condemnari sine iudiciale strepitu, aut ip-
sius spontanea confessio, qui licet deli-
ctum illud Regi certo constat, nec id rei
confessio necessaria videatur, non constat, nec
potest constare Reipublicanam Principis lo-
ius testimonium non potest reddere certam
Reipublicam, ipso vero negante, princeps au-
nequit punire, nisi quando Respublica posset:
Ergo non potest sine sufficienti externa pro-
batione.

D V B I V M

D V B I V M X V I I .

Index supremus, seu Princeps potestne
condemnare cum, quem certo scit,
delinquisse, licet probetur innocens, vel
saliens non probetur esse nocens?

116 Primo suppono ex omnibus sententiis, id
Nonnulla non licere iudicis inferioris; et enim non
suppono. potest dispensare in lege superioris maxime
in re tanti momenti. Secundo, posse Prince-
pem ex priuata scientia aliquem occidere,
quando non agitur de puniendo delicto, sed de
impediendo malo Respublice imminenti per
aliquam personam. Tunc enim virtus defen-
sione naturali Respublice sibi cōmisit. Quæ-
stio autem est, num possit etiam Princeps
delinquentem ex priuata scientia punire; licet
probetur innocens ex testibus vel saltem non
probetur nocens esse.

117 Potest quidem. Quia Respublica habet
potestatē huiusmodi delinquentes puniri
in propriam conseruationem, quam procul-
dubio Principi imperit cui omnem ad sui
defensionem autoritatem traxit. Sic nonnulli.

ESCORAP
Theol. Mor.
Tom. V. VI. VII
EDV

Sect. II. de Iudicio Forensi Dubia. 257

D V B I V M XIX.

Damnanda est praxis iudicium secularium, qui nulla praecedente infamia ex simplici alicuius delatione, ad specialem inquisitionem contra aliquam personam procedunt?

¹²³ Tres regulares generales suppono.
Vt constet, quoniammodo Index procedere per inquisitionem possit, nonnullas regulas generales primit. Prima est, ad inquisitionem generali gerendam non requiri, quod praecedat infamia, vel aliquid alud; ad hoc enim index ex officio tenetur. Quia haec inquisitione necessaria est ad purgandam Rem publicam: & aliunde nulli sit iniuria, cum de nullo in particulari inquiratur. Secunda, Quando delictum est publicum, sed auctor ignoratur, indicem posse inquirere in particulari & examinare testes circa delicti auctorem: non tamen circa aliquem in particulari, quodcum non habet aliquid contra illum. Tertia est, non posse indicem de persona particulari inquirere, nisi aliqua praecedat infamia. Nominis autem infamia intelligo communem opinionem ex suspicione generali, iuxta definitionem Bartoli Leg. De minori, §. 3. de iudicio praescribit: Nullum esse pro crimen, super quo non laboret infamia, seu clamorosa infamatio non praecessit, puniendum. Quia immo super hoc depositiones contra cum recipi non debere, cum inquisitio fieri debeat sollemmodo super illum, de quibus clamores aliqui praeceperint. Ratio autem est; quia quodcum aliquid bonum nomen geris nec quod illo fine causa spoliaris detinatur autem suspectus, & aliquid modo deterritoris famae per ipsammet specialem inquisitionem. Omnes enim metu suspicentur, illu de quo inquiritur, an (v. gr.) sit hereticus, vel luto: aliquis grauen occisionem dedidit, ad illam inquisitionem gerendam. Quare ad minus de iure etiam natura gravis causa requiritur. Sic nauartus apud Lessium libro secundo capite 29. numero 13. 1. huicmodi indicem praxim damat, quae quidem communis Doctorum sententia videretur aduersari.

¹²⁴ Non est damnanda, quia necessitas praecedens infamie non est de iure natura, sed de iure positivo, ut facient sotus de secreto, Ejec. & Mned. Theol. Mor. Tom. V 11.

¹²⁵ memb. 2. q. 2. d. 2. Vaient secunda secunda d. 5. quae. 14. pun. prim. §. Tertio est praecepit notandum. At potuit legitime confuetudine praescribi contra illud ius positivum in eiusmodi delictis. Porro confuetudinem probat ipsa praxis videntibus, ac tacentibus Principibus tam Ecclesiasticis, quam secularibus. Ergo illa iudicium praxis damnanda non est, ita multi Iuristi, quos referit, ac sequitur. Lessius lib. secundo capite 29. numero 13. 1.

Certe adhibitis iis limitationibus, quas Lessius adiecit, probabile fatis hanc sententiam esse iudico, scilicet, ut id fiat in granibus causis, vt in furtis, homicidiis, &c. & non ad undam punitionem, sed propter bonum Republicæ, ad quod videtur necessarium, ne delicta impunita occasionem prebeat hominibus inquisi Republicæ suis sceleribus perturbandi, innocentemque lacerandi.

D V B I V M XX.

Infamatus, & connictus de uno criminis potestate in iudice de aliis occultis interrogari, de quibus infamatus non est?

¹²⁶ Pote est equidem, quia qui latrociniis v. gr. dedit operam, sufficiens exhibet argumentum, le infamia circa alia latrociniis, & diversa crima laborare. Sic Paludanus, Sylvest. Tabie. Armil. D. Antonin. & Aretinus apud Sanchez, lib. 6. consil. capite tertio dub. 2. 1.

Non potest, etiam si crima eiusdem species essent. Quia potest quis ex fragilitate vni criminis indulgere, & non idem exhibere ad alia similia peccata suspicionem, aut argumentum. Ergo inuitate a iudice de eis inquisitio facta fieri. Ita Sotus, Cajetan. Nauar. quos affect, & lequitur Sanch. vbi supra.

Hanc sententiam probabilem ¹²⁷ planè defendo, etiam si crima eiusdem species essent, nisi ex vino criminis elset etiam quis diffamatus de frequentia, potest enim tunc latro v. gr. de omnibus interrogari. Quod idem erit, licet sint speciei diuersæ, vt connictus de adulterio, & confuetudine cum vxore aliena, potest interrogari de occisione mariti, qui in proprio cubiculo occisus innenitur. Et connictus de homicidio interrogari potest de spolio, quando cadaver occisi spoliatum appetat. Grasator item potest de homicidio interrogari, quia communiter grasatores homicidis absolent cruentari. Præterea Religiosus infamatus de concubinatu, potest interrogari de furtis quia eiusmodi Religiosi, cum aliunde non habeant, furari absolent res monasterij ad concubinam alendam, idem dixerim, quando unum crimen est circumstantia alterius, fine qua potest alterum apte cognosci, vt convictus de confutidine cum spolla, potest interrogari, num eam deflorauerit: Et connictus de nocturno farto.

258 Theologiæ Moral. Lib. LX.

furo in Ecclesia, an fores confregerit? Hæc ex Cardinali Lugo tom. 2. de iust. d. 37 n. 65, & Sancio citato.

D V B I V M X X I.

Conviuetus de crimine, potestne à Iudice de sociis occultis, qui infamia non laborant interrogari?

¹³⁰ *Interrogari potest.* **I**nterrogari potest, quando delictum est tale, vt non sit verisimile sine sociis esse patratum. Quia eo ipso, quod delictum probatum sit, iam constat reum solum non potuisse ei factis operam dare. Vnde quodammodo in ipso crimine sociorum patescit infamia. Item interrogari poterit, quando interrogatio non est in eodium personæ particularis: quia tunc non est ad quem pertinet. Sic nonnulli, quoram sententias refert Thom. Sanchez lib. sext. consil. cap. tertio dub. 22.

¹³¹ *Non potest interrogari regulariter, nisi in Non potest* iis delictis, in quibus ob eorum gravitatem interrogari, neccesum non est infamiam præcedere. Quia tunc debet commune bonum particulati cuiuscumque præferri. Ita Sanchez citatus afferens, hanc sententiam esse communem.

¹³² *Idem afferit.* **I**dem afferit, inferoque in delictis heresis, proditoris, latrociniorum, adulterationis monetæ, falsi testimoniij, & aliis, que vergunt in damnum tertij, posse reum interrogari circa socios. Addidem tamen si sciat reus socios esse emendatos omnino, vel per solam correctionem esse emendatos, non posse illos prodere. Aduerit Naturæ libro secundo de restit. capite 4. numer. 173. in adulteriis posse Iudicem de sociis inquirere, admonendo, ne reus occultum detegat.

D V B I V M X X I I.

In crimine Sodomie potestne Iudex de sociis haud infamatis interrogare?

¹³³ *Potest quidem.* **P**otest quidem, quia lex Hispana, quæ est lex, unic. titulo 22. lib. 8. ordinamen. vult procedi contra hoc crimen, sicuti contra heresim, vel crimen læse Majestatis. Sic Sanchez lib. 6. consil. capite tertio dub. 23. numer. 2 i. probabile hanc sententiam esse docet. Et quidem ubique terrarum propriæ commune bonum, nonnulli Doctores posse interrogari Sodomitanum de socio occulto censuere.

¹³⁴ *Non potest.* **M**inime potest, nisi socius occultus plures ad hoc infandum crimen sollicitaret: tunc enim esset contra bonum commune, & damnum magnum in futurum immineret, si socios non detegret. At si huiusmodi non timetur incommode, minime Iudicis licebit de loco interrogare occulto non infamato.

quia ille, qui infamatus non est, ius habet ad famam tuendam, ne de eius occulto crimen inquiratur. Ita Sanchez *vbi supra* alferens hanc sententiam esse probabilitatem.

Doctori eximio haeresens afferit, peccare ¹³⁵ Iudices interrogantes de locis non infamatis, nisi qui interrogatur, sit prudens, & sciat discernere, quoniam debet iure manifestare: aut concedatur ei tempus, vt consultat viros doctos, à quibus edoceatur, quid debeat respondere.

D V B I V M X X I I I.

In crimine quolibet potestne Index de socio interrogare, si non admodum prius reum, ne occultum detegat?

Non potest, quia consuetudo interrogandi ¹³⁶ reum de loco criminis occulto (si alcuī *Norpaq* vigeret) est contra ius naturæ: Vnde in celstarium est præmoneri à Iudice reum, sed socii occulti seu minimi diffusati crimen aperiat. Sic Naturæ l. 2. c. 17. n. 10. Sayr. in class. l. 2. c. 17. n. 10.

Potest planè, quia consuetudine introducitur potest in Provincia aliqua, vt reum de crimine coniunctum Index de locis interrogat: ¹³⁷ de iure enim naturæ (vt superius vidimus) præcedens infamia non requiritur: Vnde potest consuetudine ea necessitas tolli: Ita Card. Lugo tom. 2. de iust. d. 37 n. 66.

Ego quidem cum eminentiss. Doctore non ¹³⁸ facilè credidem damnosos esse Iudices, qui ¹³⁹ Authoris facili credidem damnosos esse Iudices, qui ¹⁴⁰ resoluti de sociis interrogant, non præmonendo reum, ne detegat occultes. Nam cum ipse Sayrus, & alij id licitum esse admittant in ius criminibus, quæ sine socio patrari non possunt, vt in Sodomia, ac similibus: & hoc dicant esse, quia eo ipso, quod crimen est publicum, & constat de uno criminis actore, Index suo officio non satisfaceret, et si de complice inquietaret: & reus debet respondere, ne iudicialis ordo perturbatur: non videtur consequenter negare, potuisse, quod supposita consuetudine, non procedat idem in aliis criminibus, etiam que sine socio videntur perpetrari. Vnde standum ¹⁴¹ else reor consueudini Christianorum ac Doctorum Iudicium: que si fuerit solum in certis casibus, ac criminibus interrogandis socio; in aliis non debet haec licentia videri: si autem universalis fuerit damnari non debet. Attrauen non debet inquirere de aliquo in speciali, nisi fuerit infamatus: & vel nisi falso fuerit suspectus, & consuendo sit de suspectis etiam specialiter inquirendi.

DVBIVM

D V B I V M X X I V .

Prelatus Regularis potestne inquirere
specialiter de subdito , cuius
infamia non precedit?

139 Potest qui-
dem. **P**otest quidem inquirere. Quia Cap. In
singulis , de Iusti Monachor. id plane
prohibetur. Sic Alciat. Cap. 1. de of-
fic. Ordinar. numer. 47. Ioas. Andre. Cap.
Olim de accusationib.

140 Minime potest , quando inquirit ad gra-
uem Religiosi peccatum , ut ad depositionem ,
incarcerationem , & similia , & non ad cor-
rectionem , & emendationem cum modico
subditu preiudicio. Quia in Cap. In singu-
lis pro parte prima citato , non est fieri de
inquisitione speciali , sed de generali , qua-
etiam , non precedente infamia , fieri po-
test. Ita Petet. , Corduba , Tabiena , Sylue-
ster , Arvill. Angles Angel. quos refert , ac
sequitur Sanchez lib. 6. consil. capit. tertio
dub. 25.

141 Idem affir-
mo. **I**dem affir-
mo. Idem affirmo adiiciens , nec posse con-
vicium de uno de alio interrogare conne-
xionem non habente. Aragon. Caetan. Va-
lent. Saloni. Sayr. quos affer , ac sequitur
Fagund. prae. 8. Decalog. cap. 34. num. 5.
Neque enim nulla exceptio circa hoc in iu-
re fit pro Religiosis ; contra quos licet non
debeat in iudicio obseruari iuris solemnitates : id tamet intelligitur de accidentalibus ,
non de accidentalibus.

D V B I V M X X V .

Index potestne unquam condemnare ,
& punire reum sine ac-
cusatore?

142 Minime
unquam
potest. **N**on potest , neque in criminalibus , ne-
le in civilibus. Quia Index debet es-
se interpres iustitiae , & ius dicens , &
iustitia animata : iustitia autem debet esse
inter duos , alterum petentem , & auctorem ,
alterum le defendantem , & regim. Sic diu.
Thom. 2. 2. quest. 67. art. 3. Sanchez l. 6.
consil. cap. 1. dub. 20. Fagund. prae. 8. cap.
48. num. 3. & alii communiter.

143 Aliquando
potest. **P**otest quidem. Quia in multis casibus si-
ne accusatore vidimus Iudicem procedere ,
& iure quidem. Non enim requiritur accusa-
tor , quando proceditur ad correctionem ex-
traordinarym , qua ordinatur ad bonum de-
linquentis , vel etiam in lenioribus delictis.
Nec quando delictum est notorum , ex Cap.
Evidentia , de accusat. & Cap. Manifera
z. quest. 1. Nec quando procedit infamia
delicti , quod postea probatur. Nec quando
procedit denunciatio canonica. Nec quando
procedit fraterna correctio , & denunciatio
Euangelica facta. Poglato , cuius correctioni

si peccator rebellis sit , puniri potest. Porro
in his , & similibus casibus vere non datur
accusator. Ergo potest Index sine accusatore
condemnare ac punire delinquentem. Ita So-
tus l. 5. de iust. quest. 4. art. 3. ex Leg. Le-
nia. ff. de accusat. & alij hos casus obij-
cientia.

144 **P**rofecto quia necessitas accusatoris tota
est de iure humano , hinc in multis casibus **Authoris**
sine accusatore vero , ac proprio Index pro-
resolutio. cedit. Quare Doctores cognitum in iis ad sen-
sum metaphoricum accurrere , & appellare
accusatorem propriam delinquentis con-
scientiam , vel infamiam , aut quid simile. In
quo sensu non est dubium quod nunquam
sine accusatore possit reus puniri , & hoc qui-
dem non solum de iure humano , sed etiam
ex iure naturae.

D V B I V M X X VI .

Vtrum possit Iudex inferior aliquando
accusationem non acceptare , & acce-
ptatam rescindere : sed alia via
satisfacere , & ad remedium pro-
cedere ?

Suppono , in aliquo casu particulari ob
bonum commune id facere posse Prin. **Statua que-**
cipem supremum. Quia ad ipsum spectat fisionis.
in lege dispensare. Quotiescum autem , an
inferior Index idem aliquando possit?

Minime potest. Quia hoc sine dispensatione
in lege fieri nequit. Index autem inferior non **Non potest.**
potest in lege dispensare , tam leuerè prescri-
bente acceptari debere à Iudice accusatio-
nem , nec tam posse ab eo rescindendi. Sic Sot. de
sigil. memb. 2. quest. 5. concl. 5. Sanchez l. 6. consil. c. 4.
dub. 1. n. 6.

Potest quidem. Quia licet hoc de iure non
valeat exequi , potest per epijkeiam , quando **Potest qui-**
certum est accusationem noxiā fore ipsius **dem.**
delicti correctionem , qua facilius alia via valeat
obtineri , & accusatori fieri facili. Ita Lel. 2. c.
30. dub. 3. num. 15. Sayr. in classi l. 12. fine. Fa-
gund. prae. 8. Dec. c. 47. n. 14.

His applaudens lego clariorem resolu-
tionem acceptam a Aragonio in presencia. **Authoris**
68. a. 3. in explicacionem articuli fante , posse resolutio.
Principem accusationem non acceptare , at-
que acceptam rescindere , quando id ad bonum
commune iudicauerit expedire , prouidendo ,
ut accusatori aliter laisiat , si quid ei debeatur.
Iudicem etiam inferiorem posse imprimis
non solum non acceptare , sed & rescindere
accusationes vitiosas : posse etiam rescindere
accusationes , que non ad satisfact. & onem ac-
cusatoris , seu ad bonum commune primario
ordinantur , non quidem de iure , sed per Epij-
keiam , quando certum est accusationem noxiā
fore bono communī , ut si sciret , sedicio-
ne , aut turbatione Reipublica sequitur
tam proper conditionem accusati.

DUBIUM XXVII.

Virum possit quis iuridice denuncia-
re peccatum secretum, etiam-
si valeat illud probare, nisi tale sit,
quod redundet in Republica, vel
in alieni innocentis incommode-
grane?

Sep̄s̄is enim qui sc̄iunt̄, non denunciāt̄, vel quia s̄unt amici, vel quia ad ipsos ex officio non pertinet, vel alius ex causis. Quod tamen possit̄, est valde utile ad iniquitatem meum delinquentibus, & eorum impiendantiam coercēdām. Iustē igit̄ concedit̄ huīusmodi licentia denunciāndi, licet ad inquīrendūm specialiter, ante infamiam Iudicii denegetur.

D V B I V M XXVIII.

*An denunciator teneatur antequam in-
ridicè denunciet, correctionem
fraternam præ-
mittere?*

Tenetur profecto, Quia tenentur omnes
ex charitate bonum proximi procurare 133
cum minor eius dispenso: Ergo si per quidam
monitionem speratus eius correctione, non pol-
famus denunciationem adhibere. Maximè
cum Christus Dominus *Matth. 18, 18*, præcipit,
corrigere fratrem, prius quam ad Eccle-
siam delictum eius deferatur. Sic *Synlest. v.*
Accusatio, §. 3. Dorad in *4. diff. 10. q. 9. 4.* *Sous de inst. l. 5. q. 5. a. 5.* Recentiores adharent
cum limitatione dicentes, non debere cor-
rectionem præmit ex debito iusticie: sed
tamen debere obligatione charitatis. *Sic Lel.*
l. 2. c. 30. dub. 2. Fillin. tr. 40. q. 6. 7. 9. 2. & alij.

Non tenetur, sed non praemittent correctionem fraternalm statim potest denunciarer, vel accusare, quia diuersus est admodum finis correctionis fraternalis denunciarum. 154 Non in
tur.

149

149 **C**ertum est, neminem posse, licet indicatim denunciare, nisi quod bona fide existimat, posse in iudicio legitime probari. Alioquin enim sine illo fructu proximus per illam iniuriam denunciationem infamaretur. Quaestiorum autem, an possit quis denunciare iuridice peccatum secretum, etiam si valeat illud probare, nisi tale sit, quod redounderet in Reipublica, vel in aliquius innocentis grave damnum?

150 *Minime potest. Quia sicut Index non habet ins inquirendi de peccato occulto quamdu occultum est: ita nec aliis potest illud denunciare, & publicare, illa enim publicatione haberet detractionis malitiam, & iniuria contra famam, quam proximus adhuc possidet. Sic Lessini libro secundo cap. 29. num. 2. 11. assertens esse communem tentationem, & ide se ab ea non recedere. Maledictio infra. tr. 6. cap. 1. dub. 18. Nauar. summa. cap. 18. numero 56. Adrian. in 4. de refut. fama §. sed contra pradiitia, affoler citari, sed immixtiō, cum inibi potius contraria sententia fauere videatur.*

151 Potest protest. Quia licet propter bonum commune vniuersitatem habet facultatem accusandi iudicat, quae probare potest: sic habet facultatem denunciandi absque malitia detractionis. Proponitlerat enim bonum communem contra quod esset, si licent, scelerati homines, se posse impune delinqueret absque metu penae, quindiu eorum delicta diuulgata non essent. Ita Suarez tom. 4. de Relig. l. 10. cap 12. num. 35. Filicius tom. 2. tractat. 40. numero 187. Molina tom. 5. d. 32. num. 6. & alij apud Filicium.

152 • Veriorem hanc sententiam esse indicio.
*Hoc verius
mibi* Cui non obstat, Iudicem non posse inquire-
re de occultis, praeternam quando non so-
lum auctor, sed etiam est etiam occultum.
Nam maiorem habent subditu licentiam ad
denunciandum, quam Iudices ad inquiren-
dum, ut probat Cardin. Lugo tom. 2. de
iust. d. 37. sect. 6. Quia in indice esset per-
nicioia huiusmodi licentia nullum enim de-
libatum occultum esset; posset quippe Index
praeceptio in obligare, ut emnia delicta oc-
culte manifestarentur. Hoc autem magnum
in Republica perturbationem excitat, si
omnia peccata occulte punirientur, quis
enim etiam est ab occultis innocens? Hoc
autem inconveniens non lequitur ex eo, quod
quilibet possit denunciare, Quia probari va-
leant, licet sint adhuc occulta. Quia ex hoc
non fit, quod omnia publicentur; sed aliqua-

Placet mihi haec sententia, si ferro sit de
denunciatione iudiciali, quæ ad commune
bonum, & non ad solam proximi emenda-
tionem ordinatur. Profecto si denunciatio
adhibetur solam ad ipsius proximi bonum
tunc si speraretur quæ bene illud bonum
per secretam monitionem, deberet sane pre-
missi. At in nostro casu denunciatione non ten-
dit solam ad proximi bonum, sed ad bonum
commune, quod quidem potest illæ prefer-
re illi bono proximi. Attamen non semper te-
neatur, quia bonum illud commune non
semper est adeo necessarium, ut obliget om-
nes ad denunciandum, vel accusandum.
Verba vero illa Domini diliguntur ad de-
nunciationem, quæ sit solam ad fratrem
increpandum.

Sect. I. de Iudicio Forensi Dubia. 261

lucrandam, in qua solum ad illius bonum attenditur: non ad denunciationem, quae fit ob bonum superioris, quale est bonum commune.

D V B I V M X X I X .

*Index seu superior potestne à denuncia-
tione paterna ad iudiciale transire*

156
*Statu quoque
fitionis*
Dicitur quis (verb. grat.) Iudici, vel Praelato: tanquam patri fratri peccatum: Praelatus per se, & postea corripit paternae delinquentem, ipse tamen contumax, vel non emendatur, vel culpam non agnoscit. Potestne tunc Praelatus modum paternum procedendi relinquere, & perfunam Iudicis ad subditum coercendum, affutare.

157
*Potest plati-
nare.*
Potest quidem. Quia independenter à denunciatione, que facta fuit illi, ut pati reus ille contumacie, & impunitia exponit actionem dignam placere exteriori iudicio. Sic Azor. tom. 3. l. 13. c. 21. q. 9. nonnullos afferens Canonistas.

158
Non potest.
Minime potest. Quia excommunicatio illa poena quidem est. Ad ad patrem, ut patrem delicti punio non pertinet maximè cum necessariò poena illa excommunicationis non possit non in publicum prodire, vnde culpam digna censura commississe subditum dignoscetur. Sic nonnulli, quos ptest nomine memorat Cardinalis Lugo tom. secund. de iustit. d. 37. numero 85.

159
*Hoc verius
esse iudico.*
Potest omnino. Quia Christus dominus Matth. 18. dixit: *Si Ecclesiam non audierit, si tibi tanquam Ethnicis, & Publicani.* Vbi sermo videtur esse de denunciatione paterna facta post unam vel alteram fraternalm monitionem, & tamen supponitur tunc Praelatum posse subditum contumacem ab Ecclesia separare. Ratio autem est, quia licet forum paternum ordinetur ad bonum filij, ad hoc tamen ipsum bonum filij requiritur, quod pater eum valeat peccata aliqua secreta coercere, & sicut Praelatus ut pater potest illi sub peccato gravi aliquam penitentiam medicinalem intungere, quae necessaria ad vitandum secundum indicatur, sic etiam poterit sub excommunicationis pena imponeat satisfactionem pro delicto. Ita Suarez tomo quart. de Religio. libro decim. capite 12. numero 39. Sotus libro quint. de iustit. q. 6. art. 2. concl. 4. Et Lugo probabiliori hanc mentem esse docet.

tunc Praelatus procedere ad punitionem solum, quatenus necessaria est ad emendationem subdit, quam intendit. Nam cum iuridicus ille processus solum tunc assumatur propter bonum subdit, non debet ultra illos terminos boni subdit progreedi. Lege Sotum libro quinto de iustit. quest. 6. art. secund. concl. 4.

D V B I V M X X X .

*Praelatus quamdiu in foro paterno, &
ante processum iudiciale procedit
potestne subditum rebellem
excommuni-
care?*

160
Non potest.
Minime potest. Quia excommunicatio illa poena quidem est. Ad ad patrem, ut patrem delicti punio non pertinet maximè cum necessariò poena illa excommunicationis non possit non in publicum prodire, vnde culpam digna censura commississe subditum dignoscetur. Sic nonnulli, quos ptest nomine memorat Cardinalis Lugo tom. secund. de iustit. d. 37. numero 85.

161
*Potest om-
nino.*
Potest omnino. Quia Christus dominus Matth. 18. dixit: *Si Ecclesiam non audierit, si tibi tanquam Ethnicis, & Publicani.* Vbi sermo videtur esse de denunciatione paterna facta post unam vel alteram fraternalm monitionem, & tamen supponitur tunc Praelatum posse subditum contumacem ab Ecclesia separare. Ratio autem est, quia licet forum paternum ordinetur ad bonum filij, ad hoc tamen ipsum bonum filij requiritur, quod pater eum valeat peccata aliqua secreta coercere, & sicut Praelatus ut pater potest illi sub peccato gravi aliquam penitentiam medicinalem intungere, quae necessaria ad vitandum secundum indicatur, sic etiam poterit sub excommunicationis pena imponeat satisfactionem pro delicto. Ita Suarez tomo quart. de Religio. libro decim. capite 12. numero 39. Sotus libro quint. de iustit. q. 6. art. 2. concl. 4. Et Lugo probabiliori hanc mentem esse docet.

162
*Resolutio
in aliorum notitiam minime
potest, quod non facile
fieri posse constat
ex iplius excom-
municationis
effectibus.*
**

D V B I V M

ideoque imprudenter impositum, & minime valide, obligans. Ita Suar. 10. 4. de Relig. 1. 10. cap. 12. numeri 43.

DVBIVM XXXI.

An Prelatus possit adhuc ut pater excommunicare subditum contumacem, si nulla adstinentiae emendationis spes?

¹⁶³ **P**otest equidem. Quia regulariter fructus sperari potest ex censura, ideo regulariter poterit Prelatus ut pater hoc tentare medium, quamvis inntile timeat esse futurum. Sic Sotus 1. 5. de inst. quæst. 6. articul. 2. concl. 4.

¹⁶⁴ Non potest. Quia tota illa via paterna non potest. intendit bonum punitionis, sed emendationis. Ergo ea potest solum media adhibere, quæ ad hunc finem utilia fore censemuntur. Ita Suarez tom. 4. de Relig. 1. 10. capite 12. numero 39.

¹⁶⁵ **M**ea reso. **S**otus potest fructus ex censura, etiam poterit Prelatus regulariter, hoc medium tentare erga filium contumacem. Addiderim posse etiam sine spe emendationis eum excommunicare, quando id necessarium esset ad aliorum bonum: ut scilicet ab aliis separatum membrum putridum, ne illos inficeret. Hoc enim ad patrem ut patrem spectare non dubito. Præcise autem sitendo in bono punitionis non videatur pertinere ad patrem in via paterna, quod filium excommunicatione afficiat. Ex Cardinali de Lugo Sapiensimo quidem accepi, tom. 2. de inst. d. 37. numero 86.

DVBIVM XXXII.

Quando denunciatio iudiciale necessaria non est ad impediendum granum malum publicum, vel priuatum alius cuius innocentis: Prelatus Regularis, cui tanquam patri aliquis delictum subditus denunciavit, potestne valide ei præcipere, ut hoc ipsum iudiciale denunciet?

¹⁶⁶ **V**alide potest, si Prelatus Regularis sit. **Q**uia hic maiorem videatur potestatem habere ex voto obedientiæ, quod subditus emisit, se obligans ad obedientium in omnibus præceptis licet, & honestis, que non sint contra, vel præter institutum Regulari. Quare de præcepto Regulari Prelati in hoc casu magis timendum esset. Sic Lugo tom. 2. de inst. d. 37. numer. 87. Additio, contrarium respectu Prelati secularis esse dicendum.

¹⁶⁷ Minime potest valide. Quia id præceptum non potest contra bonum publicum proculdubio est.

¹⁶⁸ Merito quidem doctissimus Pater refutavit sententiam, quam cap. 1. sine innueta, Ein dem scilicet timendum esse tale præceptum, quantum Prelatus minus prudenter illud imponat. Quia id præceptum proculdubio (ut ipse dicit) est contra commone bonum. Deterreret enim subditos à deferendis criminibus ad Prelatum, tanquam ad patrem, videntes se statim obligari ad id iudiciale denunciandum. Vnde timendum non esse tale præceptum, omnino crediderim.

DVBIVM XXXIII.

Index inferior potestne immuinere patnam à lege præscriptam, quando reus est vir publicus, & bono communis valde necessarius?

¹⁶⁹ **S**uppono, quando lex scripta ius naturæ contineat, quemlibet iudicem etiam suum. Nonnulla præsum debet secundum legem illam supponere. Quia nemo potest quidquam contra legem naturæ præstare. Porro quando lex præsum non continet merum ius naturæ, sed inferiorum illud determinat, iuxta varias Reipublicæ exigentias, ut cum lex præcipit fures interfici: potest supremus Index aliquando penam minuere. Quia ipse potest ex rationabili causa in legibus positionis dispensare: Ergo licet lex imponat penam alicui, poterit Princeps ex causa simili penam imminuere. In causis vero ciuilibus vix contingit causa, in quo Princeps non tenetur indicare secundum legem scriptam. Quia subditus habet ius ex lege ad rem, quam petit, vel defendit? Non ergo poterit à Princeps suo iure privari. Profecto Index inferior id non potest. Quia penam, que statuitur per legem vel imponitur ipso facto, vel statuitur imponenda. Si primum, iam non pertinet ad eum nisi declarare delictum commissum, & exequi penam: non vero illam imponere. Si secundum, Index tenetur ex vi legis ad imponendam illam penam, quid enim est lex illa nisi præceptum factum iudicibus de imponenda tali pena pro tali delicto? Cum ergo Index inferior nequeat dispensare in superioris lege, non potest non imponere eiusmodi penam. Si autem quis rogaret, an Index inferior valeat saltem penam ex causa imminuere: verb. grat. quando reus est vir publicus, & bono communis valde necessarius, ut si esset Dux egregius tempore belli?

¹⁷⁰ Minime potest. Quia si id posset gerere, nulla esset differentia inter Principem superiorum, & inferiorem. Iudicem, neater enim sine causa potest remittere, vel imminuere penam à lege præscriptam, vterque autem cum causa ex hac sententia potest. Sic Sot. lib. de secreto, membr. 2. quæst. 5. concl. 5. afferens, id non posse à indice inferiori præstatum,

ESCORAB.
Theol: Mor:
Tom: VI. VII
EDV

præstati , parte non condonante.

171 *Potest pl.* Potest profecto. Quia etiam ad indices inferiores pertinet bonum commune procurare, & illi postponere ius privatum accusatoris. Ita doctores, quos memorat Card. Lugo 10. 2.d.37.m. 9. a. alferens sententiam hanc esse communem.

172 *Antoris resolutio eadem.* Ego quidem ex eodem Doctore affirmo, Iudices inferiores ex causa posse paenam à lege præscriptam moderari. Censeo autem sufficieniam causam esse, si pars laesa condonet ante sententiam latam, in quo causa de iure Hispanico remittitur pena capitii, vel mutilationis, uti haberut in Leg. 2.z.tit. 1.par. 7.extra crimen adulterij, ubi glossa notat id esse conforme iure communii. Potest etiam parte non condonante, minuere, vel commutare paenam, quando vir est bono communi maxime necessarius, ob rationem præfataam. Et quidem magnam differentiam adhuc esse reor inter supremum Principem, ac Iudicem inferiorem. Quia hic solam id potest facere in casibus iure, vel consuetudine expeditis. Vel quando per Episcopiam præsumitur voluntas Principis nolentis sua lege obligare in illo causa, nec potest facile tunc ad Principem recurreri. At princeps potest illam paenam minore dispensando in lege, dummodo adit causam sufficiens ad dispensandum: qualis sepe est conciliare animos subditorum exercendo in eos liberalitatem, & clementiam, placere alteri Principi, id petenti, & alia similes.

DVBIVM XXXV.

Licetne apud Iudices pro delinquentibus intercedere?

NON licet. Quia à nemine petere possumus, quod ipse licite gerere nequit. Si ergo Iudex non potest sine rationabili causa licite remittere, vel minuere paenam legis, & preces huiusmodi causa ista non est non licet apud eum intercedere pro malefactoribus. Sic nonnulli, & quidem si preces sufficien pericula tam præcelsa dignitatis, vel qualitatis, ut Iudicis constantiam labefactatur viderentur: probabilitate hanc sententiam nisi non dubitarem.

Licet plane. Quia id adstruit vius piorum hominum, & antiquorum patrum, qui quidem id laudabiliter gessere. Nec credendum est; viros Sanctissimos, & doctissimos huiusmodi intercessionem operam daturos, nisi id non solum licet, sed & meritorum ex charitatis affectu existere: Lega Petri. Suarum de legib. libro quinto capite 11. numero primo.

Ego quidem existimo, licitum esse rogare partem laesam, ut iniuriam remittat, & ab accusatione desistat, ut Iudex possit postea modo licet plane mitiorem se delinquenti exhibere. Quia persona laesa ferè semper potest id facere. Potest peti à Iudice; ut si res dubia fuerit, mitior fiat interpretatio. Potest peti, ut tantum de pena remittatur, quantum intra iustitiae latitudinem fieri possit. Mecum Suar. ubi soprā numer. 10. Sotus 1.5. de infit. quest. 4. articul. 4. Castro lib. secund. de leg. paenali, capit. 13. conclusi.

173 *Potest qui.* Potest quidem, si delictum sit eiusmodi paenam agnatum. Quia Index potest præsumere id esse legislatori non ingratum. Et absolute eius arbitrio datum est paenam eligere. Sic nonnulli, quos referit, ac sequitur Didacus Perez lib. 8. ordinam. titul. 9. leg. 48. qui testatur, se id in præs. sepe viduisse.

174 *Non potest.* Minime potest, nisi tales essent circumstantiae delicti, ut pro eo iure compunantur, vel ex confusione effici capitalis pena imponenda. Ita Sanch. 1.3. cons. cap. vnic. dub. 14. cum aliis. Simanc. 1. institution. St. 46. n. 81.

175 *Quid dicendum expono.* Ego autem existimo ex circumstantiis colligendum esse, an lex intenderit, paenam illam arbitrio etiam Iudicis committere. Regulariter enim id non præsumitur: inquit non semel solet id exprimi, præterim in Bullis Pontificum, quando arbitrio Iudicium committitur paena, etiam usque ad extremum supplicium

176 *Non licet.*

177 *Licet plane.*

Quoniam modo e quia intercessiones pro delinquentibus exhibere.

DVBIVM

Non exigo nisi id, quod intra iustitiae terminos fieri possit.

**

D V B I V M XXXVI.

Iudex, qui sine sufficienti causa pœnam pecuniariam relaxauit, vel immo-
niuit: teneatne ad restituendum illi, cui pœna illa deberet applicari?

179
Questionis
status.

Distinguendum de pœna pecuniaria, que affoler parti læz, vel fisco, vel alii per-
sonis, &c de pœna, que solum sumitur ad vin-
dictam, qualis est pœna corporalis, &c. De-
hoc secunda pœna si loquamur, nullam esse obli-
gationem restituendi affirmo, nisi forte ex
relaxatione illa aliquod damnum pœna
fuerit Republica, cuius indemnitas Index
principice tenebatur. Quæcunq; vero circa
pœnam pecuniariam, an Index, qui sine suf-
ficiente causa eam relaxauit, vel immo-
niuit, teneatne restituere illi, cui pœna erat appli-
canda?

180
Teneatne
profecto.

Tenetur profecto. Quia non potuit remit-
ti, aut immo- ni sine iniustitia contraria illum, cui
deberet applicari, & hoc non solù quando
pœna ipso facta lege imposta est, sed etiam
quando præcipitur à Indice imponi. Ergo
debet restituere ei, cui pœna illa erat applica-
canda. Sic Suar. de legib. 1. c. 1. n. 6. Angel.
v. Pœna, n. 18. Sylu. v. Index 1. q. 11. d. 5. 5.
Petr. de Ledes sum. Hisp. tr. 8. de iust. commut.
c. 2. 2. poft 6. concl. assérens, esse communem
Thomistarum. Arag. 2. 2. queſt. 6. 2. a. 7. Bañes
ibid. q. 6. 7. a. 4. Reb. 1. 2. de rest. q. 16. Fagund.
præc. 8. c. 2. 5. n. 8.

181
Non tene-
tur.

Non tenetur Index ad restituendum illi, cui
pœna deberet applicari, licet in hoc ipso gra-
niter deliquerit. Quia licet Index teneatne
ex iustitia erga Republicam damna ipsius
impedire, & ad hunc finem debeat obser-
vare pœnales leges, non tamen oritur hac obli-
gatio ex debito locupletandi illos, quibus pœna
debet applicari, i; enim non habent ius,
nisi validi remotum, quatenus Index tenetur
consulere Republica, & ad hunc finem ap-
plicare pœnas talibus personis, & hic vide-
rus communis esse; nullas enim est Index,
qui huiusmodi pœnas restituat solum ac-
cufari potest postea in syndicatu de illa re-
mittione, & tunc si condemnatur, cogatur solu-
nere totum, vel partem ex vi sententiae pro-
pter culpam præcedentem. Ita Læsius 1. 2.
cap. 13. d. 10. num. 7. & 73. Salas de legib.
d. 15. n. 105 & alijs apud iplos.

182
Hoc teneo.

Hoc teneo, satis quidem probabile. Alter
autem dicere, quando custodes denunciant
Iudicii damnum alicui particulari factum.
Tunc enim si Index notificari non facit id
parti damnificatae, ut sibi satisficeri poscar, sed
solum damnum ad pœnam, tenebitur parti
damnum compensare. Quia ex officio tenetur
impedire, cum potest, ne subditam damna pa-
tiantur: Ergo debet monere illum, ut petat,
sibi damnum resarcire. Sanchez 1. 1. conf. c. 5.
dub. 2.

D V B I V M XXXVII.

Apparitores, qui noctu inueniunt aliquem arma gestantem, & illa au-
ferunt, redduntique illi, vel pre-
cepto, vel gratis: debentne aſſi-
tationem fisco, vel alii, ad quos per-
tinet, restitueret?

Apparitores noctu Vibem circumdan-
tes, inueniunt aliquos arma gestantes, Statu quo,
que eo ipso debent amittit, & fisco, aut aliis Hioni,
pro parte applicati. Solent quidem illi mi-
nistris aliquando, postquam arma abstulerent,
reddere illa vel ex pietate, vel ex benevolen-
tia, vel quia aliquod pretium pro ea libe-
ratae accipiunt: Requiro, num debet fisco,
aut iis, ad quos pertinet, armorum velorem
restitutere.

Debet sanè. Quia eo ipso quod arma
ablata fuerit ab apparitore, videntur fuisse ac-
cepta ab ipso, ut ministro fisci, & per conse-
natum fuisse iam constituta in eius potestate, ne
nec posse restitui, ipso inconsolito. Quemad-
modum Index tenetur ad restituendum pœ-
na, si post sententiam latam, non faciat
eam cum effectu eis, ad quos pertinet il-
la solni. Sic nonnulli, nec immixti, do-
ctores.

Minimè debent, etiam si pro pœnia ac-
cepta arma reddiderint. Quia adhuc non cen-
setur condemnatus ille ad armorum amittit, non di-
nem, nec illa auctio apparitoris est consum-
mata, sed adhuc in fieri: & sicut si post ac-
cepta arma afferetur aliqua valde rationabilis
causa à reo, ratione eius magna ex parte eius
culpa excusaretur: poscent apparitores ea ra-
tionabiliter ei redire sine restituendi obli-
gatione. Sic viri docti de hoc à Sapienſi-
fimo, & Eminenſiſſimo Cardinali Joanne de
Lugo consulti, qui quidem afferit, hanc len-
tentiam esse probabilem.

Ego quidem, primam, quæ probabilior
alii admodum doctis esse videunt, iudico Idem de-
valde esse rigidam, & contra communem fendo.
huiusmodi ministrorum viam. Imò credide-
rim expedire, quod aliquando ad terro-
rem arma auferant, animo reddendi. Ce-
terum an debeat acceptam pro illa benigni-
tate pœniā restituere, inferius exponam.

D V B I V M XXXVIII.

Index in ferenda sententia teneturne
opinione magis probabilem
sectari:

Non tenetur, sed potest minus probabi-
lem amplecti. Quia vera est doctrina, Non ten-
etur, quæ probabili opinione nictur; vnde
Index, qui ad tententiam ferendam tenetur
vestigare

vestigare veritatem, lais suum mons ex-
pletuit indicans quod sibi verum appetet, li-
cer a veteri opinione recedat. Sic Metina,
Aragon, Salon, Petr. de Ledeif. quos refert
Sanchez l.1. Decal. cap. 9. num. 46. Salas tom.
1. in 1. 2. trattat. 8. d. vnic. numer. 7.2. Lorca
Martinez, Delfins, Joan. Sanch. & alii, quos
refert Diana p. 2. trattat. de opin. probab. re-
solut. 3.

Teneur plane. Teneat quicunq; opinione praeponendo rem amplecti. Quia Index à Republica constitutus, vel à Principe, vt fidelis minister veritatis sit, vel vt diligenter conetur veritatem inuenire, & pro ea indicare: sicut economus constitutus à Domino, vt rebus domesticis diligenter prouideat. Nemo autem economus excusabit, qui inuenito duplicito tritico aequalis pretij, & bonitatis valde inaequalis, emit deterius, relicto meliori, licet utrumque sit sufficiens. Ergo nec index, qui propositis duabus viis veritatem alsequendi, eligit minus fecuram, & minus bonam, relictâ fecundiori, & meliori, satisfacit debito, quo illigatur, vestigandi diligenter veritatem, & iuxta eam indicandi. Ita Sotus, Valent. Manuel, Ledelina, Vâlquez, Azorius, quos refert, ac sequitur Sanch. l. 1. Dec. c. 9. numero 47.

189 His haec, & rationem à priori sic efformo.
His haec. Sicut Medicus constitutus: ad procurandam corporis sanitatem, & ideo tenetur præcauere diligenter pericula, & indicare certioribus vten-
do: Sic Index constitutus: ad bonum civile procurandum, & ideo tenetur diligenter præ-
cauere, ne Res publica patiatur: hoc autem non præstat diligenter, & fideliter, iudicando iuxta opiniones minus probabiles, quia facilius erit cives spoliari iis rebus, quarum habent verum dominium, & eas ad alios trans-
ferti, quam opiniones probabiliores sequen-
do. Mauis enim periculum falsitatis est in
opinione minus probabili, quam in proba-
bili.

D V B I V M XXXIX

Quando est *et* que probabile ius viriusque
partis: index potestne pro illa iu-
dicare, *et* an debeat, vel litigan-
tes componere, vel rem inter illos di-
uidere, *et* c.

190 **N**on potest pro vna, vel altera parte iudicare, sed tenetur partes ad compositionem adducere, aut rem inter eas dividere, et si fuerit indimisibilis, dividere partem fructuum, vel aliam gerere compensationem. Quia cum opiniones sunt reque probabiles, aequaliter ins erit: ac proinde delinquit index magis in vnam partem propter amicitiam, vel aliam causam indebitam declinando. Sic Bannes in presenti, quest. 5. a. 4. dub. 1. Granado 2. 2. à materia de actio. human. tractat. 12. d. quart. numero 39.

191 Potest quidem index alteram ex illis sen-
Escob. & Mend. Theol. Morul. To. VII.

teniunt eligere. Quia index ex debito sui of- **Potest** quia-
ficij solum tenetur ad vestigandum diligen- **dem ex illis**
ter veritatem, ut secundum eam inducatur **sed sentientia**,
in calu nostro probabilissime **indicit**, illam quam ma-
ies veritatem, & hunc hominem ius habe- **inheret, elige-**
re. Ergo potest pro illo indicare cum illa pro- **re.**
babilitate aequali. Ita Sanch. lib. 1. **Decalog.**
cap. 9. numer. 46. Salas 109. 1. in 2. tratt. 8.
d. vni. c. 2. Lugo 102. de iust. d. 37. n. 115. &c

alij plures.
Hanc sententiam probabiliorem esse reor. 192
Quod si quis obiiciat, rationem, quam *Dub.* Hoc reor
proximo tradidimus ad probandum indicem esse prob-
debere opinionem probabiliorem sequi, vi- abilium.
deri contra hanc doctrinam probare. nam si-
cūt qui indicat contrā habentem probabilius
ius, infert illi iniuriam, præferendo illi eum,
qui habet ius minus probabile; ta qui ex duo-
bus habentibus aequalē ius, præfert unum al-
teri, videtur infere iniuriam ei, cui præfert
aduersarum habentem aequalē ius: Ergo nec
cum aequali probabilitate potest index vnam
partem eligere. Respondeo negando antece-
dens. Nam index ex officio solam tenetum dilige-
nter inquirere veritatem, ut pro ea senten-
tiam proferat: cum aequali verò probabilitate
iam prudenter potest indicare veritatem esse
pro vna parte, & licet exponat se periculō à
vero aberrandi, non tamen potest vitare
illud periculum sine aequali alio periculo, quod
in parte contraria inest. Attamen negari non
potest, iudicem melius suum munus præstigi-
rum, si procureret partes ad concordiam addu-
cere. Attamen absolute poterit alteram ex illis
sententiis eligere.

DVBIUM XL.

Index, qui sine rationabili causa sententiam proficit pro parte probabilitatis, contra probabilitatem, teneturne ei, aduersus quem tulit sententiam restituere?

Non tenetur ei restituere. Quia obligatio 193
iudicandi pro parte probabiliori oritur Non tene-
re ex debito, quod index habet erga Rempubli- tur ei resti-
cam inquirendo veritatem, & secundum eas tuere, sed
iudicandi. Ergo violans hoc debitum, solam Republi-
delinquit contraria Rempublicam, & illi resti-
tuere tenebuntur iuxta detrimentum, quod bo-
num communum patitur ex illa peruersione in-
dicij. Quemadmodum qui eligit minus di-
gnum, vel etiam indignum ad beneficium,
non tenetur regulariter restituere digniori
pretermisso iuxta communem sententiam, sed
solit Ecclesia iuxta mensuram detrimenti,
quod Ecclesia patitur ex illa iniqua electio-
ne: Ita etiam in praetenti. Sic nonnulli,
quorum sententiam probabilem esse indicat
Cardinalis de Lugo contrariam veriorem
vocitatis tomo secund, de iustit. d. 37. nu-
mero 121.

194

Tenerit restituere parti probabiliori omis- *Ei, non*
sa. *Quia in præsenti non est aliud damnum Reipublicæ*
quod patiatur Res publica, nisi in quantum restituere

virus ciuii, qui habet meliorem causam; bonis priuatar, hoc autem damnum non alio modo refarcitur; nisi ille idem ciuii possidat bona, ad qua probabilius ius habebat. Ergo si index ad restitendum tenetur Republicæ, tenetur enim ad restitendum patiti ieiua. Ita Lessius l. 2. c. 13. numer. 70. Lugo citatus.

195 Hanc sententiam defendo. Hanc sententiam, ob ciuii negligentiam furta, vel homicidia in ciuitate fiunt, non solum peccat contra iustitiam aduersus Rempublicam, sed etiam aduersus eos, qui illa damna patiuntur, & ideo ipsi restituere tenetur. Ergo non minus tenebitur pro damno, quod priuati accipiunt in fortunis, propter iniquam iudicis sententiam. Aque enim condicione fuit à Republica ad utrumque: magis directè ad sententiam pro veritate preferendam. Per quod patet discrimen ab exemplo adducto de eligente minus dignum ad beneficium: ibi enim est dixerum damnum commone quod intenditur vitai per electionem dignioris à damno ipsius priuati, qui præterinstituitur.

DVBIVM XLII.

Index, qui accepit aliquid à Petro, ne Antonium occideret, quem occidere iniustè volebat tenet utne restituere:

Certum est, iudicem nihil posse accipere in preium eius rei, quam ex iustitate. Ceteris, net præstat. V. gr. ipse ex officio tenetur posse iustam sententiam proferre, litigantes audire, & familia, non potest pro his preium accipere. Quia repugnat, quod aliquid ex iustitia debeatur alicui, & tamen de novo ipsi vendatur. Hoc autem locum habet non solum respectu illius, cui actio debita erat ex iustitia, sed etiam respectu aliorum. Rogatum verò. Num possit index sine fine iniustitia accipere præmium ab alio tertio, vt proferat sententiam iustum ei, quam proferre debet. V. gratian recipiens pecuniam à Petro, ne occidat Antonium, quem iniuste volebat restituatur ad restitucionem?

Non tenetur. Quia licet index tenetur illum non occidere, & iniustum se gerere, si sententiam illi capitem pronunciat, non tamen tenebatur id facere in gratiam Petri. Ergo propter hoc poterit aliquod preium accipere. Sic Sotus l. 4. de iust. q. 7. a. 1. ad 2. Ioan de la Cruz in direct. præc. 7. a. 6. dub. 3. Ergo restituere non tenetur.

Tenetur proculdubio. Quia si id licet, ostium viuris, furii, rapinis referaretur. Posset enim quis dicere, se accipere preium non ab illo, cui mutuum dat, nec pro mutuo, sed ab alio tertio, eo quod in eius gratiam det mutuum Iohanni. Potest etiam fieri dicere, se velle occidere meum amicum, nisi ei dederit aliquam pecuniam summaria, & sic de aliis. Ita Card. Log. tom. 2. de iust. d. 37. nu. 126. &c. alij committuntur. Molina à Cardinali Sapienti filio citatur.

Merito Sotii sententia à omnibus fere Doctoribus repellitur. Quia pro actione iure debita gerenda, vel pro omittenda iniusta, iniuriam est, præcium admittere. Vnde quidquid accipitum fuerit proculdubio debet restituere. Si vero illius accepisset index pro sententia iniusta, vel pro aliquo iniusto acto, restituere non debet. Quenadmodum si aliquis recipiat preium pro hominidio patrando. Nam licet ea accepit, si iniquum tamen est, pro aliquo debito, & aliunde opus ipsum erat preio estimabile. Ergo opere sequitur, non est obligatio restituendi: sicut nec meretrix teneat restituere preium ex turpitate acquisitum. Lef. l. 2. c. 14. n. 3. alios referens.

ESCORAB.
Theol: Mor.
Tom: V. VI. VII.
E. L. V.

196 Status qua-
siōnō. Dlximus de lite, in qua utrinque sunt opinio-
nēes probabiles in causa autem, quae utrinque est dubia, fau-
endum existimare esse possessori, & reo, quia in dubio melius est eorum causa. Quando autem neiter possidet, quæsiōnē nam index possit rem individuam, cui voluerit ap-
plicare?

197 Potest equi-
dem. Potest equidem, quia cōmuniſ doctorum sen-
tentia est, Episcopum posse ex duobus sequē-
dignis ad beneficium, quem maluerit eligere
altero reiecto. Sic Pet. de Ledel. de matr. q.
45. a. 1. dub. 2. ad 3.

198 Minime
potest. Minime potest. Quia in dubio non est funda-
mentum ad excludendum alterum, nec saltem probabile: Ergo sine ratione index alterum eligeret ad bonam possicenda, & alterum excluderet. It. Magister meus P. Ioan. de Salas
in 1. 2. 17. 8. d. vni. f. 1. l. 23. n. 240. citans Thomam Sancium. Adiciens, si res est dinisiib[us],
dipid. nō est: si vel dicitur individua, forte posse
alteri applicari, si ipsi consentiant. Alioquin
debet estimatio dividit (inquit Salas) ut forte
alterius applicetur, alteri dividit estimatio
ab aduersario solvendam.

199 Autoris
resolutio. Ego autem probabilius putarem, forte vi-
dendum esse, cui optio concedenda sit inter
dividit estimatio accepitendum, & inter
rem habendam. Solito dividit estimatio. nec obstat exemplum de Episcopo potente
ex duobus a quod dignis, quen voluerit, elige-
re, altero reiecto. Nam dignitas aequalis dat
ius positum ad beneficium: quare singuli
habent positum titulum, ut quicque possit

DVBIVM

Sect. II. de Iudicio Forensi Dubia. 267

D V B I V M XLIII.

Acceptio munierum, que non tamquam
preium dantur, sed ad allicendum
animum iudicis in alteram partem,
illicta estne ex iure naturali pro-
hibita?

204
Prohibita
est iure
naturali.

Illicta huiusmodi munierum acceptio
prohibita est iure naturali. Quia uti D.
Thom. fatur ad Psalm. 7. Index indiget
sapientia, & iustitia: At sicut scientie op-
ponitur ignorantia: ita iustitia seu rectitudi-
ni visetur aduersari munierum acceptio,
Quia maniera etiam exactanc prudentes, &
subnervium verba iustorum Exod. 23. Ideo-
que pallium Scriptura lacri acceptiōē cīn-
modi reprehendit. Ijai. 1. Deuter. 16. Ec-
cles. 20. 1. Reg. 12. & alibi. Hinc apud om-
nes ubi que gentium turpe existimatū est
in Iudicibus munera accipere. Igitur non
solum positiōē, sed & naturali iure prohi-
bitum est iudicibus non solum positiōē iure,
sed & naturali munera accipere. Sic Bald. leg.
Hac lege, C. de sententia ex periculo reci-
enda. inuit. Tenent Maled. in presenti,
tr. 6. c. 1. ab. 27. Gab. in 4. dist. 15. q. 6. concil. 4.
Ioan. Monach. in extranag. de sent. excom-
muni. Inter omnes, v. Clericos. Quibus fauet
Perez cum aliis 2. Ordinamenſi, D. Anton.
in p. 3. tit. 9. c. 1. §. 5. Matienzo Dial. relat. p. 3.
capite 35.

205
Non est
naturali
iure prohi-
bita.

Non est prohibita naturali iure, sed solum
iure positiōē. Quia si esset contra ius
naturale, non posset confutardine contraria
praescribi: posse autem aliquando praescribi patet
ex stylo Curie, & ex Authentica de iudic.
bus. §. Ne autem coll. st. 6. vbi datur iudicibus
facultas recipiēti munera. Et quia Innocent.
Cap. 3. ab omni, de vita, & honesta. Cleric.
non dixit absolute, esse malam hanc munera
receptionem; sed habet mali speciem
Ita Nauar. in extrauag. de datis, & acceptio
n. s. citans alios.

206
Authoris
resolutio.

Ego quidem existimo, al quam munera
rum acceptiōē iure naturali licitam esse,
aliquam illicitam omnino. Tunc quidem est
illicta, quando datur in ea quantitate, atque
per sonarum, ac temporum circumstantis,
vt moraler loquendo, de le, & vt in plurimis
iudicij indicant perositatem. Impossibile
enim est humano modo, quod index, qui
pendente lite acceptis ab uno ex litigantibus
magnum aliquod munus, v. gr. doam, vel
vineam, &c. postmodum in discussa cauile, &
in sententia prolatione non valde propen-
deat in illius fauorem. Alio quando tamen
huiusmodi munierum acceptio non erit mala
de iure naturae, siue quia exiguum est, & ma-
gis spectans ad urbanitatem munus, quā ad
corruptelam, vel quia alii sunt tituli imperi-
endi: vt si conflangueas, vel amicus sit
qui illud confert, vel quia non datur ab iis,
qui item habeant praesentem, vel proximam
vel quia datur post item finitam gratitudi-
nem ergo vel propter alias similes causas.
Eccles. & Mend. Theol. Afor. Tom. VII.

D V B I V M XLIV.

Acceptio munierum à iudice que ex in-
re naturae sit probita, obligatne ad
restitutioē?

Acceptio munierum, quam diximus esse
iure naturae prohibitam, obnoxia est ²⁰⁷ Obligat ad
restitutione, quia sicut est obligatio non acci-
piendi, ante causā finem, ita erit obligatio re-
stituendi. Eadem enim inconvenientia oriun-
tur ex rectione, que ex acceptiōē: nec
minus index inclinabitur in unam partem
propter munera recentia, quam propter accep-
ta: Ergo ad vitandum illud periculum, tam
oportebit restituere post acceptiōē, quā
non accipere. Sic Gabri. in 4. dist. 15. q. 6. Et
regulariter hoc dicendum docet Cardin. Lu-
go to. 2. de iust. d. 37. n. 130.

Non est restitutioē obnoxia, quia unusquis-
que est in iure rerum dominus, & potest ea ²⁰⁸ Non obli-
gium dominium validē transferre. Cum ergo gat.
litigans gratis, & spontaneē consulatur iudi-
ci ea munera, & eius potestas non sit ligata,
ne impedita: non est, cur non habeat vali-
dum effectum in eorum dominio in accipiē-
tem transferendo. Ita Theolog. recentiores
cum Paludano in 4. dist. 15. q. 3. articulo. 5.
concl. 4.

Ego tamen cum meo eminenti. Cardinali ²⁰⁹
hanc limitem sententiam, vt intelligatur post ^{Hanc limi-}
nitam causam, & post sententiam prelatam, ^{to sententia}
ob rationem pro prima sententia expreciam.
Non autem abnegarim, aliquando ob fugi-
endam inurbanitatem posse (cum Cardinali lo-
quos) licere retentioē. Minus enim inur-
banum effet reddere semel accepta, quam
oblata modeste recusat. Ideoque stando in
iure naturae, posset aliquando ex hoc capite
retentioē excusari, etiā acceptio vitiola exti-
terit.

D V B I V M XLV.

Quando obligari leges iudicem, ad mu-
nera male accepta restituenda, in-
telligendō sunt de obligatione ante
condemnationem, vel declarationem?

Certum est, multas reperi leges in ²¹⁰
aliquibus Provinciis, que non solum Nonnulla
prohibent munierum receptionem, sed & recolo.
poenam adiungent, & obligant in con-
scientia ad solutionem penae, & ad mu-
nera restituenda: in modo aliquando addunt.
Ante iudicis condemnationem. Præterea
obligant iudicem ad iurandum in suscep-
tione officij, le solitarum penas, & munera
restituendum. His præmissis, quæsiterim an
haec leges obligant in conscientia etiam quan-

Z 2 do

do crimen est occultum, & ante ullam Iudicis declarationem?

211
Obligant
ante con-
demnatio-
nem.

212
Non obli-
gant.

Obligant quidem. Quia Princeps potest ita obligare, & aliunde videtur in hoc casu de eius intentione constare sic obligandi ob rei convenientiam. Sic Sotus, Ioan. Medina, & alij apud Molinam tom. 1. tr. 2. d. 88. Mercado l. 4. de contract. c. 16. Cordub. l. 1. q. 36. manu. v. Iudex, casu 183. concl. 1. Bañes 2. 2. q. 7. 1. 4. & alij plures.

Licet leges obligent ad non accipienda munera, non tamen obligant ad restituenda gratia accepta ante Iudicium declarationem, saltem criminis. Quia ea est communis praxis Iudicium etiam timoratorum, qui nunquam ea minera restinunt, quando fuerit libera- liter data, nec a Confessariis ad id obligantur. Ita Molina vbi supr. Henrig. l. 4. c. 2. 1. 5. 6. Angl. q. de donationib. diff. 7. Perez l. 2. Ordinamenti titul. 3. l. 34. Narra l. 4. de ref. c. 2. n. 107. Valq. 10. 2. in 1. 2. d. 164. nu. 17. Reb. l. 18. de donation. q. vlt. Salas de legib. d. 15. & alij plures.

213
Hanc par-
tem defen-
do.

Ego autem hanc sententiam probabilem admodum defendo. Nam non aliter tenetur ad restitutionem munera Iudices, quod ad solutionem poenæ, imo ad officium relinquendum: leges enim de iis omnibus loquantur: At durissimum esset obligare ante Iudicium sententiam ad relinquendum officium quod habent. Profecto lex humana debet esse suauis, & humana fragilitati accommodata: Lex autem obligans ad solutionem poenæ ante condemnationem durissima esset, & ad nihil aliud, utilis, quam ad illaqueandos animos subditorum: Ergo non est credendum Christianum, ac pium Princeps et in sensu locutum.

DVBIVM XLVI.

Quando non habet probatio plena sed tantum presumptiones, & indica- cia urgentia: potestne Iudex mitiori extraordinaria pena reum punire?

214
Non potest.

215
Potest sa-
me.

Non potest. Non potest punire reum poena mitiori extraordinaria. Quia cum non constat de delicto nullum reo debet poenam imponere, sed eū torquere, si sit persona habilis ad torturam, ut delictum fateatur: alioquin absoluere. Nam vel creditur patrasse delictum, & tunc poena ordinaria debet puniri, vel non creditur, & tunc debet omnino absoluiri. Ita Sarmiento, & alij, quos afferunt Sanch. l. 3. conf. c. vni. dub. 12. n. 1. f.

Potest reum punire poena extraordinaria mitiori. Quia is, contra quem sunt ei- modi indicia, licet non omnino clare probetur reus criminis, in eo tamen statu consti- tuitur, in quo propter bonum publicum ali- quod malum iuste pati queat. Alioquin non posset iuste torqueri, cum tortura ipsa magnum malum sit, & maius aliquando, quam poena aliqua extraordinaria, que ei im-

neretur: imo plus periculi sit in tortura, in qua si reus metu fateatur, penam ordinariam extreamam patietur. Cum ergo propter bonum publicum possit iuste damnari ad torturam, ne delicta manant non probata, & homines metu tortura à delictis patran- dis arceantur, & ad torturam sufficiant minora indicia: à fortiori stantibus indicis, vr- gentioribus, & indubitate, poterit reus propter idem bonum commune extraordinaria poena mitiori puniri. Ita Clarus, Pa- normitan. Baldus, Felin. & alij multi, quos refert, ac sequitur Sanchez citata dub. 12. numero 12. Lessius lib. secund. cap. 29. n. 169. & alij.

Hanc sententiam veriorem esse reor. Nam licet Index non habeat tunc assensum certum. Hoc vero de delicto, habet tamen assensum certum de fere. longe maior, verisimilitudine delicti, quam innocentia, & quamvis rens sit in possessione sua invenientis, est tamen contra eum pre- sumptio aeterno vellemens, ut preponderet po- fessionis illi, & transferat in ipsum onus pro- bandi innocentiam, & facit multo credibilis eum deliquisse, quam non delinquisse. Quare licet peius sit innoxium punire, quam noctium absoluere, hoc tamen verum est in pati ca- sa, non quando magna est inaequalitas, peius enim est Reipublicæ noxios eo causa omnino liberos manere, quam aliquem inno- centem talibus indicis affectum sine cul- pa pati.

DVBIVM XLVII.

Quando reus confessus est delictum, v. gr. homicidium, sed dixit, se id confessio in sui defensionem, illa con- fessio sufficere, ut index impo- nat illi ordinariam homicidij pa- nam?

Sufficit quidem. Quia delictum semper 217
sufficitur malo animo factum, nisi Sufficit
contrarium probetur. Cap. 2. de presum-
pcionib. & leg. si non commisi Cod. de in-
suriis. Et quia si duo testes ocului testantur
de homicidio, non liberaretur reus asse-
rendo se ad defensionem occidisse: Confes-
sio autem propria duobus testibus aqui-
tatur: Ergo excepit illa non poterit reum
huiusmodi liberare. Sic Socinas ad le-
gem, Non viigne, ff. de exceptione, &
alij.

Non sufficit confessio rei, ut ei poena ordi-
naria infligatur, sed extraordinaria affi- 218
cenda est. Quia probatio illa ex confessione sufficit.
non est clara, quando aliunde de homicidio
non constat. Ita Panormit. Felin. Decius
Alexander, Palatios, Antonius, Gabriel, &
alij, quos refert, ac sequitur Sanchez l. 3. confil-
c. vni. dub. 23.

Hoc teneo, & confirmo, retrorquendo 219
argumentum pro prima sententia factum. Hoc ten-
tum si iijdem testes qui de homicidio te- & em-
stantur, testarentur de excusatione, omo-
defensione,

Sect. II. de Iudicio Forensi Dubia. 269

defensione, probatio illa homicidij non sufficeret: cum ergo homicidium solam constet ex testificatione delinquentis, qui simul de excusatione testificatur, non constat plane de delicto. Quia praesumptio mali animi tunc est, quando delictum patratum fulisse constat: in casu autem nostro delictum non constat nisi ex iei confessione, qui non confitetur delictum, sed defensionem: Ergo locus non est praesumptio, quae solam habet vim, quando delictum constat aliqua via, qua non constat pariter exculatio.

DVBIVM XLI.

Personae, que ob sexum, atutis, vel corporis
fragilitatem, & periculum non pos-
sunt: possunt in terreri terrore propin-
quo, & leviter torqueri ad terrorem
magis, quam ad dolorem?

DUBIVM XLVIII.

Index contrarius aliquid non sit a reo, vel
a teste: potest ex tali notitia
reum punire in aliquo
caeruleo?

220

Non est sermo de notitia ex confessio-
ne Sacramentali promanante, hæc enim
ad nullum profutus iudiciale processum
utile esse potest. Loquendo autem de alia
notitia præter illam regula generalis est.
Quoties inutile, & illegitime a Judice ha-
bita est. Index non potest legitime ex illa
procedere: Naratus, Sons, & alij, quos ref-
terat Sanch. l.6 consil.3. dub. 39.n.10. Fagun.
præc.8. Dec. c. 21. n. 3; & alij communiter.
Quæsiq[ue] autem an regula hæc adeo certa
sit, ut Index cum aliquid contra ius nonerit a
revel a teste, in nullo casu possit eum ex tali
notitia punire?

221 In aliquo casu haec regula deficit, & potest
Poteſt In- Index ex huiusmodi notitia punire rem;
dex huius- nempe quando ſcelus aſſet fecundum. Quia
modi noti- tunc ex non punio reo oritur scandalum,
tiareum maximū cum occaſione huius extorta
punire. con- feſſionis iam eſſet ſcelus in populo publica-
tum. Sic Sotus *l. de ſecreto*, memb. 3.9. 1. *con-*
cluſ. 5. dicens tamen rem eſſe dubiam, ideo-
que fe aliorum indicio coniuntem. Clarius
Nauarra *de refut.* *l. 7.c. 3. num. 2.4.3.* & alij,
quos preſto nomine refert Sanch. *l. 6. confil.*
cap. 3. dub. 39.n.3. Qui addunt, teneri tamen
inducere ad reſtituonem pro damno toro
conſequo.

222 In hoc regula caſu, non deficit. **Quia** index
Minime non potest aliquid inſinuare, quālum gerere,
potest. quale efficiat inſinuare & fine probatione aliquem
interficiat ob scandalum, populi vitandum.
Ita Sanchi. ibi. Cardin. Lugo 10. 2. de inſu. d. 37.
num. 148.

223 Hoc tenendum, iudexque obligandus, ut
defectum probationis, & processus illegiti-
mitatem faciat, reumque absoluat. Ex hac
regula infero, non posse iudicem contra-
rum procedere ex confessione facta in tor-
tura, quando sine precedentibus indicis
sufficientibus tortus fuit, licet ilium postea ra-
tificet: Et idem est, si tortus est, qui de iure
torqueri non poterat, vel si alia quacumque
ratione iniustè torquagatur. Veli si notitia illa à
testé per inustas interrogations extorqua-
E. scob. & Mend. Theor. Moral. Tom. VII.

Ræmitto, torqueri non posse senes, &
pueros minores 14. annis, nec mulierem
prægnantem, vel etiam paulo post puer-
perium, donec vires relaxant nobiles etiam
aliscibi. Decuriones, & Doctores, & erga
descendentes. In criminis tamen in læse mai-
statis diuina nullum ad hoc præiugium pro-
deste, nisi ex naturæ debilitate. Quæsi erim
autem, an personæ quo ob sexus, etatis, vel de-
bilitatis non possunt torqueri possim terri-
tore propinquo, vel leuiter torqueri ad ter-
roris magis, quam ad dolorem exceptis tamen
prægnantibus, quibus etiam terror ipse plu-
rimus nocere posset?

Minimi possunt. *Quia* senes, & pueri habent ius, ne torqueantur, iusto non solù ex lege *Non* possunt, sed etiam ex iure naturae illud videtur habere. Ergo terror tortura erit metus iniusti illatus, cum si metus mali, quod sine iniustitia eis non potest infligi maxime si terror ille de propinquo esset. *Sic* *Le. l. 2. m. 155.* alterius terri polle senes petros, ac sceminas non præguntantes remoto terrore, qui solis verbis, & cæquulei ostensione fuit, non de propinquio, ut cum quis spoliatus, vel illigatur. *Fagnani pree. 8. Dec. c. 21. n. 14. ¶ 15.*

Possunt plane. *Quia licet regulariter metus*
mali est iniustus, quando malum communia-
tum iuste inferri non potest: aliquando tamen
*fallit ea regula. *Quia possum* ego habere ius*
226
Possum *ne.*

inferendi terrorem mortis, & non mortem ipsam, vt constat in Principe, qui vult puniri subditum, qui dignus capitali pena non est, sed aliqua minori, atque adeo posset pro pena inferre ei per triduum metum, & opinionem mortis subeundam, vt hoc etiam modo magis in posterum a delinquendo determinaret. Quod ergo tunc Princeps facere posset, hoc censetur in casu nostro facilis lex positina. Non & ipsa lex naturalis. Potest enim index malo aliquo inflicto cogere reum ad confessionem, non quidem tortura grani, qui hoc fieret cum graui periculo in tali persona: sed malo alio minori, in quo periculum illud non appareat. Cum ergo terror, & metus torturæ minus malum sit, quam tortura, & in quo non appareat periculum, ratione cuius tortura ipsa illicita est, conseqvens est, vt qui malo alio praeter torturam potest a reo confessionem exigere, possit etiam metu torturæ id facere, cum ratio prohibendi torturam non procedat, vt metus etiam torturæ de propinquuo prohiberetur. Ita Sanch. l. 6, consil. cap. 3.

170 Theologiæ Moralis Lib. LX.

dub. 6. n. 12. Fagund. p. 2. Decal. 6. 21. n. 14.

¶ 15. Lug. 10. 2. de inst. d. 37. n. 160

227 *P̄tor distin-*
ctione. Ego quidem existim obnoxio distingendum. Nā si sermo sit de personis, quæ ob æstatis sexus, vel corpoream debilitatem torqueri non possunt, crediderim eos terrii posse etiam terrore propinquu, imo & leuiter torqueri ad terrorem, quia Leg. item apud Laboneum, questionem, ff. de iniuris dicitur: Quæstionem intelligere debemus, & tornæta) & corporis dolorem ad eruendæ veritatem; Nuda ergo interrogatio, vel litus territo non pertinet ad hoc editum. Igitur solum prohibetur hic torque re: terræ autem, vel minari, non est modus diuersus indagandi veritatem, qui non inueniatur prohibitus. Loquendo vero de aliis, quibus ob nobilitatem, vel dignitatem exemplio à tortura conceditur, alter respondebo Dubio sequenti.

turae affligerentur. Nam quoties aliquis minatur malum, quod inste infingere non potest dicunt meus iniuste illatus, & per consequens cum iniuria reo ab inferente illata.

D V B I V M L I.

Licetne iudici, illum dā pare, qui crimen confissus est spe ventre, & impunis tatis sibi à indice promissa:

231 **L** Iacet iudici fallere rem spe venire, & incolamitatis, & postea aenam panire, quia Licet fallient impium est, bonos decipere: ita leterum plenum est, malos, quos alter punire non possumus, insidios, & dolis circumveni, punire. Nam (vt Bartol. at 4. 1. col. penult. v. Quarit quidam. C. unde vi) uniuscet dolus, si fides prædonibus non seruetur. Sic Gomez. c. 1. de confit. in 6. n. 143. cum Felino, & aliis Archidiac. Cap. vii. 2. 2. 9. 2. refert de Alessandro III. qui cum non posset ab Episcopo simoniaco confessionem criminis extorquere, promissa illi secreto impunitate, si inimicū crimen coram Cardinalibus confiteretur hac via illum produxit ad suam culpan publicè detegendam: cui publice confitent Pontifex dixit, Ex tua confessione te condemnabo, & publicè depono. Quod dictum Archidiaconus valde commendat.

Non licet iudici rem fallere, & confessio 232 sic extorta est ipso iure nulla: vnde sententia: Non licet iudici rem fallere, & confessio ex illius confessione irrita est, & rem facta index tenetur omnia damnata restitueret. Quia re. confessio illa est per iniuriam extorta: Ergo contra ins, & per consequens est nulla, nee ullus potest iudicicos effectus habere. Ita Ant. Gomez 10. 3. variar. c. 12. n. 6. Ad leges Tauri, L. 1. fol. 6. n. 4. Imola conf. 106. Paril. de Puteo tr. syndic fol. 293. Hyppolit. de Marsil. 1. 1. 5. Questioni fidem, ff. de questionib. col. 2. m. 12. L. c. 1. 2. 6. 29. n. 173. Malder. in presenti, 17. 6. c. 1. dub. 2. 5. Sanch. 1. 6. confil. c. 3. dub. 3. 5.

Ego autem sic questioni respondeo. Num 233 quam licet proximum mendacis, decipere, questioni etiam ad bonum finem! Qui mendacum est respondere, intrinsece malum: ideoque nunquam licebit iudici, ad detegendam, ac punienda delicta, quæatumus communitatæ noxia, mendacis, leuificis venie promissionibus confessione à reo extorquere. Porro quidam constat, reū legitimè interrogatum, iniuste abnegare delictum à se perpetratum, non credo illicitum fore, amphibologia aliqua, vel equivocatio eū decipere, vt aperiat veritatem, index enim habet ius illum extorquendi: Ergo si cum eam potest extorquere per vim tormentorum, cur nota per dolum poterit, dummodo sit dolus iustus, & sine mendacii. Et in hoc sensu secundam sententiam admitto.

D V B I V M

ESCOBAR.
Theol: Mor:
Tom: V. VI. VII
FELINO

228 *Possunt*
quidem. Ij, qui ob nobilitatem, vel dignitatem torqueri non possunt ex privilegio legis, licet non valeant vel leuiter torqueri: possuntue tamen verbis terreri?

229 *Minime*
possunt. Possunt quidem, quia lex eos solum eximit à tortura. At terrere verbis, vel minari, non est torquere. Sed modis diuersis indagandi veritatem, qui non decet nobilis, vel in dignitate conscientis. Sic Fagund. præcept. 8. c. 21. n. 14. ¶ 15.

Minime possunt. Quia lex illos eximens à tortura fauorabilis est, & non prohibet torturam propter peculia malum, quod ipsa sola afferat, sed qua ob harum personarum merita, vniuersit cas cogi posse ad confitendum eo in medio: quæ exemplio magna ex parte esset inutile, si cogi possent metu torturæ legisque beneficium, & fauor summi effectum non obtineret. In hoc ergo casu metus esset iniuste allatum; quia tortura, & metus sunt contra ius rei à lege acquiritum. Ia. Cardin. Lugo 10. 2. de inst. d. 37. n. 160.

230 *Auctoris*
resolutio. Qui Dubio 49. afferui, personas, quæ ob ætatis sexus, vel corporis infirmitatem, haud sunt torturæ obnoxio, posse tamen terrii propinquos terror, imo & leuiter torqueri: affirmo personas, quæ ob nobilitatem, vel dignitatem à tortura per legem eximuntur, terrii non posse, quando terror in his circumstantiis confessionem non spontaneam extorqueret. Ratione autem dñe leviter est, quia persona prioris generis solum prohibentur torqueri propter vita periculum, vel notabilis nocimenter, alioquin lex vellet etiam ab eis veritate erui posse. Cum ergo terror aut levissima illa tortura nullum periculum, vel nocimentum afferat: nō videtur lex illam prohibere voluisse, quæ quidem solam veram torturam prohibuit, non fictam, in qua non est eadem ratio prohibitionis, in aliis verò personis priuilegiatis eadem lex, quæ priuilegium, & ius illis concessit, ne torqueri possent: videtur consequenter dedisse eis ius, ne metu etiam tor-

DVBIVM LII.

Peccatum Iudex, qui informationem sibi traditam ab uno litigante dat alteri partis videndum ob amicissiam?

234
Peccat qui-
dem.

Peccat quidem. Quia id est contra fidem debitam illi, à quo vel explicitè, vel implicitè rogatur Index seruare, & occultare eam informationem. Sic nonnulli, nec improbabili.

235
Non pec-
cabit.

Minime peccat, per se loquendo. Quia Index ut possit rectè indicare, non solum debet unius partis rationes videre, & alterius fundamenta percipere: Sed etiam quoniammodo versusque rationes quæcunq; dissolvi: Ad hoc autem iudicium formandum, non parum conduceat audire, quid pars aduersa respondeat huius informationi: Ergo vt in iure suo, informationem parti contrarie manifestando. Ita aliqui viri docti, quos tacito nomine memorat Card. de Lugo 10.2. de iust. d. 37.n.183, & ipse idem defendit.

236
Auctoris
resolutio.

Aperte pro hac sententia additum fuit illud: Per se loquendo. Quia aliquando per accidentem poterit Index peccare, vt si vni parti referet alterius informationem palterius, & non e contrario: videtur enim esse aliqua in æqualitas, & personarum acceptio contra equitatem, quam Index debet affermare. Per se autem loquendo, veram omnino secundam sententiam esse censeo.

DVBIVM LIII.

An famulū Iudicū, vel auditorū delinquent, qui occulte accipiunt, vel transcribant informationem datam Iudicū vel auditori, vt eam parti contraria tradant pro pœnitentia?

237
Delinquent
qui.

Delinquent equidem. Quia tenentur ex iustitia Iudicū fernam secretum, quod sibi commissum est: igitur famuli cooperantes, vt huiusmodi secretum referent graui plerumque illius partis iniuria proculdubio delinquent. Sic Sanch. l. 3. consil. c. viii. dub. 44.n.5.

238
Non delin-
quunt.

Re secundum se spectata, & aliis circumstantiis exclusis, quæ intervenire possunt: peccatum non est. Quia minor in famulo quam in Iudice inest obligatio. Ita aliqui apud Lugo 10.2 de iust. d. 37.n.185.

239
Prima sen-
tentia ad
hæc.

Ego quidem cum eminentis. Cardinali famulis hanc sententiam concedi non posse existimari. Quia eodem secreto obligantur, & litigantes sunt graniter, & rationabiliter iniusti. Unde à fortiori, ne vnu litigans potest alterius informationem sine graui iniuria furari.

CAPVT IX.

Circa Accusatoris, ac De-
nunciatoris obliga-
tiones?

DVBIVM LIV.

Hæredes hominis occisi tenenturne ho-
miciadum accusare?

Rævito de facto nunc non esse 240 obligationem, regulariter loquendo. Nonnulla accutandi accusatione proprie dicta. de accusa-
tione omnibus, quæ ex omniione accusa-
tore præmit-
tione teneri possunt, latè opportune præmit-
tetur denunciando indicialiter delinquente.

Igitur non est, ear al quis sibi assunat accusatoris onera, quæ sunt multa, & graria propter periculum deficiendi in probatione ex defectu vel malitia certium, & propter odium, inimicitias, expensas, & similia. Loquendo itaque in genere, & ex natura rei regula generalis est, esse obligationem accusandi, vel denunciandi crimen Reipublicæ pernitiolum, quod legitime probari poterit, si alia via datum publicum impediti non potest. D. Tho. 2.2.q.68. Caiet. ibi. Sotus l. 5 de iust. q.5. Sylu. v. Accusatio, q.2. Armil. ibi, §.6. & alij. Ratio est, quia pars tenetur cum proprio de-
utamento totius incolumente profligere. Ve-
rūn aliqui sunt, qui ex officio tenentur certa delicta accidere, vel iudiciale denunciare, vel ex pacto, vel ex promissione, vt fiscales, custodes, vigiles, & alij similes. Si tamen pos-
sunt alter commune damnum impidire, aut illius, cui se obligant, non tenebuntur accu-
fare vel denunciare. Quia in tantum tenentur, in quantum necessarium fuerit ad commune, vel priuatum bonum procurandum. Quæsi-
tim verò, an hæredes occisi teneantur ac-
cusare homicidum sub pena amittendæ hæ-
ditatis?

Tenentur equidem. Quia dum accusationem omittunt, videntur maxima in occidum, à quo 241 hæreditatem accipere, ingratitude digna. Accusare eiusmodi pena labore. Sic Bart. ad leg. In tenentur. cum, ff. de accusat. & ad l. cum furem, C. de hæc, quibus ut indiget. Nam Cap. Inter verba, 1.q. 3.m.168. Vbi tamen impugnat eundem Bartolom, quib; in cau homicidij dixit posse Iudicem compellere partem, ad accusandum.

Minime tenetur. Quia lex Christi Domini 242 nihil tale precipit, nec Christiani Principes Non tene-
ciousmodi præcipient accusationem. Ita Mald. iur.

2.2.tr.6.2 dub. 2.
Hoc mihi longè probabilius. Nam illa gra-
titudinis secultræ manifestatio non aptè cum Hac dicen-
Christianæ tolerantia componeretur. sum.

D V B I V M L I V.

Promisit Antonius sub iuramento Petro delinquenti, eum non accusare, vel denunciare; potestne eum accusare, vel denunciare, non obstante iuramento.

244
Statu quo.

Certum mihi, in omnibus casibus, in quibus fecula illa promissione, tenetur quis accusare, vel denunciare non obligare illam promissione, vel iuramentum. Quia iuramentum non est vinculum iniquitatis, vel potest obligare ad peccatum. Quiescerim a tempore, si fecula promissione, & iuramento, melius esset denunciare, aut accusare, quamvis non esset debitum sub peccato, possit quis denunciare, vel accusare, non obstante iuramento?

245
Non potest.

Minime potest, quia licet in hoc casu iuramentum non sit vinculum iniquitatis, est tamen impedimentum, ne fiat quod melius est. Si Sanchez l.6. conf. c.1. dub. 29. n. tertio citans aliquos.

246
Potest
equidem.

Potest equidem. Quia hoc in casu omissionis denunciationis, vel accusationis non est mala (vt supponimus) sed indiferentia, anteem cedit in utilitatem eius, cui facta est promissio: Ergo promissio, & iuramentum obligat, ita Malder. 2. 2. tr. 6. cap. 2. dub. 2. fine.

Hanc sententiam defendo. Nam alioquin non obligaret promissio Matrimonij etiam iurata; quia est de re aliqua contraria virginitatis consilio. Moneo tamen huiusmodi iuramenta licita non esse, antequam crimen committatur, quia furerent delinquentes, & materiam delinquendi praestarent.

247
Hanc sen-
tentiam de-
fendo.

Si iusti delinquens est emendatus, videtur accusatio, vel denunciatione non tam zelo iusticie, aut pietatis, quam anaritiae affectu exteti. Sic Sotus l.5. de iust. q. 5. a. 1. & q. 6. artic. 2. & alij Recentiores.

Nec peccant graniter, nec restituendi habet obligationem, quia via punitionis diversa est. ^{o 1} *Nempe* & independens a correctionis fraterna via. ^{o 2} *graniter.* Hæc enim solnmodo intendit ad bonum delinquentis: illa vero ad communis bonum, cui semper est utilissime punitione delictorum, ne in Republica inualefacant, & vt catari terreantur, ita Mercado, de Contrat. l.6. c. 9. fol. 152. & alij.

Hoc longe probabilius esse non dubito. ²⁵¹ Nam vñs id probat; quotidie namque sunt *Ho longe* eiusmodi accusationes, sine punitione scrupulii, videlicet, nec contradicentibus erga *accusato*. Porro bonum illud commune potest intendere semper denunciator, vel accusator; & licet obiter suum priuatum emolumenatum intendat, non ideo delinquet.

D V B I V M L VI.

Accusator in causa criminali, si accusatio est iusta; potestne ab ea desistere?

IN cibibus certum est desistere posse si in his accusator de suo proprio interesse agit. ²⁵² *Non potest* Et quando in causa cibis vel criminali ^{supponit} prosecutione agnoscit iniuritiam *causa sua*, vel accusati innocentiam, non solu posse, sed teneri desistere. Quando vero iusta est accusatio criminalis, quiescerit an ab ea possit accusator desistere?

Minime potest, qui id cederet in Reipubli- ²⁵³ *Non potest* canum, cuius intercessio puniri delicta, que probari queunt; & per consequens peccatis, qui pretio accepto desistit, & qui pretium id offert, vt desistat, vel qui pro libito gratis ab accusatione recedit. Sic Arni Tabie. D. Antonini, & alij, q. 6. refert Sanchez l.6. conf. c.1. dub. 1. n. 1. & 2.

Potest omnino licet gratis, vel etiam pre- ²⁵⁴ *Desistere* tis accepto desistere quoties accusare non te- nebatur, quia cum accusatio non sit ex obli- gatione, vel ex necessitate: nec etiam prole- potest. cito ex obligatione erit, ita Sotus l.5. de iust. q. 5. a. 3. & l.6. sigl. memb. 2. q. 5. con- clu. 5. Sanchez ubi supra dub. 1. n. 4. *Saytum clani. 12. fine* *Fagund. citandum.*

Hanc sententiam veriorum esse reo. Si tamen ex iustitia quis tenebatur desistere, alse- ²⁵⁵ *Hece* *mibi sen-
tentia.* to, pretium accipere non posse, vt desistat. Quia venderet quod ex iustitia date tenebatur. Requiritur etiam indicis licentia ad desis- stendum ab inchoata accusatione in crimi- nalibus, quia iam accusator obligationem contraxit probandi delictum, vel peccatum in- bunt: à qua obligatione neque propria au- thoritate liberari Fagund. præc. 8. c. 47. n. 14.

D V B I V M

248
Questionis
stiam.

Asolent Apparitores, vel Tabelliones sepe aliquod crimen deferre ad indices aut accusando, aut indicialiter denunciando, vt lucro exhibeant occasionem. Requirro, num graniter delinquent cum restituendi obligatione, si accusent, vel denunci- ent peccatum occultum, quod tamen probari potest, saltem si delinquent erat emendatus, vel aderat emenda spes, & alio modo nul- lum Reipublice aut alij tertio ex eo quod non accusent, vel denuncient sequitur damnum?

249
Peccant
graniter.

Peccant sane & ad restituenda damna tenentur, quia si crimen occultum emenda- tum non sit, debet fraterna adhiberi correctio-

DVBIVM LVII.

Clericus ob acceptam iniuriam in causa
sanguinis possuntne propriè accusato-
ris personam gerere?

256
De iis, qui
accusare
possunt
nonnulla
suppono.
P
remitto quenpiam posse pro iniuria pro-
pria accusare: reputatiq[ue] quoad hoc in-
iuriam propriam, quaz ad ipsum, vel ad
suos pertinet leg. *Ei tamen omnes, ff. de
accusat. & leg. De crimine, C. Qui accusare
non possunt.* Vnde coniux potest pro iniuria
coniugis delinquenter accusare. Anton. Go-
mez libro tertio variarum capi, prim. namor.
32. Nominе autem *Suorum* aliqui intelligunt
conlangueos v[er]que ad secundum gradum.
Alij v[er]que ad decimum in linea recta, &
v[er]que ad Septimum in transuersa. Alij v[er]que
ad sextum. Alij verius v[er]que ad quartum gradum.
Fnuda v[er]ta, & Autores lege apud
Fagundez pres. 8. *Decalog. cap. 4. 8 numero 10.*
Clericus vero non potest suorum prosequi
iniurias, sed inas folium in causa sanguinis,
quia id solum ei conceditur in *Cap. secund.
de homicidio*, protestate facta, quod ad
vindictam, vel pecuniam sanguinis non con-
queratur. Quasiesim vero non tunc propriè
valeat accusatoris personam agere?

257 Non potest accusatorem gerere ; sed solum denunciatorem , quia de cetero Sacrum accusatore Ministerum accusare : subolet namque vel accusatoris nomen vindicta affectum . Sic Sanchez lib . sexto consil . capite prim . dabo 30 .

258 Potest quidem, quia non appetat ad hunc effectum differentia inter accusatorem, & denunciatorem, si illa proestatio sua & textus in Capite secundum homicidio generali loquitur; ait enim: Querelam de suis malefactoribus deponentes, petunt emendam sibi fieri, & prouidetur, ne contra eos talia de cetero praesumantur. Ita ragundez, ubi supra numer. 11. & 12. accusatio-
nis nomine simpliciter vchis.

259
*Authoris
resolutio.*
Ego autem Sancio adhæreo cum maiori
proprietate loqueto. Nam accusator defert
crimen Iudicis ad vindictam, & pœ-
nam, Clericus autem non proprietatem accu-
sat in eiusmodi causis, cum debeat
expressam facere protestationem, vt conflat
ex dicto Cap. secund. *Quod vindictam, seu*
pœnam sanguinis non intendunt. Quod idem
conflat ex verbis praecedentibus, quibus est
de Clericis sermo. *Qui de suis malefactoribus*
querit pœnas secularem Iudicent deponentes,
petat emendationib[us] fieri, & prouidari, ne eos ta-
lia de cetero presumantur. Non ergo con-
uersantur ad vindictam & pœnam, instar
accusatorum, sed ad remedium propriæ se-
cūlātētē p[ro]p[ri]am; quod non est propriæ
acculare, sed implorare iudicis officium.

D V B I V M L V I I I .

Quando Clericus denuncias delictum
pena sanguinis dignum cum pro-
cessione, si sequatur sanguinis
pena, ideone ab irregularitate
excusatur, quod possit Clericu-
sam proximi prosequi, sicut suam
potest?

Premissio triplicem esse denunciatio- 260
nem. Prima est Euangelica, seu Chri-
stiana, qua denunciator intendit solum nonnulla
bonum fratris denunciari, & ideo recurrit circa de-
ad Praetavit, ad patrem, vt filius coniplat, nūcūtio-
ne. De qua non loquimur; quia non pertinet \circ triplice
ad forensis iudicium. Secunda est denuncia-
admissio,

titio Canonica, qua denuncians ad lupe-
riorem recurrat, vel ad indicem non vt pun-
iat, nec intendens vindictam; sed vt ipse
pro munere suo damnum commune ex
delicto imminentis impedit, vel aliquis
privatus Tertia est denunciatio propriè iudi-
cialis, qua defertur crimen indici, vt ipse
suo munere puniat delinquentem, quem ta-
men denuncians non vult accusare, nec id
facere causamiram, sed id totum relinquat
iudicis curia, vt ipse suo muneri satisfaciat. Hoc
supposito, affirmo, ferè nunquam esse pri-
vatus obligationem denunciandi iudicialiter.
Quilibet enim sua obligationi satisfacit, facta

denunciatione Canonica, qua notitiam dat iudici, & eins prudenter commitit, quid fieri oportet. Officiales tamen, quibus ex officio incumbit procurare, ut delicta puniantur, tenentur iudiciale denunciare: vt Fiscales, Custodes, Syndici & alij ad hoc munus deputati. Ceteri vero tunc solum tenentur esse Canonice denunciare, quando id necessarium est ad publicum damnum, vel aliquius innocens impeditum, quod aliter vitari non possit, & sine magno suo damno, proportionata taliter denunciando possunt impeditre. Ad quod non tenentur ex iustitia, ut pater, sed solum ex omissione denunciationis debite nulla restituendi manet obligatio. Sanchez lib. 6. consil. capite secundo dub. 9. Clerici autem tenentur ad denunciationem Canonicam, quando delictum dignum est pena sanguinis, si aliter malum commune, vel priuati impendens in pediri non valer: facta tamen protestatione debita, quod non intendant vindictam, aut penam, sed solum quod damnum inimicis impeditatur, quia cum haec obligatio fit iuris naturae non potuit in repositivo impeditri. Sanchez lib. sexto consil. c. secund. dub. 10. citans Cajetanum, Naturam, Sotum, & Narra. Addit Sanchez non incurit tunc irregulatitatem, licet pena sanguinis sequatur. Quaiesierim vero cur irregularitas in hoc casu non incurramus?

Non incurrit, quia sicut Clericus potest prosequi suam causam, ita & causam proximorum. Sic Sanch. ubi supra. Non incurrit ob eam

274 Theologiae Moralis Lib. LX.

rationem.

262

Ob eam rationem non incurritur.

Non ob eam rationem clericus ab irregularitate liberatur. Quia in causa propria potest Clericus denunciare, etiam cum non tenetur, & quando non est necessaria denunciatio ad vitandum proprium damnum; hanc enim necessitatem iura non exigunt. Denunciatio autem, de qua in praesenti loquimur, tunc solum licita est clericu in causa sanguinis, quando aliter malo imminentia obviari non potest. Ergo ratio a P. Sancio adducta non satisfacit. Ita Card. de Lugo 10.2. de inst. d. 3.8.n.16.

263

Vnde nam non incurritur, expo-

no.

Idem cito addens rationem, cur Clericus in hoc casu irregularitatem non incurrit, esse: Quia irregularitas non est imposita pro eo causa, quo ius naturae obligat sub peccato Clericum ad denunciationem faciendam.

D V B I V M LIX.

In delictis, que adhuc sunt in fieri, vel conservari contra bonum commune, vel priuatum, teneturne quis, ex vi editorum denunciare, quando non posse in iudicio probare illud delictum?

264
Nominalia premitto.

Dubium hoc non habet locum, quando damnum commune tale est, ut etiam non stantibus editi, ego teneat omnibus viis illud impidire. Tunc enim certi est, quod etiam si probare illud non possim, debeatur tamen facere id, quod possim ad tantum periculum impidiendum. Præterea certum existimo, non teneri aliquem accusare accusatione proprie dicta, quando probare non potest. Quia accusator fulcitur in se onus probandi. Questio igitur est, an teneatur saltem ex Editorum vi denunciare judicialiter?

265
Non tenetur.

Non tenetur. Quia denunciatio judicialis ordinatur ad punitionem, delictum autem, quod non potest probari, nequit puniri: ergo non est, ut sit judicialiter denunciandum, nisi ad diffamandum sine illo fructu proximum. Sic Sylvest. vi. Correlatio. §. 7. & v. excommunicatio. §. 8. Cum Angelo, & Rosella, Nauar. siam. cap. 17. n. 134. Sotus de sigillo, memb. 2. queat. 4. concil. 2. Caier. 2. quæst. 64. art. 1. Beja cap. 104. & alij, quos refert, ac sequitur Aula de confus. p. 2. c. 5. dub. 3. concil. 4. Suar. de cens. d. 20. fest. 3. n. 11.

266
Tenetur omnino.

Teneat omnino. Quia in Prelatis est potestas præcipiendi in aliquo gravi casu denunciationem, seu manifestationem delicti, etiam si probari non possit. Si quis enim sciat (seclusio omni præcepto) aliquem agere de tradendo Principe hostibus, vel de prodendo Rempublicam, licet hoc probare nequeat, quis neget teneri eum delinquente manifestare propter commune bonum, possunt ergo esse alii casus, in quibus licet seclusio Prelati præcepto, non est fortasse tanta obligatio denunciandi: possit tamen Prelatus propter rei gravitatem impunere præceptum denunciandi, quod probari non possit. Nam huiusmodi gravitas non

consistit in indubio, sed habet latitudinem, & possit aliquando esse tanta rei gravitas, ut sine præcepto indicis tenearis: aliquando talis, ut Prelatus non possit id præcipere, aliquando vero talis, ut possit illud præcipere, licet alioquin non teneris. Quando autem sit gravitas rei tanta, vel tanta, indicandum est ex peccato, circumstantiis, ex damno, quod per ipsum inferri valeat communis, vel Republica, illud enim damnum comparandum est cum damno, quod sequitur ex eo, quod index possit obligare subditos ad manifestanda peccata secreta, & quae probari non possunt: Quando enim maius est detrimentum ex hac licentia, quam quod sequitur ex occulitione illius criminis, non censetur index illam habere potestatem. Quando autem peccatum sit tale, ut ex eius occulitione multo maius damnum patiat Reipublica, quam ex illa iudicis potest: tunc censetur index, posse id præcipere. Hoc vero indicium in particulari pendet ex multis circumstantiis, quarum confederatio arbitrio prudenter in ordine ad causas particulares relinquenda. Ita Eminens. Card. de Lugo 10. tom. secund. de inst. d. 3.8. num. 2.5.

Et adhuc lubens quidem, & id videtur ipse Sylvestre facere, v. excommunicatio 2. §. 8. Hanc de vbi dicit, quod si index præcipiat sub excommunicatione, ut sibi denunciatur in iudicio peccatum, etiam si denunciatur illud probare non possit, non continere hoc præceptum intolerabilem errorem, quia semper intelligitur, falso ordine Euangelio, & utilis est denunciatio, ut ex ea habeatur plenior notitia, & procedat ad specialem inquisitionem contrareum, & ad questionem, id est ad torturam. Vnde si subditus non parer præcepto: incurrit excommunicationem. Sic ille. Loquendô ergo de possibili, non videtur negandum, hac potestate indicem in aliquo casu gravem potiti. Et probat communis vetus, saepe hanc potestatem actu exerceri, præsertim in Tribunalis S. Inquisitionis. Vbi non est dubium, quin denunciare iubetur iij etiam, qui plene probare non possint. Quod in peccato Sacerdotis solicitands ad res turpes in confessione est manifestum, inbetur enim parentes denunciare, ut constat ex Bullis Pontificis Pij IV. & Gregorij XV. Peccantis autem cum sit vnius taliis, probare non potest. Ergo non suffert præceptum denunciandi, di in eos solam, qui probare possunt.

D V B I V M LX.

Filius teneturne, patrem hereticum denunciare?

In illo genere editorum, quæ sub excommunicacione præcipiant delicta denunciari, Nominalia certum existimare regulariter consanguineos supponit, intra quartum gradum excusat: Quia propter magnam illam coniunctionem videntur, contra se ipsos agere denunciationem. Hoc tamen non habere locum in criminis heretis, in quo nemo

ESCORAP.
Theol: Mor.
Tom: V. VI. VII.
E. IV.
C.

demo excusat ut maximam nocendum publicum, quod afferit. Et eandem limitatio-
nem adhibendam etiam esse in aliis delictis,
que vergant in magnum Reipublica nocen-
tum: tenebunt enim iunc consanguinei
magis vel minus propinquai secundum
proportionem maiori nocimenti, quod ex
tali delicto sequi potest. Hinc pendet quæ-
stio, an pater teneatur filium haereticum de-
nunciate: Communiter fatentur Doctores
apud Sanctum 1.6. consil. 6.2. dub. 19. numer. 3.
teneri & colligi videtur ex Deuter. 13. vbi
iubetur pater denunciate filium colentem
idola. Num autem etiam filius teneatur pa-
trem haereticum denunciate requiro.

non vult à danno inferendo. Sic Molina tom
6. de inst. d. 5. n. 6. & alij.

Non exculantur, etiam si delictum in al- 274
cuus damnum non vergat, quia maius bo- Non ex-
num est, quod delicta graria puniantur ad sanitum.
aliorum terrem, quam quod secretum il-
lud in confundendum solatione obsernetur. Ita
Sous t. de secreto, memb. 2.9.7. concl. 4. & t. 5.
de inf. 9.7. artic. ad 1. & alijs, quos refert
Sanchez 1.6. confil. cap. secund. dab. 20. n. 3.

Merito hanc tententiam P. Sancius, pluri- 275

bus adductis impugnant ibi. & Fagundez *Reuicio*
proc. 8. cap. 5. num. 7. & cap. 5. n. 14. Quia *tum.*
maius bonum proculdubio est, quod misera-
ris via confundit homines doctos, ac probos
ad spiritualis miserie remedium, non preclu-
datur, quam quod delicta tali modo cognita
non vindicentur; dum tamen (uti vidimas)
ad vitandum malum adhuc imminentem ex cul-
pa commitentis secretum, & cessare nolentis
renelare possit. Vnde impedimentum *etiam*
oculatum matrimonij sub secreto cognitum
potest eo casu ad illud impedimenta renelari.

269
*Non tene-
tur filiis
patrem de-
nunciare.*

270

filius patris hæretum, sicut pater tenetur filij peccatum denunciare. Ita Caecan. Castro, Nasar, & alij, quos affer Sanchez *citatius* Surius *d.20. de fide*, *sept. 4. n.21.* Azorius Comitol. Sanctat. Bonac. Portel. Ludomice. Lopez, & alij, quos citat & sequitur Dia-*na p.1. tr de denunc. refol.4.*

271 Primam sententiam defendo, eam tamen limitans, sicut ipsius Auctores, quos citant, & Rojas, Riccius, & Ioan. Valerus (apud eundem Dianam) limitarunt. Videlicet, tunc filium obligatum esse denunciare patrem haereticum quando non est probabile alios denunciatores esse, & hæresis perniciosa est Reipublice, eo quod pater alios perfundit. Alias non videtur hac filium obligatione teneri, ob magna incommoda, que ei ob huiusmodi denunciatione cauissent venire.

D V B I V M L X I I .

Quando editum obligans ad mani-
festandum vel denunciandum de-
ictum, fundatur in presumpcio-
ne: & quis sit presumpcionis
in eo casu deficere: tenetur de-
nunciare?

Monimè tenetur, quia Sixti V. bullæ in eâ
præsūptione fūdatur. Ergo si ille certo
scit, præsumptionem non subfistere, li-
ber erit a denunciatiōnē obligationis. Aliud erit,
si dubit ad eftē circa præsūptionē: tunc enim
ille denunciatiōnē agere teneretur. Sic Riccius,
Ioan. Valerius q̄os aſſert Diana p. 1. tr. de de-
nunciati. refol. 10. Loquitur verē hū Autōres
de Chiromanticis, Nécromanticis, aſſerentes
denunciandoſ non eſſa ab eo, qui certō ſcīt,
eos nullum pāctūm cum dēmonē habere.

DUBIVM LXI

III, quibus aliquod delictum dictum est petendi consilij, vel remedij causa: excusatione à denuncian- do ex vi editi, etiam si delictum in absencia damnum non perget?

272 **Q**uestio **n**um est, eos, quibus delictum re-
statur in confessione Sacra-
menti, nūquam id denunciare posse. **Q**uestio
autem est, an excusatū a denunciando il-
lū, quibus delictum est petendi consilij, vel re-
medij causa?

173 Regulariterij, nempe Adiococi, Medicus
Regulariter obfetrix, Theologus & alij similes excen-
excusantur. **tantrum**, quia hoc secrētum oportet aſſer-
tari ad vite humana commercium. **Dixi** **Ra-**
gulariter. **Quia** quando ex occultatione fe-
queretur dāmnum Reipublicā, vel alicuius
tetij, quod sua culpa vuln inferte ille dām-
nificator iniustus nos tenemur, nec poenit-
tia ei fidem feruare, dum ipse collate

ciare. Quia iudicium circa suspicionem, vel 277
præsumptionem illam non pertinet ad denū-
ciantem, sed ad iudicem. Ita Diana *cittatus* c^o *omnino*.
Teneatur
tans Freitas.

Ego autem distinxerim cum Cardinali de Lugo tom. 2. de iust. d. 3. numer. 42. Si enim mihi non solū constat non esse pactum cum dōmōne, sed neque adesse peccatum, denunciare non teneo; quia solum est denunciandi delictum obligatio: Si ergo mihi constat non adesse delictum, cessat obligatio ex iudicati: licet aliunde propter damnum immunitus posset obligatio ob remedium manere. Si vero est delictum, non excusor ex defectu pacis cum dōmōne, quia illud Editum non ponitur solum, quando adest pactum, sed semper; quia semper de se est tale, ut ad huiusmodi pactum aptam existat; de se illud habet, licet a delinquente ignoratur. Sicut etiam est obligatio denunciandi Confessantium sollicitantem, licet mihi cōstet,

276 Theologiæ Moralis Lib. LX.

illum non esse in fide suspectum. Quia delictum est ad eum graue, ut ex se possit huiusmodi suspicionem inferre: & hæc delicti grauitas, quam ex obiecto habet, semper reperitur.

D V B I V M L X I I I .

Prælati in huiusmodi Edictis debent ne ea limitare, ut denuncientur ij, qui possunt, (v. gr.) & debent, nolunt tamen restituere?

²⁷⁹ **D**ebent quidem, quia alioquin datur *Debet qui* ignorantibus occasio errandi, & denunciandi eos, quos denunciare non deberent. Sic Sotus citatus à Sanch. l. 6. consil. c. secund. dub. 26. num. 1.

Non debet, quia Prælati iure suo vtitur, *Non debet*, cum eius verba debeat propter deinde intellegi. Ita Nauar. Caeterus, Bañes, quos affect ac sequitur Sanch. *ibid. n. 2.*

²⁸⁰ **Hoc teneo.** Profectò contra primam sententiam militat contraria omnium Prælatorum consuetudo, quam licet esse, Doctores pro secunda adducti testantur. Porro si ex ignorantia subditus Edictum non intelligat, sibi impetrat, cum doctum virum circa obligatio- nis sensum consulere potuisse.

nullo cogente, tali se periculo exposuit. Sic communiter Doctores respondent. Quæsi- rim vero, si ille non spon te accusatorem egit, sed acculare tenebatur, teneor me tellem in illis auxilium delicti denunciati conscius offere, si video testimonium meum esse ne- cessarium ne in probatione deficiens, graue damnum incurrat?

Teneris equidem, quia ille, qui ex obli- gatione accusavit, præudit id necessarium ²⁸¹ Teneris else ad obviandum malo in futurum penden- ti: Tunc enim solum est obligatio accludi: Ergo etiam testificatio erit debita ob eundem finem. Sic Nauar. sum. c. 25. num. 47. Lefluis l. 2. c. 30. dub. 6. numer. 44. & dub. 8. num. 56. Sanch. l. 6. consil. cap. 5. - dub. 1. numer. 4. dub. 1. numer. 4.

Non teneris, quia potuit aliquis ex offi- cio sibi imposito obligari ad accusandum, ²⁸² Non tem- etiam si non inimicenter malum in futurum, *rit.* & ipse bona fide putavit, delictum probati posse, quia erant duo testes: unde si alter tertius non se offerat deficiet accusator, ne- gante uno ex illis duobus. Ita Lugo. *tom. 2.* de iust. d. 39. n. 2.

Profectò valde dubito de primæ sententie ²⁸³ veritate, quando reus non est causa iniusta. *Andrius* Ius damni, quod accusator patiatur ex de- refutatio. fectu probationis. Tunc enim cur teneat ego ex charitate impetrare damnum accusatori impedire eum æquali, vel maiori ipsius rei accusati damno? *Vnde meo sapientissimo Cardinali adhæreo.*

D V B I V M L X V .

C A P V T X .

Circa Testium obligations.

D V B I V M L X I V .

²⁸¹ **S**i quis tenebatur aliquem proximo inferentem iniuriam accusare, teneore- ne me testem in illius auxilium de- licti denunciati conscius offere, ne ob- delictum probationem patiatur accusa- tor?

Nonnulla suppono.

SUPPONIMVS, nullum teneri ex ultima propria sponte se ad testifi- candum offere: unde ex omissione testificationis ad restitutionem non teneri parti laesa pro damnis. Disquenditur autem an ex charitate saltem, vel ex alia virtute adhuc obligatio? Et quidem pro punitione iusta delinquens nemo tenetur se offere ad testificandum, quia ex eo quod delinquens non puniatur, patuum, aut nullum sequitur proximo, vel Reipublice nocumentum. Sed quid si accusatori ex defectu probationis graue dampnum imminet? Si potest, quando non tenebatur, accusavit, sibi imputet, qui

Etne graui obligatio ex charitate te- offendendi in testem etiam si proximus indigens testimonio tuo extrema necessitate non labores?

²⁸⁵ **I**N casibus dub. 6. 4. indicatis non est graue peccatum te ad testificandum non offere. *Non ob* quando proximus in extrema necessitate graui obligatio non adest: v. gr. quando ob omissionem testifi- gatio. monij tui, non sit amissurus vitam, vel ea, fine quibus sua, vel suorum vitæ peribit, quia cum hæc sit obligatio charitatis, & charitas non obligat ad subveniendum proximo in quanis necessitate: extra extreamam non teneberis. Sic aliquis, cuius tacito nomine sententiam refert Sanchez lib. sext. consil. capite quinto. dub. se- cund. numer. 1.

Grave peccatum est, licet proximus extrema necessitate non afficiatur, quia licet non te- ²⁸⁶ *Gratia obli-* neamur de nostro subvenire proximo in qua- *gatio est.* uis necessitate, sed cum limitatione: nam sub- ventio nostra eslet cum graui danno nostro; regula tamen generalis est, vt charitas obli- get graveriter ad subveniendum indigenti, quando sine graui nostro incommodo ref- *etino* possumus. Ita Sotus, Nauar. Cordu- *ad* bæ, quos refert, & sequitur Sanchez, *vbi* *spræ.*

Longè hoc probabilis esse indico. Quo- ²⁸⁷ *Idem affi-* ties igitur sine graui tuo incommodo potes, *mo.* proximo tuo indigenti testimonio subvenire,

ad id teneris, cum tunc non subuenias de tuo,
nec grane damnum respectum in curia.

D V B I V M L X V I .

Quando testis negatiuē se habet celando vel non aperiendo veritatem, & ea de causa aliquis iniustē lēditur ab aduersario: peccat contra iustitiam cum onere restitundi?

288
Nonnulla
permitto.

Certum est, peccare contra iustitiam, si scilicet testimonium falsum pollicium contra aliquem sine in ciuilibus, sine in criminalibus profert: ut si dicat, vineam esse Ioānis, cuius sit Antonij vel Petrum delinqueſe, cum non deliquerit: & conſequenter in his casibus teneri ad reſtituſionem damnum, quæ ex fallo testimonio lequatur. Quæſtio noīta eit, quādo testis negatiuē se habet celando, vel non aperiendo veritatem, & ea de causa aliquis iniustē lēditur ab aduersario a tunc testis peccet non ſolum contra obediētiam vel charitatem, ſed etiam contra iustitiam cum onere reſtituendi?

289
Peccat contra iustitiam
onori reſtituendi
noxiu.

Peccat contra iustitiam, & reſtituere tenerit, quia tenerit ex officio testis ſibi imposito, ſicut index tenerit ex officio pro veritate: vnde si veritatem, cuius confitit eft non aperiat, delinquit contra iustitiam, & reſtituere damna tenebitur. Sic Sotus, Nauarrus, & alij apud Lefſium l.2.c.3.dub.8, Sa. v. Reſtituſio, num. 8 & 44. & alij quos lequitor Malder. in preſenti, rr. 6.c.2 dub.9. Hinc inferunt multi, idem eſſe de teſte, quem index vnde citare, illi autem de iudicio le abſcōdit ne poſſit illi iudicis iniurari preceptum: vel ſalē poſtquam citatus eft, dolosē eludit citationem, ne comparet: vel poſtquam compauit, ne interrogetur Sanchez l.6 confiſ. c. dub. 3.

290
Non peccat
contra iuſtitiam, nec
debet reſtituere.

Non peccat contra iustitiam communitati- nam, ſed contra charitatem, contra obediē- tiam, vel contra iustitiam legem, aut contra religionem iuramenti. Parque id eft non contrahere reſtituendi debitum, quia non te- netur aliquid detinari verū, niſi vel ex iuramen- ti religioni, vel ex Iudicio precepto: Eg- go tācēdo veritatem non peccat contra aliam vi- tēm, ita Molina to. 1.d.83 & tom. 3.d. 700.n.3. Theophylus Raynaldus eruditio- ne, & ſapientia huius ſeculi plane pro- digium, de monitō p.1.cap.3.9.24. Lefſius ubi ſupra dicit eſſe probabilem hanc ſenten- tiam, & videtur in eam inclinare, non tamen audet definire. Alij recentiores tenent.

291
Prinzipia
ſententiam
communia
rem ſecun-
dam verio-
rum eſſe in-
dico.

Exaltimo, primam ſententiam communio- niorem quidem valde eſſe probabilem, ſe- cundam vero fortiaſe probabilem quia lubens defendit. Et quidem loquendo de teſte, qui ſe abſcondit, ne ei iudicis pre- ceptum intrometur dixerim, illum precepto nondum illigari. Quia preceptum non obli- gat quādū non intumatur. Quare ille nondum debebat ex officio dicere veritatem, ſed ſolum querelabatur, vi ei officium im- Ejacob & Mend. Theol. Moral. To. VII.

poneretur. Et hoc ipsum admittit in eo, cui iam legitime intimata eft iudicis citatio, & fallo praetextu impedimentum appofuit, ut ſe excusaret. De illo autem, qua à iudice interro- gatur procedit ratio pro lecunda ſententia adducta. Demum ratio illa pro ſententia pri- ma allegata, ſcilicet, teneri ex officio teſtis ſibi imposito, ſicut index ex iudicis officio tenetur proferre pro veritate ſententiam non vrget. Quia index tenetur ex officio al- ſumpcio, & per conſequens ex quaſi con- traictu implicito in aſſumptione officij, teſtis verò qui non vult teſtis officium acceptare, ſolum peccat contra obedientiam non ac- ceptando illud, non autem contra iustitiam debitum ex alſumpcio ortum officio.

D V B I V M L X V I I .

Quando non imminet graue damnum
publicum, vel priuatum obli-
gatne ſecretum ſibi com-
miſſum, antecedente iudi-
cis precepto?

292
N on loquor de ſecreto ex confeſſione
Sacramentali orto, quod in nullo caſu
licet revelari: ſed de aliis, qua expli-
cite vel implicite alicui manifestantur ſe-
cretus. Regula autem generalis eft, teſtem
poſſe de iis deponere, quando imminet gra-
ue damnum publicum, vel priuatum ex ma-
litia alterius, ad quod arcedum teſtificatio
ſit neceſſaria, & hoc quidem etiam cum
iuramento promiſſum eſſet ſecreto. quia
iuramentum non obligat ad faciendum ali-
quid, quod ſecundum ſe eft illicitem. Que-
ſeretur vero, num quando tale damnum non
imminet, ſecreto obliget, non obſtante
iudicis precepto?

Non obligat, quia promiſſio illa ob-
ſeruandi ſecreto in hoc caſu, promiſſio 293
de illicito fuit, cum quis non poſſit
promittere aliiquid contra ſuperioris pre-
ceptum. Si alij apud Lefſium in pres. c.
30.dub.6.

Obligat quidem, quia licet preceptum
ſuperioris ſecundum ſe obliget, non ta-
men contra ius naturale ſecreto: cuius vi-
latione proculdabio in magnam Reipublice
perturbationem redudaret; nemo enim in
iis dubius anderet conſilium petere, ſi
ſecret, conſiderat teneri ad id iudici manifestandum. Ablato autem conſilio, pec-
catores in deſperationem facile deuenirent.
Ita Lefſius citatus Molina to. 5. de iuſt. d. 5.
& alij communiter.

Hanc ſententiam veram eſſe quis du-
biter. Ex qua quidem excusat Advo- 295
cati Procuratores, Medici, Chirurgi, fendo ſen-
tientiam. ac ſimiles perſone, qui
bus ſub ſecreto explicito, vel implicito
reuelantur delicta pro remedio, vel con-
ſilio obtinendo. Idei eft de iis, quibus
ſub ſecreto delictam commiſſum mani-
fertur. Aliud verò de iis, qui delictum vel vi-
derant.

derunt vel audierant, & postea promittant id non reuelatores. Quia haec promissio etiam iurare non obligat, iudice legitime interrogante, est enim de re illicita, id est, de non manifestando eo, quod extra secreta non noverant. Similiter non obligantur prouissione secreti iij, qui sub secreto vocantur ut ipsi delicto committendo interficiant. Quia iij non accipiunt delicti notitiam sub secreto, sed oculati testes adhuc nec possunt esse obligari ad occultandum iudicii, quod proprio vi percepere, vt Molina bene de more supra n. 8. adnotauit.

D V B I V M L X V I I I .

Quando crimen est publicum, sed delinquentis est occultus, testi debetne eum iudicii manifestare ex inquisitione precedentis?

Debet quidem, quia index iuridice inquirit de auctore criminis publici, dum 296 tamen non interroget de aliquo in particulari, non praecedente infamia: Ergo testis tenetur respondere. Sic Valerius, Aragon, Miranda apud Dianam p. 2. r. 2. resolut. 6. 4. Tuttian. in praesenti, d. 50. dub. 5. n. 5. alios citans.

Non debet manifestare, quia testis solum tenetur ad id respondere, quod iure possit iudex interrogare. Index autem hic non potest de delinquente non infamato inquirere: Ergo nec testis debet eum manifestare. Ita Tuttian. citatus. Lessi. Fillius Nasar. Bonac. Saloni. & alij apud Dianam vbi supradicti Caet. Sotus, Tabie. Syluest. Corduba, quos affect, ac sequitur Sanchez 1.6. consil. c. 3. dub. 37.

Hoc com-
mune, &
verum.
297
Non debet.

Commune hoc & verum, quod amplectitur, putans quidem, illam inquisitionem deferire ad hoc, vt qui sint infamati, quos index ignorabat. Debet etiam in crimibus, quae sunt in damnum communem, vel innocentis, vt etiam non infamati manifestentur.

D V B I V M L X I X .

Habet quis verum ius ad rem, ad hanc autem obvinendam, aliquam circumstantiam falsam probare oportet, quam testis, quem inducere intendit, putat esse veram: Potestne eum ad testificandum inducere?

Praemitto, te non posse inducere testem ad testificandum verum quidem, sed quod ipse ignorat, si testi nonnum iudicium, & assensum de veritate rei non efformet, quia esset petere ab eo id, quod ipse sine peccato praestare non potest. Lege Petrum Hurtado da Mendoza propinquum ac Magistrum

meum sapientissimum de charit. d. 173. s. 15. §. 200. Addo, nec testem, nec inducentem eum, ad restituionem teneri, postquam certò sciunt, testimonium false verum. Quia re vera nullum damnum irrogant. Si autem testis iudicium nuerit, & credit illud esse verum, ita vt notitia illa sufficiens esset ad testificandum, testi potest testimonium ferre; & hoc modo potest ad testificandum induci nimis adducendo ei fundamenta, ac testimonia talia, vt ipse prudenter posse id credere, & testi fieri etiam cum iuramento. Difficilior autem est quæstio, an è contra posis inducere loanem ad testificandum in cuius favorem id, quod ipse credit esse verum, sed tu leis esse falso. Et quidem certum est, non licet inducere aliquem ad testificandum falso, quo testimonio ego obtineam rem non meam, l certis meam esse existimet, quia hoc habet malitiam contra iustitiam, pater. Dubium itaque est, quando quis habet verum ius, ad hoc autem obvinendum oportet probare aliquam circumstantiam falso, quam testis confiteri esse veram: vt si habet verum ius ad dominum Antonij, quam illi debet ex contratu, testis certe, debet ei ex testamento: an potest enim inducere ad id testificandum?

Minime potest, quia licet ille falso scien- 300 ter non iure, re tamen vera adducit Deum Non potest falsa rei in testem: ille autem, qui inductionem inducere, ex se mouet, & hortatur ad hoc vt Deus affectatur in testem falsitatis illius, quod quidem intrinsecè malum videtur, & p se fert contra autoritatem diuinae plane irreuerentiam, quam non solum est malum adducere in mendacij testem, sed etiam quod id fia, procurare. Sic Basil. Pont. 1.5. de mar. c. 18. §. 8. n. 59. Star. 10.2. de Relig. 1. c. 14. n. 8. Sanchez 1.1. Decal. 1.3. c. 8. Azor. t. 1. l. 11. c. 11. g. 2. Vals. de refut. capite 8. dub. 37.

Potest eidem, quia qui testem ad illud 301 afferendum inducit, sibi illicitum petit, sed Inducere licitum, & sanctum, nempe iurare id, quod quidem iurans credit esse verum, quod quidem pertinet ad Religionem: Ergo inductione illa non habet malitiam scandali, cum nulla de- tenuit testi occasio peccandi. Neque etiam habet malitiam contra Religionem cum potius Deus à teste iurare, quod credit verum es- se, colatur. Ita Hurtado de Mendoza de cha- rit. d. 173. s. 16. §. 129. quem sequitur Diana p. 2. r. de scandalo, resolut. 14.

Hanc sententiam probabilem planè am- 302 plector. Natus testis in hoc casu putat Hanc am- verum esse quod iurat, nempe, se putare, plector/ser- rem ita esse; ideoque qui iuramentum tentium, ei consultuit, non consultuit periculum etiam materiale, sed iuramentum verum de scientia vel opinio- ne, quam re vera habet.

D V B I V M

D V B I V M LXX.

Licet testi pro testimonio vero ferendo
aliquid accipere?

303 **S**uppono posse testimoniem pro labore itineris,
Nonnulla pro expensis, ac lucro celsante, vel damno
suppono. emergente pretium accipere. Nauar. sum.
25.n.148. Couar. regula peccatum, p.2. pun.
3.num.2. Molina tom.1. de iust. d.38.v. de te-
ste. Pro falso autem testimonio ferendo nihil posse licite a teste decipi, quia ordinatur
ad finem intrinsecus malum; unde quod acceptum
eius debet ante testimonium praestitum
restitu: ob reglam vero generalem quod ac-
cepta ob turpem causam non debent restitu-
post praestitum testimonium restitu non de-
bent, quia tam praestitum est aliquid pretio
estimabile, pro quo licitum sit id pretium
retinere. Quod autem est, non pro vero
testimonio ferendo possit aliquid recipi.

304 **P**otest quidem, quia recuperare ab An-
tonio, v.gr. bona, que sine illa testificatione
Petro cederet, implicarique fortasse Petri
inimicitia aliquid videtur esse pretio estimabile.
Si nonnulli.

305 **M**inime potest. Minime potest aliquid accipere,
qui recuperare ab Antonio, v.gr. bona, que sine illa testificatione
Petro cederet, implicarique fortasse Petri
inimicitia aliquid videtur esse pretio estimabile.
Si nonnulli.

306 **H**oc sicut (vt credo) verem, quod conve-
niens alio ex capite probo, quia illud verum
testimonium secundum se non est pretio es-
timabilem si praescindit a labore, ab iti-
nere, & ab aliis, pro quibus potest pretium
accipi, ipsa veritatis manifestatio laboriosa
non est, nec digna pretio. Quod autem sit
valde vtilis Antonio cui pro testimonio tuo
redit hereditas non virget, quia si mihi indi-
genti vasa que dares, non potes pro illo an-
tenuum exigere, cum res non sit digna pretio, li-
cet mihi sit admodum vtilis.

D V B I V M LXXXI.

Testis, qui per ignorantiam testificatus
est bona fide falsum tenditurne ex
iustitia, sed solum ex charitate,
suum testimonium re-
tractare?

307 **T**enetur quidem testis si ex eius testimo-
nione damnum sequatur alteri, & spe-
rat fore vitem retrahitionem, eamque
possit sine grani suo damno prastare. Sanch.
6. consil. c.5. dub. 21. ex commun. Quasierim
vero, an ad teneatur ex iustitia, an ex chari-
tate?

Ezob. & Mend. Theol. Mor. To. VII.

Ex charitate tenetur non ex iustitia, quia 308
qui bona fide illud cultit testimonium minime Ex chari-
iustitia laetit, non enim proximo intulit iniuriam iustitia non ex
Ergo agnoscere hunc materialem errorem iustitia re-
folum tenebitur ex charitate illum corrigeat. natur.
Sic Sanch. citatus p.4. qui tamen L.1. conf. c.3:
dub. 5. admittit obligationem ex iustitia, quā-
do aliquis perseverat in officio, non autem
potquam officium dimisit; tunc enim solum
tenetur (ait) ex charitate.

Ex iustitia tenetur, quia qui detinet alie- 309
num, in iusto domino, licet non deliquerit in **T**enetur ex
acceptio, tenetur restituere, cum pri- iustitia.
num esse alienum agnoscit. Ergo similiter
hic qui famam detinet alienam, vel testimoni-
o illo causa fuit gravis proximo damno. Ita
Lessi, partim in praet. c.30. dub. 7. num. 55.
partim cap. 11. dub. 22. Molina tom. 5. tr. 4. d.
40. num. 2. & 3. & alij communiter.

Ex iusto probabilis admodum, obligatio-
nem esse ex iustitia non tamen ratione addu-
cta nitor; nam P. Lessi venia, exceptum ad-
ductum simile non videtur, quia ibi tenetur
ille restituere ratione rei acceptae, que manet
in illius possessione: in praecei vero diffama-
tor non tenetur ratione rei acceptae, cu fama
non maneat apud ipsum nec etiam ratione iustitia
acceptio, cu supponatur non peccasse testi-
ficiando: Ergo alium debet probari illa obli-
gatio. Dicere igitur: rationem aptius defini-
mi posse ex eo, quod testis ille, quando dicitur
non retractat, censetur moraliter causa illius
mali permanentis, atque adeo ex nunc incipit
teneri ex iustitia acceptio non quidem pre-
terita, sed praesentis; quia nunc non cessans, mo-
raliter censetur confernare suum testimonium,
& incommode, vel infamiam ex ipso se-
quuntur. Quidammodum qui ex inadven-
tia, vel putatis id licere, domini aliena ignem
applicavit: agnoscens errorem, vel adortens id
non licere, tenetur ex iustitia extingui ignem,
si potest sine gravi proprio damno, alioquin
ad restitutionem damni tenebitur.

D V B I V M LXXXII.

Testis, qui dum testimonium aduersus
Petrum dicit, iudex intellexit de
Ioanne: tenetur ex iustitia (non
solum ex charitate) dictum retractare
seu declarare se de Ioanne minime
loquutum?

Ex iustitia non tenetur, sed solum ex 311
charitate, quia infamia illa Ioannis non Non ten-
sequitur ex testimonio illius, sed ex tur ex in-
mala indicis intelligentia, vel adiutorum: sup-
flitia, sed ex pono enim testem illum differtis verbis fuis-
charitate. se de Petro loquatum. Sic Lessi. lib. secundo
c.11. n. 119.

Tenetur ex iustitia, quia sicut index ex 312
officio tenetur declarare sententiam, quam
videt ex mala auditorum intelligentia in con-
trario sensu esse acceptam: sic etiam
testis ex officio & obligatione iustitia
tenetur.

A a 2 ad

ad id tenetur ; aliquo enim modo officium iudicis in officio participat. Ita Molina tom. 5. de iust. 17. 4. d. 40. n. 2. & 3. Lugo to. 2. de iust. 2d. 59. num. 30

313 *Longe ve-*
riorum hæc
sententiam
esse iudico. Existimò ver uslögè esse, testé tenerinò solù ex charitate, sed ex iustitia declarare, sede Petrolonum, nō de Icān. Nam si probabilis est, si coram aliis dū refero factum Francisci iniquum, audientes intellexere de Antonio, me ex iustitia debere declarare, de Antonio minimè loquuntur: hæc sententia multo magis videretur procedere in teste, qui magis videtur teneri ex officio, non solum curare, nè ex sua actione damnum sequatur, sed etiam procurare, quod omnino intelligatur veritas illa, quam in iudicium afferit.

index manifestare subditò potestatē quam habet, in hoc casu interrogandi: alioquin subditus suam possidet libertatem: index autē non possidet interrogandi potestatē, nisi cum talibus circūstantiis: immo Respublica non censetur dedi se ei potestatē interrogandi, nisi ostendat prīns probationē sufficientē ad legiti- mē interrogandum, ob magna inconvenien- tia, quæ sequerētur, si posset index, prævia probationē non ostendat, interrogare, jam ergo subditus non dubitat in rigore in hoc casu, sed potius prudenter indicat iudicem non posse hic & nunc interrogare, donec funda- mentum quod ad rogandum habet, ostendat.

D V B I V M LXXIV.

Quodlibet mendacium in iudicio à reo prolatum estne peccatum?

C A P V T XI.

Circa Rei obligationes.

D V B I V M LXXIII.

vt reus obligetur ad respondendum, deberne prius certificari de pro- batione contra ipsum, ostensis ei meritis in processu, vel alio modo?

314 *Non debet*
prius certi-
ficari. **N**ON debet quia in dubio semper respondendum est superiori, ubi man- festè peccatum non apparet: Ergo tētis, dum dabitur, an iudex legitimè, vel iu- ridicè interroget, tenetur obediere, ac respon- dere iuxta ea, de quibus interrogatur. Sic Pa- lud. Sylvest. Anomini. apud Sanch. 7. 6. conf. c. 3. dub. 31. & alii multi, quos refert Diana. p. 3. tr. 5. resolut. 9. 1. & 106.

315 *Prius certificari debet* quia dum bona fide possidet honorem, vel bona non tenetur se spoliare, donec constet de iure, quo bona illa dimittere compellitur. Ita Caet. 2. 2. q. 6. 9. a. 1. & 2. Sotus de sigl. n. 6. q. 7. concl. 3. & lib. quint. de iust. q. 6. articul. secund. post. 5. conclus. Nauar. s. m. c. 25. n. 43. & alii com- muni.

316 *Hanc sen-*
tentiam
probabiliorē
plane de-
fendo. Hanc sententiam probabiliorē plane de- fendo. Cui minime obstat contraria funda- mentum. Nam vel sermo eit de dubio quo subditatur, an res præcepta sit licita: vel de dubio, an superior habeat potestatē præci- piendi. Si sermo sit de priori dubio, illo ma- nente, non potest subditus obediere in præ- senti autem casu dubium est de iudicis potestatē, & ideo in hoc casu specialis quidquid sit de aliis, non tenetur tētis obediere, quia index non habet a Rege potestatē interrogandi via inquisitionis subditos pro libito: sed inter- rogandi in certis casibus, tunc felicit quā- do est publicum delictum, vel probabile, salte si procedat per accusationē. Debet ergo prius

Graue peccatum est, quia mendacium quantumvis leue potest iudicij tenore. Graue peccatum periret. Sic Caet. 2. 2. qu. 6. 9. art. 3. ad 3.

Non est graue piaculum, si irramentum defit, sed ex leuitate materiæ potest esse ve- niale, quia non omnia mendacia graue pro- dunt ordinem iudiciale, ita Sotus, Medina, canim, Nauarrius, Conarruias, & alii quos refert, ac sequitur Sanch. 1. 6. conf. 5. 3. dub. 33.

Nimium rigide Caetanus à mendacio hu- iusmodi de materiæ leuitate excludit. Cum plu- ra mendacia vealent exigitari quæ ad len- tentiæ variationem nihil referant, Hoc 1111

D V B I V M LXXV.

Potestne deferri reo saltem iuramentum calumnia, non ostensa ei contra ipsum probacione?

320 **I**VRAMENTUM calumnia hoc continet: Pri- mō, quod pñat, si bonam causam tueri. *Quid sit* Secundō, se interrogam à iudice verita iuramen- tem dictrum. Tertiō, non adhibitum calumnia scienter falsas probaciones. Quartō, non pro- rogaturū item fraudulenter. *Quid sit* non nihil contra legis prohibitionem promisisse, vel promisurum alioqui, causa litis. *Quid sit* itaque an hanc modi irramentum deferri potest reo, non ostensa ei contra ipsum probacione?

321 Minimè potest, quia rens tunc non potest obligari, vt iuret de veritate in omnibus particulariter dicendam. Ergo nec in communia, vel in genere cogi debet ad id promitem- dum probacione contra eum non ostensa. Sic Leflins libro secundo capite 31. dub. 3. nu- mer. 8.

Potest omnino hoc irramentum deferri, 322 quia per id solum promittit dicere verita- *Deferri* tem, quando postea legitime ac iuridice in- potest. *Deferri* terrogetur: At si postea legitime non in- terrogetur, ad nihil tenetur. Ita Nauar.

ESCORBAR
Theol: Mor.
Tom. V. VI. VII.
E. IN
C

Sect II de Iudicio forensi Dubia. 281

ad Cap. Inter verba, num. 739. C. 746.
Sotus de sigil. viemb. 2. q. 7. concl. 3. Sanchez
l. 6. consil. c. 3. d. b. 34. & alij viri docti.

323
Perius hoc
mibi.
Veriorem hanc teneant am esse non dubi-
to. Nam dūm tūrēs tens, putare se bonam
causam tueri, iurat verū; quia dūm non
constat illi de probacione contra ipsum, bo-
nam causam, latēm formaliter, defendit.
Est ergo magna differentia inter hoc iurāmē-
tum, & illud, quod postea exiguit: non
solam eo quod vnum sit generale, aliud par-
ticulare; sed multo magis quia per vnum fo-
lummodiē obligat de futuro ad responden-
dum, quando tenebitur respondere: per aliud
autem volant eum obligare ad responden-
dum nunc, quando non tenetur.

DUBIUM LXXXVI.

Quoties probatio semiplena procedit.
vel iuridice reus interrogatur:
teneturne ipse rogatus, contra
se veritatem
fateri?

324 **S**Emper reus tenetur si interrogetur legitimè, veritatem fateri, etiam si propterea morte eis est placentis, quia iudex habet potestatem exigendi a rei iuramentum, & eum legitimè interroget: Ergo reus tenetur ei respondere. Alioquin daretur bellum iustum ex extra parte, si iudice iustè ac legitime interrogante, reus iustè posset non respondere. Sic D. Thom. 2.2.q.69. a.1. Caiet. Henri. Palud. Gabr. Sotus, Naur. Couar. & alij quos refert ac sequitur Lel. l.2.c.3.n.12. Toleit. l.5. c.5.8. Malder. 2.2.m.6.c.3. dnb 1. &c alij innumeris, quos affert, & sequuntur Säch. l.6.con-sil.c.3. dnb 29.

Cum his opinor. Nemo enim tenetur enā 326
iussus testificari contra alium , quando ex *Cum his*
testificatio timeret, sibi damnum graue im-*opinor.*
minere posse : Ergo à fortiori non tenetur
contra se testimonium ferre, cum ad eā graui
damno ex sua testificatione imminent. Mirabile
enim esset, quod duobus videntibus doc-
tūctum, unus illud testetur, alius excusetur si ex
suo testimonio timeat sibi graue damnum: si
tamen ille secundus non esset testis sed rens,
excusari non possit , quannus certissime sciat
sibi mortem ex suo testimonio imminere.
Conuinco igitur asserere hanc sententiam
esse non solum probabilem , sed & proba-
biliorem.

D V B I V M LXXVII.

In iis casibus, in quibus reus tegetur veritatem fateri, qui semel illum rogatus negauit, teneturne postea etiam non interrogatas, eam confiteri, retractando quod dixerat, si sit adhuc sub iudicis potestate?

Vppono à indice posse obligari enim ad 327
S repondendum. Primo in causis vbi non *Nonnulla*
est periculorum capitale. Secundo, in omni. *suppono*,
bus etiam, quando delictum est plene probatum, vel reus sit probandum, & pœnam
non fugiendam. Tertio, in aliis casibus non
quidem obligando ad culpan, sed ad tortuā,
vt scilicet si reus non vult tormenta grania
experiri, suum crimen fateatur. Quæsiерim
igitur in iis casibus, in quibus reus tenet
confiteri veritatem, vel vniuersaliter in omni-
bus (si sequatur primam) Dubi proximi
probabilem sententiam, an qui semel illam ne-
gavit, teneatur postea etiam non rogatus
cum fateri?

Non tenetur, quando iam est extra iudicis potestatem: ut si iam absoluntis, vel puni- 328
tu*s* fuit, vel è carcere per fugam est libe- *Tenetur*
ratus, *qua* tunc nihil aliud esset, quam se *fateri non*
prodere, si rediret ad confitendam, quod *interroga-*
tus, si fit sub
negarerat. Quando verò adhuc est in iudicis *judicis po-*
potestate, nec sententia prolatā tenetur ad *sefatae.*
confitendum, *qua* adhuc censetur durare,
iudicis praeceptum obligans ad responden-
dum. Sic Sotis, *et* Nauar. Salcedo, *Ang.*
Sayr. Bafies, *et* Saloni. quos refert Sanchez
tom. i. *Decal.* l. 2 cap. 7. Supponens vt certum
non teneri, quando iam non est sub iudi-
cis potestate.

Eriamini sit adhuc sub potestate indicis 329
non tenetur fateri, nisi rursum interrogeatur, *Non interrogauntur non*
quia solam tenetur responderem ex obedi-
tia, obligatio ante obedientiam volummodo
durat, quando index virget, & exigit respon-
sum: Ergo occasione illa transacta, iam non
virget preceptum. Aliunde vero nulla estre-
munti obligatio, cum non deliquerit
contra iustitiam, sed contra obedientiam: Ergo
nullo ex capite obligatio retractandi primu
m dictum exoritur. Ita Sanchez *ubi supradicti* alios
referens.

330
Placer
sententia
hæc.

Placer admodum mihi sententia hæc, quam à simili reboro. Nam etiam extra iudicium, quando aliquis me interrogat de re aliqua sub iuramento, ego teneor ex veritate, & Religione non dicere falsum. Si tamen mentiar, non teneor postea mendacium retractare, nec aliquis ad id me obligabit. Quia nimur obligatio erat soluta pro tunc quando responsum expectabatur. Ergo similiter in casu nostro obligatio respondendi, & dicendi verum, non durat nisi pro tunc, quando index virget interrogando.

dum huiusmodi scandalū cogendus est huiusmodi homo crimen confiteri, quod male negauerat) interim dum ultimum supplicio non est affectus.

D V B I V M LXXIX.

*Eftne peccatum contra iustitiam occulta
crimina accusatoris, & testimoniū, dete-
gere, ut reus infirmetur illorum testimoniū,
quando alia via possit infirmari?*

D V B I V M LXXVIII.

*Non obstante delicti negatione, reus
conuictus est, & damnatus, ultimum
ducitur in supplicium: in
mortis articulo obligandus est
a Confessario, crimen suum quod
negaverat, fateri?*

331
Obligandus est.

Obligandus est, quia eius taciturnitas redundat in detinendū iudicis, accusatoris, & testimoniū, qui male audiunt apud populum, quando res in afferenda innocentia persistat. Et quia dum sententia non est executioni mandata, adhuc reus censemur esse sub iudicis potestate, & ab eo interrogari. Sic Vega, Petr. de Ledesma, Corduba, Medina, & alij, quos referit Sanchez l.1. Decal. l. 3. c. 7. num. 10.

332
Non est obligandus.

Non est obligandus, quia iam tunc non datur iudicis interrogatio, iam enim ille functus est officio suo, sententia prolatissima iam est inutile interrogatio, cum non deferiat ad causam decisionem. Ita Navarra, Segura, Salcedo, manuel, Syrns, S. quos referit Sanchez ubi supra.

333
Longe hoc
probabilis.

Probabilior hæc sententia est. Nam si contraria amplectenda esset, daretur locus inter quæ aliquorum iudicium confundendi, qui simulante, reum damnate ad mortem, vt in illo articulo constitutus solum crimen fateatur quod si fatur, cum de facto morti ad dicunt: si non fatur reducent in carcerem. Non ergo debet Confessarius reum cogere in illo discrimine ad crimen solum cum tanto periculo fatendum. Nec obstat scandalum contra indicem, accusatore, & testes, quia illud non est tanti momenti: semper enim præsuppositum stat pro sententia iuridice prolatum: & creditur reus negal se eo quod non censemur, se obligari ad fatendum: sicut re vera non terrebatur, sed potius tueri illam qualcumque vita spem, quam poterat habere. Excipio tamen hæreticum negationem, ille enim presumit decedere in hæreti, quædāc non censemur, quia non censemur absolutus à censura, dum reiicit oblatam reconciationem, & abolutionem. Et quia cum cōsensus sit fuisse hæreticum, non vult Ecclesiæ publicē satisfacere pro publico illo crimen; quare merito censemur in eodem errore persistere. *Sicut de fide d. 23. s. 2. n. 5.* Igitur ad tolle-

334
C

Ertum est, si ad suam defensionem inficiat reo negare crimen obiectum, & Cenafop. aliunde impingens accusatori vel testibus crimina mendacij, vel calumna & grauerit ledit famam eorum: erit ad minus peccatum contra charitatem, cum sine necessitate graue documentum proximo infieratur. Si tamen hoc necessarium esset ad suam defensionem in casibus, in quibus potest verum crimen negare, (vt suppono) non esset peccatum, nec etiam mendacium, quando non plenè probatum est, quia re vera qui accusat de crimen quod probare non potest, calumnior praesumitur: sibi ergo imputet accusator detinuum illud honoris, quod habet, ipse enim causa est, cum sine sufficienti fundamento accusauerit. *Lef. l. 2. c. 3. 1. dub. 2. Malder. 2. 2. 17. 6. c. 3. dub. 3. 8. alij cōmuniter. Potest tamen reus occulta crimina testimoniū detegere ad innullandum eorum testimoniū, si necessaria sit ad eum finem ea manifestatio, quia tunc terminos iustæ defensionis non excedit. Quando vero necessaria non esset, alia quippe via posset testimoniū probatio infirmari: peccatum esset saltē contra charitatem; quia sine necessitate grauerit proximus infamare. Sanchez cum alij l. 6. consil. cap. quint. dub. 2. 0. Quæquierim autem, an sit etiam contra iustitiam?*

Contra iustitiam non est, quia testimoniū eo ipso quod testatur, videntur suo iuri cedere, & reo permittere, vt se modo commotio dori tueatur. *Sic Lessius lib. secund. cap. 3. 1. dubio prim. Fagundez pres. 8. Decalog. capite 3. 1. num. 3.*

335
Est contra iustitiam, quia terminos iustæ defensionis excedit, cum posset alia via quæ in Contra iustitiam infamantur non cederet, eorum probatio infirmare. *Ita Molina 10. 5. d. 43. n. 3.*

336
Hoc verius esse existimo. Nam si aliquis me velit occidere, ego facile possem minis fugare, delinquere, certe contra iustitiam, esse credi, si eum interimerem, vt Lessius libro secundo capite 9. numero 43. fatur, aliterens obligationem restituendi resultare: Ergo etiam in casu nostro.

D V B I V M

Sect. II. de Iudicio Forensi Dubia. 283

DVBIVM LXXX

Si testis ordinem iuris feruauit, & debito modo contra reum testatus est veritatem, poterit reus adhuc ad tollendam ei fidem eius criminis detegere?

338 Non potest. **M**inime poterit. Quia tunc testis iure inuidit reum: Ergo iniuste se reus defendit cum repercussione testis, tanquam illius damno. Sic Sanch. videtur supponere lib. 6. consil. capi. quint. dub. 20. & alii.

339 Poteris quidem. Poterit quidem. Quia in eo casu accusatio in rei veritate est iniusta, cum non probetur per testes omni exceptione maiores, & qui per nullum crimen oppositum valeant repelliri: Ergo reus se iniuste defendit, offendens iniustitiam, & defectum in accusatione latenter, que licet est infausta ex præsumptione, dum testes præsumebant boni, postquam tamen defectiosi apparent, idem defestus in accusatione arguitur. Ita Malder. 2. 2. tractat. 6. capi. tertio dub. 3. citans Bañes.

340 Hoc mihi verius. Probabiliori est hanc sententiam esse crediderim. Sibi enim imputare debent testes infamiam ex rei repercussione, cum possent eam impeditre non testificando cum tanto infamie periculo. Idem autem erit, etiam si testis coactus a Iudice faciat testificatus. Quia debuisset adhuc non testificari cum tanto periculo, quare sive culpe, sive ignorantia impunit infamiam, quæ consequitur.

DVBIVM LXXXI.

Quando crimen, quod opponitur testi, non sufficit ad reum defendendum, quia alioquin delictum est sufficiens probatum. adhuc reus potest ne crimen testis detegere, & eius infirmum testimonium?

341 Potest. quidem. Potest quidem. Quia licet obiectio criminis non sit utilis ad omnimodam defensionem, deseruit tamen, ut reus minorem concravat infamiam, labefacendo saltem testis vnius testimonium. Sic aliqui Doctores non immergit.

342 Non potest. Minime potest. Quia illa minor infamia, quam vitat ex informatione vnius testis, non videbitur digna tanta percussione, & defensione tam acerba, sic etiam iniurias a decerto scis, non posse te non occidi, preferunt si defensio non sit tuo honori necessaria, non video quoniammodo non sit contra charitatem vnum ex illis sine vila spe euadendi hoc modo ex periculo, interinere. A fortiori

ergo in casu nostro erit contra charitatem, præterim quando testes iuris ordinem feruato, & non iniuste aggrediantur. Ita Card. Lugo 10. 2. de ius. d. 40. n. 24. Lc. l. 2. c. 1. 1. dub. 25. num. 132.

Exstimo regulariter esse saltem peccatum contra charitatem. In modo quando testes iuris ordinem feruato aggrediantur, crediderim Auctoris placitum. esse contra iustitiam. Quia tunc accusatio est omniusta, cum possit probari (vt suppono) sufficiens, etiam vnius testis reiectione testimonio. Cum ergo iniusta aggrediantur, non videtur esse iniusta defensio cum tanto ipsorum detrimento.

DVBIVM LXXXII.

Per se, & præscindendo à malitia mendacijs, & periculis, estne contra infamiam imponi à reo crimen falsum testis, qui falso, vel contra iuris ordinem aduersus cum testificatus est, vt se possit ab eius calumnia defendere?

343 Certa Jup. pono. **C**ertum est, id non licere, quia saltem erit mendacium, quod nunquam est licitum. Item regulariter erit peccatum mortale. Quia vel deferrit ad defensionem, vel non. Si non deferrit, exire infamatio iniusta proximi sine necessitate, vel utilitate. Si deferrit, hoc erit probando illam calumniam per testes, qui cum debeat iurare, periculis piaculorum perpetrabunt, & consequenter eos ad hoc hortati peccatum mortale erit. Quæstio igitur est, num per se, & præscindendo à malitia mendacijs, & periculis sit contra iustitiam imponere crimen falso, ut reus defendat à testimonio illius, qui reum iniuste aggreditur?

Contra iustitiam est. Quia illud est mendacium periculorum, & omnino improprietatum ad defendendam propriam vitam, vel famam, nam cum sit intrinsecus malum, haud potest ad defensionem iustum ordinari. Sic Sotus 1. 5. de ius. quest. 9. a. ultim. Molina tom. 5. d. 24. numero secund. Malder. 2. 2. 2. 3. 3. 3. 3.

344 Contra iuriam est. Non est contra iustitiam. Quia in prædicto casu, quando testis contra iuris ordinem testatur, etiam si verum testetur, reus potest contra innegare, & dicere, quod testis mentitur. Quia sententiam hoc perinde est, ac si falso crimen obiciatur, est enim dicere, illum esse falso testem: Ergo nec etiam peccabit contra iustitiam imponendo ei quodlibet aliud falso crimen, quod sit ad ipsius defensionem necessarium. Ita Ioan. de la Crux Direct. præc. 8. articul. 4. dub. 17. conclus. prim. citato Orellana. Ledesma sum. tom. prim. tract. 8. c. 35. conclus. 2. 1. Lugo tom. 2. de ius. d. 40. numer. 26. & alii.

345 Sententia Auctoris. Certa sententia haec speculative loquendo sat probabilis mihi obicitur. Nam licet mendacium sit intrinsecus malum, non tamen

Aa 4

tamen peccat contrà iustitiam, qui dolo ac mendaciu rem suam ab iniusto possitore recuperat. Ceterè qui dolo, & mendaciu iūm iniustum p̄usorem deciperet, vt caderet in foveam, vel in flumum, vt sic se ab illo liberaret, contra iustitiam non delinqueret. Ergo etiam in præsentis licet mendacium, & periculum sit inimicorum malum, non tamen erit contra iustitiam, propter eandem rationem.

numero prim. citans Sotum. *Turrian. h. 2. d. 52. a. 1. n. 9.* dicens esse communem omnium sententiam.

Idem censco. Nec obstat, quod appellans significet, se à Indice inferiori iniuste granari, quia dici id non potest, quando non constat de iustitia sententiae, licet aliquo modo conqueratur de granamine, & quod sine sufficiente fundamento fuerit condemnatus?

DVBIVM LXXXIII.

Quando reus dubitat de sententia iustitiae, potestne licite appellare?

³⁴⁸ **S**uppono, aliud esse supplicare, aliud ve
Plura re
colo circa
supplicatio
nem.

re
s' appellare. Supplicans, facit, ien
tentiam fuisse iustam secundum rigorem
legis, sed suppliciter orat, vt si fieri possit, ri
gor legis temperatur, aut re diligenter impo
cta, sententia emolliatur. Qui autem appellat,
regulariter negat sententiam esse iustam,
ideoque recurrat ad superiori, vt ab eo
retrouetur. Profecto licet reo supplicare,
etiam si sententia iusta fuit, & iudicis
supplici, dumnae supplicatio ex prava
intentione non fuit ad fugiendam, vel dif
frendam executionem sententia iustæ, sed
ex causa rationabili, ex qua iuxta prudentis
Doctoris arbitrium rationabiliter, & licite
temperari, aut retrouari valeat. Index enim,
præfertim supremus potest aliquando ex ra
tionabili causa legis rigorem temperare; Et
ego reus licite potest per supplicationem il
lud temperamentum petere. Quando reus ra
tionabiliter existimat, se iniuste a iudice gra
nari, recte potest ad alium supremum ap
pellare iudicem. *Cap. Omnis oppresu. Cap.*
Appellant. 2. quæst. 6. Fundatur autem ex
iure naturali defendendi se ab iniusto gra
nare. Appellatio enim est tutela, ac de
fensio licite contra iniustam sententiam.
Quando reus est omnino certus de senten
tia iustitia non potest appellare ea spe du
ctus, quod favore, aut alia via illicita ren
etur, vel impeditur. Per hoc enim viola
tur obedientia, impeditur iustitia exequio,
Iudici iugatur iniuria, & maior aduersario,
cuius iustitia impeditur, Respublica turba
tur. *Leg. Sancium lib. 6. cons. 4. dub. 2.*
per iorum. Ita vero quæsierim, an quando
reus dubitat solam de iustitia sententiae, licite
appellare possit?

³⁴⁹ **N**on potest appellare. Quia in dubio
Non potest
appellare.

præsumendum est præsentia iudicis, & su
perioris: Ergo debetur ei obedientia, sic
nonnulli.

³⁵⁰ **A**ppellare licet potest. Quia per appelle
Appellare
potest.

reum non negatur obedientia, cum adhuc
totum penes superioris iudicis arbitrium re
linquatur: sed tamen, stante dubio, exquiri
tur, & imploratur iudicis superioris favor, vt
videat, an sententia prima iusta, vel ini
usta fuerit. Ita Sanchez *statutus dub. secund.*

DVBIVM LXXXIV.

Licetne reo appellare, quando con
stat iudicem secundum minus, vel
a quæ probabile Doctorum senten
tiam iudicasse, ut experiat, an
Index superior fortasse contrariam
sententiam amplectatur?

³⁵¹ **N**on licet, etiam quando Index infe
rior secutus est sententiam minus pro
babilem, sed tamen probabilem. Quia si quo in
modo Index amplexus est opinionem pro
minus probabilem, nali iniuit in iuriam, & a sen
tentia iniusta applicare non licet. *Sic Pet. op. summa
de Ledes. summ. tomo secundo tractat. 8. cap.*
*24. conclus. 3. diff. secund. citam Orella
nam.* Non licet, quando Index amplexus
fuit sententiam a quæ probabilem. Quia tunc
iuste indicavit. *Sic Villalob. summ. tomo
secundo tractat. 16. difficult. citata summa
quart.*

Licet equidem. Quia iuxta Doctorum
communem sententiam, Index regulariter
non potest iuxta opinionem minus probabi
lem reliqua probabiliori indicare, quare si se
quutus fuit Index minus probabilem opin
ionem, merito reus conqueri potest, quod in
iuste cum condemnauerit. Si vero Index sen
tentiam a quæ probabilem fuit amplexus, po
nit plane in iuste pro contraria causa proferre
sententiam; unde licet ei procurare aliud adi
re tribunal, vbi Index contrariam sententiam
a quæ probabilem forte sequatur. *Sic fere om
nes Doctores.*

³⁵² **L**onge hoc probabilis est. Quia contra
rrium militat contra præsumendum, quam omnes
consultunt, approbant, & laudant, vt inquit probabi
le Cardinal. *Lugo tom. 20. de iustit. d. 40. nu
mero 45.*

DVBIVM LXXXV.

Licitumne est eos in causis civilibus ap
pellare, quando iudicem secundum ma
gis probabilem opinionem sententiam
sulit?

³⁵³ **L**icitum non est. Quia quando Index
probabiliori sententiam est secutus Non est
plene citum.

plenè suo munere functus est: & parti contra quam lata fuit sententia, iam de alterius partis ybortori seu clariori iustitia cōstat. Ego minimè licitum est ei appellare, nisi concens non esset, quod Index probabiliorum sententiam fuerit amplexus. Sic Sotus, Corduba, Narvius, & alij, quos refert, & sequitur Sanchez l. 6. consil. c. 4. dub. 2. num. 2. addens, tenet rem ad restorationem totius damni. At in intelligi in criminalibus, non in criminalibus, in quibus reus non facile est damnandus peccat lethalis, cum possit aliquando sperare aliquam penam remissionem maximè si sui Adiuncti arbitrium accedat.

355
Licitum
et.

Licitum est tam in criminalibus, quam in criminalibus appellare à sententia prolatā iuxta probabiliorum opinionem, si contraria etiam probabilis exiuit. Quia licet Index debet communiter indicare iuxta probabiliorum opinionem: hoc tamen in litigante locum non habet, qui ex officio non tenetur probabiliorum amplièt opinionem, sed potest causam probabilem defendere contraria probabiliorum, vñ de Adiuncto. Cap. sequentiū defendam. Ita Turnan hic, d. 51. dub. 1. Sylo. Salón. & Joan de la Cenz, quos afferunt, ac leguntur Diana p. 3. tratt. 5. resolut. 104. licet alij ex his solū id admittant in causa sanguinis. Cardinalis Lugo in omnibus causis id admittit tom. 2. de iust. d. 40. numero 45.

356
Hanc sen-
tentiam
amplector. Non enim video, cur reus possit ab initio se tueri habens probabilem causam, & sciens causam aduersarij esse probabilem, & post primam sententiam non possit appellatio interposita, causam prosequi, & tentare, num Index superior veriore fortasse putet sententiam que ipsi faciet, cum id nihil aliud sit, quam eandem causam vique ad finem prosequi.

D V B I V M L X X X V I .

Reus condemnatus ad penam pecuniam soluendam. & appellans ex falso causa, si admissa appellatio postea absolvatur: debet in conscientia penam illam pecuniam soluere?

357
Soluere de-
bet. Ebet quidem soluere penam. Quia cum iniusta fuerit appellatio, secunda sententia absolvens illam quasi irrita debet iudicari: vnde persistit prima illum ad penam illam soluendam obligans. Ergo in conscientia eam soluere tenetur. Sic Beja casu 65. à Sancio citatus lib. 2. consil. cap. vñc. dub. 37.

358
Penam sol-
uperiori
nre non
debet. Penam soluere non debet. Quia à Indice superiori absolvit fuit absolvitus, qui quidem non attendit ad iustitiam appellatiois, sed ad ipsius causa conditionem, ex qua sibi visus est debere rem soluere. Ita Sanchez citatus Palacius faret, libro quarti. de contratt. cap. 5.

Ego autem existimo, debere rem ad causam iniusta defistere, tenerique parti contra-^{Anterioris} ria satisfacere pro expensis omnibus, quas sententia occasione litis iniusta facit: non autem tenetur ad penam, postquam à Indice superio-^{ri} est absolvitus.

D V B I V M L X X X V I I .

Quando sententia est iusta secundum allegata, & probata, licet in veritate reus sit innocens: potest ne licite resisteret?

Cettum est, rem ad mortem damnatum 360 inste, non posse se defendere. Quia Index Certia sup-
habet ius ad exequandam sententiam. Ergo pono de rei non potest reus eam prohibere: aliquo da-
retur bellum ex utraque parte instum, omni ignorancia excusa. Quando vero senten-
tia fuit iniusta distinguendum est: nam vel fuit iniusta secundum allegata, & probata, licet in veritate reus sit innocens: vel fuit contra allegata, & probata, & omni modo iniusta. In hoc secundo casu licitum est reo resistere, secundū gravis scandalo. Quia sententia iniusta nullum inducit obligationem: Ergo sicut se-
cunda illa sententia iure naturali poterat se de-
fendere: poterit etiam illa stante: nam in illius sententia executione Index se habet si-
cuit persona priuata, ergo licebit ei resistere. Diu, Thom. 2. 2. quæst. 69. articul. 4. Syl-
vest. v. Accusatio, §. 10. Sotus l. 5. de iust. quæst. 6. articul. 4. Couarr. lib. 1. variar. cap. 2. num. 12. Sanchez l. 6. consil. capit. 4. num. 17. Quando autem sententia est ini-
usta secundum allegata, & probata, sed in veritate reus est innocens, quæstum, an possit resistere.

Resistere non potest. Quia tunc Index li-
cite, ex debito rem insequitur, durum 361
autem est Indicem obligare, ut illum in-
sequatur, à quo licite potest occidi, iustè se
defendendo. Sic Sotus ubi supra Leflins la-
bro secund. cap. 31. dub. 4. numer. 29. Valsq. 1.
2. d. 174. c. 1. Sanchez loco citato. Couarr. s. p. n.
13. & alij.

Potest resistere, & se defendere. Quia Index 362
solum inuidit tunc licite ex presumptione: Resistere
Ergo qui concius est veritatis potest ei re-
sistere: sicut quando Index errat in persona
malefactoris, & vult occidere Antonium lo-
co Petri: potest Antonius se defendere. Ita
Victoria, & alij Iuristæ, quos memorat Co-
narr. citatus Bannes 2. 2. q. 69. articulo 4. &
alij Theologi doctissimi de hoc dubio con-
sulti, quod presso nomine indicat Cardinali.
Lugo tom. secund. de iustit. d. 40. nume-
ro 39. qui quidem hanc sententiam amplia-
et.

Crediderim his hæc Doctoribus, posse 363
tum in casu praefato, non solum frigere, se. Quid At-
que in loco tuto collocare, sed etiam inde
etor resol-
amis, & manus Indicem, & alios ministros nat. :
terrere, ne accedant: impellere etiam mini-
stros, quo è manibus, eorum elabatur. Hæc
enim

enim omnia sunt sine eorum nocimento, Præterea loquendo de defensione, & resi-
stantia cum eorum danno, videtur mihi
probabilis secunda sententia, duplice limita-
tione adhibita. Prima, quod fiat resistentia si-
ne gravi scandalo, quod quidem in hac ma-
teria facilius posset dari, quam in aliis. Secun-
da, quod reus, quantumvis innocens non re-
sistat eo modo, quando primo comprehendit
ur à Iudice, & eius ministris. Nam licet Iu-
dex non possit innocentem punire, potest ta-
men eum comprehendere interuenientibus
indicis, & sicut culpa se habet ad poenam, ita
indicia culpa ad comprehensionem: Ergo
comprehensioni resistentia, resisteret Iudici
precedenti iustè materialiter, & formaliter,
ideoque reus iniustè resisteret.

Potest omnino. Quia esset intolerabilis in-
dicens præceptum, si reus damnaretur ad pa-
tienter ferendam illam detentionem, sicut ad res-
tentienter ferendam mortem, mutilationem,
vel flagellationem. Ita Lef. Bannes, Cordub.
Lede. & alij, quos reserat, ac lequitur Sanch.
ubi supra.

Probabiliorum hanc sententiam esse reor.
Nullam enim differentiam inuenio inter Probabiliorum
vnam, & alteram fugam, vel sit in carcere possi-
bile, & alij, quoniam iam sit pena execu-
tioni mandata. Qui ergo potest aufugere è
carcere tritemum futuram poenam, potest
licite, si detur occasio, illius presentem infa-
miam, & molestiam evadere.

DVBIVM LXXXVIII.

Reus timens mortis, vel mutilationis,
vel alius pena similis executionem,
potestne è carcere fugere?

Non potest, si iustè detinetur. Quia con-
traria obedientiam debitam Iudici ageret.
Non potest. Sic Maior in 4. dist. 15. q. 2. i. Præcipue vero
potest sententiam prolatam. Sic alij Theologi.

Potest è carcere fugere sicut ante sine post
sententiam. Quia ex natura ius uniusquisque
habet ad procurandam suam vitam, & con-
seruationem. Ita nonnulli: quos prefo no-
mine memorat, & sequitur Cardinal. Lugo-
tomo secund. de iust. d. 40. numer. 42. & alij
communiter.

Putatum minime, esse iuxta humanam con-
ditionem præceptum Iudicis obligans ad non
fugiendum, cum reus possit, sed ad expectan-
tiam mortem, vel membrorum mutilationem.
Licet enim in aliquo casu extraordinario ci-
uis teneat propria vitam pro fidei com-
muni Reipublicæ exponere: non tamen regu-
lariter, & in quolibet casu. Idem defendo,
quando aliam penam similem subire debe-
ret, v.g. ad tritemus, vel ad verbora damnatio-
nem. Quia haec sunt graves admodum pen-
ae pro quibus vitandis, aliquis mortens vltro subiret.

DVBIVM LXXXIX.

Reus, qui est in tritembus, potest ne obla-
ta occasione inde fugam
accipere?

Minime potest. Quia semel tolerata in-
famia illius penæ, que poterat excu-
fare è carcere fugam: persistenti in ea
pena non est ita gravis, vt valeat fugam rei-
contra præceptum iudicis honestare. Sic
Valquoz 1. 2. d. 174. numero septim. Plures
citat Sanchez libro sexto Decalog. cap. 8. num-
ero 16.

Non licet. Quia leges ciuiles statuunt pen-
as gravissimas in carcerum effigto-
res, leg. 1. ff. de effigto. Vbi pena ca-
pitis imponitur, & alibi alia penae impon-
natur. At huiusmodi penae graves admodum
gravissimum indicant esse flagitium. Sic non
nulli.

Licet equidem effingere carcerem, & pa-
tientem fodere, quando licet aufugere. Quia Licet plas-
tici licita est fuga, licet etiam impedimenta
ad fugiendum removere. Neque enim in hoc
reus iudici formaliter resilit. Sed fugit pe-
culium: Ita Nauar. summ. capit. 17. numero
101. & capit. 25. numero. 38. & alij com-
munitar.

Idem affero, si regulariter loquamur. Nam
aliquando potest damnum, quod sequitur Idem aff.
Reipublicæ, vel custodi ex extractione carce-
ris adeo esse magnum, vt debeat damnatio pri-
uato rei, cuius fortasse non tanti intererit fu-
ga, vt possit easi cum tanto aliorum detri-
mento eam procurare, præferri. Profecto le-
ges illæ, quæ ad penam capitis, vel mutila-
tionem inibitæ sunt, vnde in vlt non sunt
qua ad alias penas mitiores, v.g. quæad fla-
gellationem possunt admitti: hæc tamen non
tam est pena in vindicam criminis, quam
terror, ne iterum reus id audeat præstare. Sic
dominus seruum fugituum puniri, qui tamen
iuxta probabilem sententiam aliquando fu-
gere potest, nam illa non est propriæ
dictæ penitentie, sed modus
coercendi, ne iterum
aufugiat.

DVBIVM

DVBIVM XCI.

Reus effringens carcerem, teneturne
damnum ruina parietum, vel ruptu-
ram carceris reparare?

^{372.}
Nonnulla
suppono.

Suppono, si occasione effractionis huius
reum ad damnum, que inde a ceteris, vel
Reipublicae obvenient. Quia reus vtitur iure
suo, illa autem damnum per accidentem, & præter
eius intentionem obvenient. Sibi impunit custos,
qui negligens suo in manu extitit. Lef-
fius lib. 2. aub. 5. num. 38. Salom 2. 2. q. 69. art.
4. Sanchez lib. 6. consil. cap. 4. dub. 9. Salas de
legib. 1. 5. sett. 7. num. 9. & alij communiter.
Quæsi hinc autem, an latenter teneatur ad repa-
randum damnum ruina parietum, vel ru-
pturam carceris a se factam?

³⁷³
Non tene-
tur.

³⁷⁴
Tenetur
quidem.

Non teneatur. Quia si rens iure suo vius est,
& per accidentem esse reputatur effractione
carceris, nullam videtur reus contrahere respon-
sionem illam, obligationem. Sic Banes cuius senten-
tiam probabilem esse ait Maledictus, & ambo
citanus a Cardinali Lugo 10. 2. de ius. d.
4. q. n. 47.

Tenetur quidem. Quia illud est damnum
directe intentum. Sed efficacior ratio ex alio
principio in materia restitutionis est defu-
menda. Nam si Republica, verbo grat. indi-
geat domo tua etiamque diruere ad communem
bonum expediatur, tenetur, si potest, tibi iustum
preium soluere. Haud alter si ego indigeo
tuo equo ad fugiendos hostes, & mortem, te-
neor tibi eius soluere preium: nec enim qui
emere potest, censetur habere ius accipendi
gratis tem, quæ indiger. Qui ergo qui opus
habet destruere carcerem ad fugiendam mor-
tem, videtur saltē teneri ad damni repa-
rationem, vel ad solutionem preij. Ita Sanchez
Leffius, & communiter alij; quos memorat,
& sequitur noster (neus, in quaam mille titu-
lis) Cardinalis Eminentissimus, & Sapientis-
fimus.

³⁷⁵
Idem affero. Cur enim reus gratis acci-
piet, quod emere potest. Illa autem damna
ceterorum, qui ea occasione fugiunt, non te-
neatur illi reparare. Quia respectu eorum so-
lum se permisum habet: nee ipse ea sibi
vñfupat. Sicut qui ad fugiendum in extrema
necessitate, acciperet equum Antonij, non te-
neretur soluere dñmna, quæ Antonius forrasse
ea de causa per accidentem incuruisse: sed
solum preium equi, quem in illa
necessitate potuit emere,
quidquid inde se-
queretur.

DVBIVM XCII.

Cum reus ex iuramento præstito tenetur
fugere a carcere, vel redire si ex cu-
stodiis licentia exit: sine ei relaxatio
iuramenti concedenda, quando timet
mortis pñnam?

Qui iuramento promisit manere in
carcere, quando carceri est iustè addi-
ctus, & pena que timetur etiam est ³⁷⁶
instauratum est, obligare iuramentum man-
nendi, vel redeundi ad carcerem. Quæsto
autem est, an concedenda sit illi illius iura-
menti relaxatio, quando timet capitale se-
plicium.

Concedenda quidem est. Quia id exigit ³⁷⁷
ius, quo quisquam habet ad procurandam ³⁷⁷
vita conseruationem. Sic Ludovic. Lopez, &
alij, quos refert Sanchez tom. 1. Dec. 1. 3. c. 11
num. 36.

Non est concedenda. Quia est iuramentum ³⁷⁸
præstitum in favorem tertij, sine villa iniuria, ³⁷⁸
vel turpitudine ex parte illius, qui iuramen-
tum postulauit. Ita Sanch. vbi sup. cum com-
muni Doctorum.

Hanc sententiam iudico longè esse proba-
biliorem. Nam cum rens in favorem tertij vi-
tronus iuramentum emisit, censetur suo iuri ³⁷⁹
mihi. ^{Hoc verius}
tuendi vitam renunciasse.

DVBIVM XCIII.

*Si iniuste quia carcere addicitur, & pñ-
na iniusta timet se afficiendum. obli-
gatne iuramentum præstitum de non
fugiendo, vel redeundo ad carce-
rem?*

Non obligat. Quia potius tenetur non re-
dimere ad carcerem: est enim reditus ³⁸⁰
offerre se temere morti. Sic Valq. 1. 2. d. Non obli-
gat. ^{174. cap. 5. & alij, apud Sanchez 10. 1. Dec. 1. 3.}
1. 1. n. 31.

Obligat profecto. Quia illud iuramentum
est de re licita. Iuramentum de re licita præ-
statum in gratiam tertij, obligat. Ergo. Maior
rem probo. Quia licet ille alius peccet deti-
nendo, vel puniendo iniuste innocentem:
innocens tamen non peccat permittens se de-
tineri, vel puniri. Sicut enim vñfupari peccat
exigendo viuras: tamen non peccas eas
soluens, ideoque iuramentum de solvendis
vñfuris obligat, vt declaratur in Cap. Debito-
rem. & de iuriis. & faciunt omnes cum D.
Thoma 2. 2. q. 89. art. 3. Ita Angel. Tabien.
Sylvest. Aramil. Tolet. & alij, quos refert, ac
sequitur Sanchez citatus, num. 32. Suar. tom.
2. de Relig. tr. de iuramento l. 2. c. 10. Leffius l.
2. c. 4. 1. aub. 6. Salas de legib. d. 1. 5. sett. 7. mu-
nero 95.

Non

382
Authoris
resolutio.

Non me latet circa nostram quæstionem varias esse sententias, quas refert Sanch. l. 6. consil. cap. 4. dub. 16. Alij enim negant obligatorum iuramentum, quando cancer est iniustus. Alij limitant præcedentem, vt locum habeat, quando iniusta mortis pena timeatur. Alij idem docent, quando timerat quodcumque iniustum in persona periculum. Alij id extendent ad casum, quando timerat periculum iniustum in fama, vel re familiari. Alij docent, obligare si cancer erat iniustus, licet pena iniusta timeatur. Alij denique addunt, eum, qui timent mortem iniustam non solum non tenet, sed nec (ut vidimus ex Valquio) posse redire ad carcerem. Ego autem probabilius iudicarim, loquendo regulariter, illud iuramentum obligare, quando non relaxatur, etiam si cancer est iniuste inflatus, & pena etiam iniusta timeatur, ob fundamentum à Doctoribus secundæ sententiae (quam eligo expressum). Addidi autem, Regulariter loquendo. Quia aliquando non obligabit: tunc scilicet, quando iurans reditum, permanentiamve in carcere, non existimat tantum fore periculum; cognito vero postea periculo, poterit licet fugere. Quia casus ille non videtur comprehensus in iuramento præcedenti. Mecum Sancius ubi *suprà* n. 16. & Sancius n. 34.

D V B I V M X C V.

Religiosus damnatus iustè ad tritemes potest ab eis licet fugere, sicut secularis potest

Certum est, licet secularibus concedatur pol. 386
Religiosis abnegari cōmitem. Quia quidquid de secularibus Religiosi tamen, quicq; in libertate priuarunt, iam videntur renunciare posse è car. illi iuri, quod ad fugiendum è carcere possent cere fugere.

D V B I V M X C I V.

Qui iudicis sententia damnatur ad mandandum in carcere perpetuo propter delicta, potest ab eis licet fugere?

383
Non potest.

M inimè potest. Quia illa est iniusta sententia, cui reus tenetur obediere. Quemadmodum si ad exilium damnaretur, deberet in exilium abire. Sic Sotus, Valent. Sayr. Aragon. Caetan. Valq. quos refert Salas de legib. d. 15. *lett.* 7. n. 88.

384
Potest plati-
nè.

Potest quidem, si carceri perpetuo addatur obscuritas, rigor, vel alia incommodates. Quia reus obligatur quidem subire carceris penam, ut in eo vivat, non ut ex eius gravissimis incommodis moriatur: Id enim est damnari reum ad mortem subeundam, non ad carcere incolendum. Ita Sanchez libro consil. cap. 4. dub. 12. & 18. Lellius in *præf.* cap. 31. dub. quint. numero 39. Salas ubi *suprà*.

385
Vt in dis-
tinc-
zione.

Cum his Doctoribus distinxerim. A carcere perpetuo gravissimo quidem ob prefatas incommodates, licet poterit reus fugere, sicut à tritemibus etiam perpetuis. Secus vero è carcere faciliori, & mitiori, qualem affolent habere iij. quos S. Inquisitionis tribunal damnat alieni carceris perpetui pena. Ad penam enim eiusmodi potest in conscientia reus obligari, vt ad penam exilij, ac similis.

Non potest ab eis fugere. Quia Religiosi 387 non habent tantam fugiendi libertatem, Non potest quantum seculares, obediendi votum, quo fugere à etiam à Monasterio in tritemes translati ad tritembus, huc adstringuntur. Sic Sanchez ubi *suprà* n. 16.

Potest equidem. Quia eo ipso, quod Religiosus ad illam gravissimam, & infamem penam damnatur, videtur iam secularibus dem. ad illam damnatis aequiparari atque ideo eorum subire conditionem quod hoc: id est, posse fugere, sicut reliqui omnes. Ita Bannes 2.2.9.69.4.4. post 5. *conclus.* Granado de leg. 17. 3. d. 13. n. 28.

Cum his opinor. Satis enim est Religioso, 389 si patienter fecit eiusmodi penam, quamdiu cum his cogitare tolerare. Fugere itaque licet potest. opinor. Modo tamen aufugiat, non ut diuagetur, sed ut superiorem aeat, aut ad Pontificem summum recurrat, veniam, vel remissionem alii quam petitur.

ESCORBAR
Theol: Mor.
Tom. V. VI. VII.
E. LV
C

D V B I V M X C V I .

Reo, qui potest licite fugere, possuntne
alij, qui iustitia Ministri non sint,
instrumenta ei ad fugam exhibere?

390 Certa sup- C erat, in quo omnes conuenient prae-
sumto primò, Ministros, & officiales in-
stite non posse id præstare, inò nec con-
lere, nec diffinare in eiusmodi fuga. Quia
re auxiliū, ex officio teneat bono publico conseruare, &
et è carce- ad institutæ executionem inuare, alioquin Rei-
refugiat. publica erint præditoris. Secundò, licet cæ-
teris omnibus consulere reo fugam in his
casibus, in quibus ipse reus potest licite fugere. Quia licitor est vincuque consulere id,
quod ipse, per se loquendo, potest uictus face-
re. Pertinet autem ad consilium ostendere
etiam modum, quo possit reus facile evadere,
vel vincula abtrumpere. Tertio, minore alios
posse reum inuare effodiendo parietes, effrin-
gendo portas, vel alia similia agendo. Quia
si non licet effringere portas, vel effodiere par-
ietes priuata domus, minus licet domus publica, per quod publica potestis vim pa-
teretur. Licit ergo reo ipse propter naturale
ius conseruandi se ipsum, id licet agere, non
tamen hoc licet alii, quibus id ad sui conseruandum necessarium non est. Quarto,
posse Principem legem condere, qua prohibe-
at, ne aliquis reum adiunget ad fugiendum, quæ lex iusta esset, & utilis, nec supra
homini vices. An vero de facto sit talis lex
in aliqua Provincia consulenda sunt iura mu-
nicipalia. His præmisitis, quæterimus an reo, qui
potest licite fugere, possint alii, qui non sint
iustitia Ministri, instrumenta ad fugam, puta funes, limari, maleum, scalas, &
alia similia.

391 Non posse, Minime posunt. Quia ad id datur pro-
hibito. Nam sicut præudentur cæteri, ne
reο ad fu- posse cooperari immediate reo effingenti
giendū au- portassita prohibentur, ne cooperari ut me-
xilium pre- diat præbendit finies, &c. Eadem enim est
bare. ratio. Profecto si id licet, licitor etiam esset
mittere in carcere seruum; cuius auxilio reus
vtrarumque ad effingendam pogam carcereis.
Qui enim refert mittere seruum, aut mitte-
re seruum, cum utrumque sit instrumentum
aptum ad eundem effectum? Sic Sotus
libro quarto de iustit. quæst. 13. punto quarto
Valent. 2. d. quin. quæst. 13. punto quarto
Nauari. summ. capite 25 numero 38. Tolent.
libro quinto capite sexto Graff. libro tertio ca-
pice septim.

392 Posunt omnino. Quia ipse reus licite po-
test licite illis instrumentis, ad fugiendum,
vñ: Ergo posunt alij illam consilio, & arte in-
struere, instrumenta que exhibere ad fugam
conlequendam. Consequentiam probo. Nam
si aliquis posset solu in lacu pescari alieno,
postea ego ei retia, & alia instrumenta pise-
andi commodare, hoc enim pescari non est.
Si maritus posset licite in foro interno adulter-
rum occidere, sicut in foro externo potest, pos-
pet. Etsib. & Mend. Theol. Mor. Tom. V I L.

set etiam alius non solum hoc illi consulere,
sed etiam commodare gladium, ad id geren-
dum, licet solas maritus posset occidere. Ratio
a priori est. Quia si solum concurrit mediae
ad aliquem actum, qui prout ab agente im-
mediato, per se loquendo, est licitus, non po-
test in ordine ad illum contrahere malitiam,
nisi aliunde specialem prohibitionem habeat,
etiam mediate concurrendi. Ita Caiet. 2. 2. qu.
69. artic. 4. Aragon ibi. Salón ibi. contronur. 3.
Petri de Ledes. tr. 8. de iust. committ. cap. 2. 4. poſt
8. conclus. Valq. 1. 2. d. 174. c. 3. Medina, Orel-
lena, Sa. & alij, quos assert Salas d. 15. de le-
gib. n. 92. Malderus in pref. c. 3. dub. 8. Lec. hic,
c. 32. dub. 6. & alij plures. Sanch. 1. 6. consil. c. 4.
dub. 10.

393 Vnam, & alteram sententiam æque proba-
bilem esse crediderim. Secundam tamen
eligo, cui minimè obstante contraria funda-
menta. Abngeo enim eandem esse utinique
prohibitionis rationem. Nam qui cooperatur
immediate, & laedit quidem ipse sine ire ad re-
dendum, qui vero mediate cooperatur, non la-
dit ipse, sed est causa quod alius laedit, qui
quidem ius iudicandi habet, in quo nulla ap-
paret malitia nisi aliunde specialiter prohibe-
atur. Ad illud autem, scilicet, quod licet
mittere seruum, qui reū adiuvaret ad carceris
ostia perfringenda respondeo esse magnum
discrimen inter seruum, & securum, vnum
enim est instrumentum animalium, alterum
inanimatum. Seruum effodiendo carcerem de-
linqueret, quia contrectaret ipse rem alienam
in iuto domino, atque ideo dominus peccaret
mittens, ac præcipiens seruum, quod seruum sine
peccato præfare non potest. Securis autem
scindendo non peccat, ideo neque qui illam
mittit, cum nec sit causa peccandi, nec mit-
tens immediate effractioni, carceris coope-
retur.

Ex his sen-
tentiis æque
probabilis-
bus secundā
eligo.

D V B I V M X C V I I .

Circa Aduocati obliga-
tiones.

D V B I V M X C V I I .

Qui in una causa Aduocatus fuit, po-
test in eadem iudex existere,
sit, vel non sit iudex
ordinarius?

394 Non potest, etiam si iudex ordinarius
sit. Quia id prohibetur. L. os. C. de ap-
pell. & I. Prator. ff. de iuris dicti omni.
Iudicium. Habetur enim suspeatum eius iudici-
cium propter affectum ad eam partem, cuius
Aduocatum gesserat. Sic Sanch. 1. 3. conf. c. vni.
dub. 26. cum communis Doctorum, addens
sententiam non fore validam.

B b Potest

395 Potest quidem, si index sit ordinarius. *Potest quidem.* Quia iam ad ipsum ratione officij pertinet, capias omnium subditorum indicare, & diversimodè creditur se habitatum causam, dum versat vi index, quam cum eandem vi Adiudicatus versabat. Ita Alex. Paul de Castro apud Sanchez numero 2. Corduba summa, quæst. 159. adiiciens prohibitionem illam procedere in foro externo in interno autem si index ex patrocinio praesito non moueat, posse indicem esse.

396 *Idem sentio.* Probabilem hanc sententiam indicans, eam amplector. Vnde si ille, qui Adiudicatum in eadem causa gesserat, agnoscat, se ad illam partem cuius patronum egit non specialiter allicendum, proculdubio poterit Index in illa esse. Quia lex illa solammodo in presumptione fundatur. Meeum Diana p. 3. tract. 5. resolut. 56.

esse non posse. Debet ergo distinguere de dubio. Nam si dubium sit, statibus meritis causæ, pro quo debet sententia profertur: vii. cuique fas est sua merita proponere. Si autem perpensis omnibus allegatis, & quæ allegari possunt, certum sit, sententiam pro reo profert debere, quia causa manet dubia, & reus in dubio debet absoluiri: non video quomodo licet possit Adiudicatus auctori fauere. Quia tunc non dubiam causam, sed iniuriam planè tueri. Certe acculacor videns, se non posse contra reum probare, iniuriam accusat, ut omnes fatentur: Ergo Adiudicatus illicite iniusta accusationi assit. Quid quidem procedit etiam in causa civili, ut vidimus.

DVBIVM XCIX.

Quando causa virtusque clientis probabilitas est, alterius tamen probabilitas, Adiudicatus potest sine distinctione, minus probabilem defendere.

397 *C*ertum est, Adiudicatum debere perseruari diligenter causæ iniustiam, antequam ta suppono, eam defendendam suscipiat. Certum est, peccare lehaliter, si ex malitia, vel ignorantia culpabilis causam suscipiat iniustam, & quidem cum restituendi obligatione. *Diu. thom. 2.2. quæst. 27. articul. tertio, &c. alij communiter.* Quæ quidem restitutio gerenda est non solum parti contraria, sed etiam suo clienti debet pro expensis satisfacere, nisi eum prius de iniustitia causæ monuerit. Hoc autem peccatum habet frequenter admixtam peritrijs malitiam. Quia pierumque afolet exigiri ab Adiudicatu iuramentum sui officij initio de causa iniusta, ac improba non suscipienda. *Leg. Reg. non nouam §. 1. patr. C. de iudicis.* Certum est, post suscepit causam, quam iniusta putauit, si re postmodum aptius considerata, appareat iniusta, teneri Adiudicatum clientem monere, & defendere causam. *Iam requiro, an in causa dubia, possit semper Adiudicatus patrocinari?*

398 *Ab solito potest.*

399 *Non potest.* Non potest semper. Quia in causa civili, & si auctor sciat, se non posse probare contra posse fore, sed rem dubiam manere, iniuste agit, & eum diuexat, cum in dubio melius sit causa posse foris: Ergo Adiudicatus scit, se nihil pro auctor posse allegari, quo eius intentio probetur, sed rem semper debere manere dubiam, ideoque Indicem pro reo indicare debere: non potest iuste auctorem innare sententiam iniustam potenter. Ita Salas 1.2. tractat. 6.d. unio scilicet 11. numero 108. cum alio.

400 *Auctor.* Ex illico, primam sententiam universali, seu sine distinctione intellectam veram

401 *V*ando causa vnius fere nihil haber probabilitatis, ut vix sit moraliter spes *Statu quo.* in ea obtinendi, eo quod apud indices *ficiuntur.* semper reicitur: regulariter conuentant Doctores, non licere Adiudicato eam suscipere. Quia facit sine fructu a suo clienti tempus, ac pecunias expendi, & quia illa causa communiter probabilis non estimaretur. Est vero difficultas, quando causa virtusque est probabilis, alterius tamen probabiliorum possit Adiudicatus, alterius minus probabilem defendere.

402 *M*inime potest. Quia index tenet sententiam ferre pro parte probabili regulariter loquendo: Ergo Adiudicatus non potest defendere causam minus probabilem: hoc enim effet petere a iudice id, quod index licet facere non potest. Et quia ad iniustiam belli non sufficit, quod secundum opinionem probabilem habeat Princeps insalutis quod cetera alii, pro quo stat probabilior sententia. Ergo nec Adiudicatus potest contra aliquem probabiliorem habentem causam decerrare. Sic *Lei. lib. secund. cap. 3. 1. dub. 9. Sotus lib. 5. de iniust. quæst. 8. articul. 3. & alij.* Adiuvant verò id intelligendum, ut possit defendi rem in causa minus probabili. Possit item suscipi causa auctoris minus probabili in rebus parum momenti. In causis autem maximi momenti non potest suscipi causa auctoris minus probabili contra reum habentem causam probabilem.

403 *P*otest planè suscipere causam auctoris, vel rei minus probabilem sine distinctione, dummodo. *Potest qui.* de ciliens de sua minori probabilitate monatur. Qui illa distinctione de causis leuioribus, vel granioribus non habet fundatum. Si enim rem habet ius in causis granioribus, id in omnibus habebit, cum lex universaliter dicat, in æquali causa faverit dum esse reo. Ratio autem à priori est. Quia licet reus habeat causam probabilem auctori tamen habet causam probabilem. Et go probable est, meliorem esse auctoris causam:

ESCORAP
Theol: Mor:
Tom: V. VI. VII
E. LV

causam: Ergo Aduocatus sequendo hoc in-
dicum probabile potest illam suscipere tan-
quam causam meliorem, & veriorem. Ita
Valq. 1.2 d. 64. cap. 1. Salas 1.2. tractat. 8. d.
unio. 1.1. numero 10. & 104. Azo, &
alii, quos referunt, ac sequitur Sanchez libro 1.
Decalog. cap. 9. numero 53. Loica, Turrian.
Villalob. quos afferunt, ac sequitur Diana p. 2.
tr. de opin. prob. refol. 4.

404 Cū his longe verius opinor. Nec enim
Verius hoc contraria fundamenta videntur. Pateor enim
mibi.

judicem ex officio teneri partem probabili-
rem eligeat: Aduocatus vero non habere
talem obligationem à Republica sibi im-
positam: nec etiam Iudice aliquid illicitem fua-
dere, non enim iudicet, vt pro parte minus
probabiliter iudicet, sed conatur ostendere cau-
sam in clavis esse veriorem, vt eo modo
iudex fortasse coniunctetur, & potest eam pro-
babiliorem esse: & pro illa iudicet. Non enim
tenetur pro parte probabiliore ut inquit in-
dicare, sed pro ea, quæ ipse probabiliore vi-
fa fuerit. Ad argumentum autem ex iustitia
belli petitum, quidquid sit de antecedentia,
de qua sunt varia doctrinam fententia abnega-
consequentiam. Quia bellum est executio
fententia, quare Princeps iam se habet, vt in-
dex condemnans partem contrariam. Licet
autem index non possit contra fententiam
probabiliorem indicare: Aduocatus tamen po-
test causam minus probabilem defendere;
quia ipse defendendo non definit, nec militat
exequendo fententiam: sed proponit rationes
ad experientiam, an iudicii fortasse pro-
babiliores vel æque probabiles rationibus
contrariae apparent.

lador. tract. ver. quotidiana. plures refe-
rens.

Hanc fententiam probabiliorem esse 407
dico. Nam licet litigans peccet, tunc petet. *Hæc senten-*
do possessionem: Aduocatus tamen non co- ^{tiām pro-}
operatur positiū ad illud peccatum, sed fo- ^{babilorem}
lum permisum. Quia sicut leges permitunt, ^{esse reor.}
in eo volunt, illum non spoliari, donec intidi-
cē constet de defectu ad proprietatem, & per
consequens permittunt, illum conseruari in
possessione iniusta: ita index potest id permit-
tere, etiam si ficiat iniustitiam circa proprie-
tatem. Ita Ergo Aduocatus potest confidere,
& petere, vt permittatur; omnes enim per-
missum se habent ad graviora mala vitanda.
Quare si cum meretrice petens à Prætore de-
fendi ab iis, qui eam volunt à meretricio
impedire, peccat quidem petendo. Prætor ta-
men non peccat concedendo, nec Aduocatus,
qui hoc Prætori confidet; nam hi solum
concurrunt ad permissionem: ita in nostro
cau. dicendum videtur. Ratio autem est. Quia
Aduocatus exercet verè munus consilioris
apud Iudicem: respondet enim consulendo
propt. de iure. Quare licet hoc consilium in
fauore sua partis redundet, & ideo ab ea
solicitetur ad confundendum, dom. tamen ipse
clientem iniustum non foneat, nec eius inten-
tionem approbet, sed solum se habeat ex
parte Iudicis, consulendo, & exponendo illi
qua agere debet ex suppositione, quod ille
clientis petat illius rei possessionem: non vide-
tur ad malum positiū, sed permisum coope-
rat, atque ideo fauere legislatoris intentum,
quod licitum est.

DVBIVM C.

Quando cliens habet bonum ius in cau-
sa possessionis, non tamen in proprie-
tate. Aduocatus potest eum defen-
dere in causa possessionis, interim dum
non vertitur causa, circa proprie-
tatem?

405 *Defendere* ^{et} *causam non potest.*
Eum non potest defendere. Quia tunc
cliens tenetur in conscientia reddere vero
domino statim rem illam quoad proprietatem,
cum faciat certò non esse ipsam, sed illius:
Ergo peccat defendendo possessionem: Ergo
Aduocatus etiam peccat eum adiuvando, &
illius cooperando delicto. Si Borgos de Paz
in proem. legum Tauri, n. 258. Medin. sum. c.
de Aduocat. & Procurat. fauere. Colliguntur
ex innocent. Cap. Pastoralis, n. 6. de causa pos-
ses. & propriet.

406 *Defendere potest.* Quia iudex in predicto
cau. recte facit, conservando illum in pos-
sessione, donec de proprietate agatur. Leges
enim id volunt ad vitanda graviora mala:
Ergo Aduocatus petere, & complete iudici id,
quod ipse index potest, & debet facere. Ad-
uocatus enim solum dicit, quid hic & nunc
iuxta leges index. Ficere debet. Ita Par-
Eccob. & Mend. Theol. Mor. To. VII.

Circa Notariorum obliga-
tiones.

DVBIVM CI.

Notarii peccant, & contra suum in-
natum debitum, tradendo partibus,
vel eorum solicitatoribus, aut
Procuratoribus processus
originales, vel scriptu-
ras originales
habentes

408 *P*eccant quidem. Quia Notarius
vel Tabellio iuramento expresso Peccant
promittit, apud se retenturum quidem
omnium instrumentorum originales: Ergo graviter
tradens id partibus, vel eorum solicitatori, contra iu-
bus, aut procuratoribus contra instrumentum, iu-
mentum, & fidelitatem promissam delinquit. Sie Na-
varr. sum. cap. 25. numero 52. Tolet. capit. 5.
numero 41.

B b 2 Non

409 Non peccat. Quia instrumentum retinendi scripturas originales non violatur, quan-
dum sine periculo per aliquid brene tempus
partibus, aut earum procuratoribus tradetur, perinde enim est, ac si apud ipsum Notari-
um retinenter. Ita Card. Lugo 10. 2. de
inſ. d. 41. n. 1.

410 Scio, Norarium teneri iustè, fideliterque
suum munus exercere non solum ex de-
bito muneri, sed ex iuramento, quo multa in speciali promittit, scilicet, quod confi-
ciet instrumenta, de quibus fuerit rogatus
verè, ac fideliter, quod seruit secretum sibi
commisum, quod non conficiet scienter in-
strumentum viariorum, quod retinebit apud
se originale omnium instrumentorum, quod
nullo odio, amore, ipso, vel timore officio suo
abutetur, &c. Vnde exstimo, peccare grauitate
cum obligatione restitnendi, quando subest
periculum, quod amittatur instrumentum
originale, vel falsificetur, aut aliqua immute-
tur ex parte. Quando vero nullum esse tale
periculum, crediderim Notarios peccati gra-
vis haud esse damnandos.

DV BIVM CII.

Notarij, qui protocollum impleri non
curant, delinquuntne le-
thaliter?

411 Olent Notarij ob angustias temporis
Statu quo-
bionis. S reūnere apud se registrum summarium,
& breue, quod Protocollum appellant, vbi
rei substantia breviter continetur, quam post-
modum, dum vacauerit extendat: Interim
autem partibus exemplaria extensa.
Contingit verò, hæc protocolla summaria
per invenies, & annos apud Notarium imper-
fecta manere. Quæritur itaque, num Notarius
lethaliter delinquat?

412 Delinquit
quidem. Delinquit profecto. Quia adest morale
periculum grauius incommodi, potest enim
contingere, quod Notarius obeat illis non ex-
tentis, & per consequens non deseruant ad
fidem agendum. Sic Toletus libro quinto nu-
mero 41.

413 Not. delin-
quit lethali-
ter. Non delinquit lethaliiter. Quia plerumque
scriptura licet non extensio, manet tamen
cum tota substantia, & cum subcriptione
necessaria, licet non cum solemnitatibus acci-
dentiariis. Huiusmodi verò scripturae Originales
affolent fidem f. cœ in Indicio. Ita Lugo
Cardinal. tomo secund. de inſit. p. 41.
numero 15.

414 Auctoriis
refolutio. Exstimo, hoc verum esse quando illæ scri-
ptura (ut ait Cardinalis) fidem in indicio
facere valeant, & in hoc casu posse Confessio-
narium in tuis cum Notario procedere, dum
modo ipse cœteri paulatim eas scripturas per-
ficere, & absolvare. Quando vero scri-
pturae manent solum in compendio super
notas ad memoriam solum deferentes, &
quæ in indicio fidem non faciunt: oportet
Notarium virgere, ut eas quam primum
extendant, quod si hoc semel, & iterum pro-

miserit, & non præstaret, absoluendi non
sunt, donec perficiant, vel modum fla-
loquuntur de his protocollo, quæ fidem
non faciunt in iudicio, veram esse Cardi-
nalis Toleti censuram Lugo Cardinalis re-
solvit.

DV BIVM CIII.

An delinquunt grauitate Notarij, vel
Secretary, facientes processu, &
causas ad alios Indices, vel Rela-
tiores, vel receptores venire, ad quæ
iuxta ordinem Curia venire non
debeant, & ad teneantur ad re-
stitutionem?

415 Non peccant grauitate sicut contra litigantes, sed ad summum contra illum Relatorem, cui occasio illa emolumenti austera-
tur. Huic autem danni latifaci potest pro-
curando illi alium processum vel causam restituendi
æque vtilem. Quia quod hic Relator re-
ferat causam potius, quam alias non vi-
deatur contra litigantes grauius iniuria, &
quod hic index audiat potius, quam
alias pars, aut nihil refert, cum &
indices, & Relatores omnes sint approbati,
& cum alioqui pars possit indicem, vel Rela-
torem sibi propelem reculare. Sic ut docti
a Cardinali de Lugo confulti, ut ipse afferit
to. 2. de inſit. d. 41. n. 16.

416 Grauitate delinquunt cum restituendi obli-
gatione. Quia licet ille qui deputatus est ex
munere ad distribuendas causas inter iudic-
es, & officiales alios, si possit facere, alii
delinquunt, qui id ex officio non habent, vel
qui id debent per se, & non possunt facere, aut per
gationem. Aliam viam determinatam, non possunt il-
lum modum incurrere sine litiganti iniuria,
cuins valde interest habere hunc iudicem, vel Relatorem, magis quam alium.
Et quidem grauius omnis est cogi ad eos recu-
fandos: nec enim semper reculatio adiungit
ne vitati poterunt grauissima inconve-
nientia ex eumodi reculacione oriri solita.
Ita meus Sapientissimus Cardinalis vbi su-
pra?

417 Hoc longè serius esse credo. Quia valde
nocere assolent hæc indicis, vel Relatioris va-
riatio litiganti, & per consequens cum verius est
ab eo, qui non habet ius, videtur fieri con-
tra ius, per dolum, & iniuriam. Fatoe, al-
quando ex huiusmodi variatione accidente
le esse, ut propter leniorem materiam grau-
non continet iniuriam, sed tamen ex ge-
nere suo graue esse contra iustitiam paci-
pium afferro. In ipso tamen litigante, qui pro-
curat, suam causam venire ad tales, vel ta-
les Indices, vel Relatores regulariter con-
tra iustitiam non erit, si absit vis, vel dolus,
& procula id per media licita, hoc est, pe-
tendo ab illo, qui habet plenam potes-
tatem causas inter iudices distribuendi
vel

Sect. II. de Iudicio Forensi Dubia. 293

vel obsernando tempus, in quo haec causa
debeat, ad hunc iudicem, & non ad illum
spectare. Fauet vius.

D V B I V M C I V .

*Notarius, qui gessit instrumenta falsa in
damnum tertij, si constitutus in mortis
articulo unde restituere possit non ha-
beat, nec parti, cui faultus, valet persuadere
ut restituat: teneturne sche-
dulam apud Confessarium subscri-
ptam relinquare, in qua scriptura il-
lina falsitatem declarat?*

418 *C*ertum est, Notarium, qui instrumenta
falsa gessit in damnum tertij ad restitu-
tionem teneri, non restituenterbus iis, qui
emolumen illud accepere. Si vero existens
in mortis articulo, non habeat, unde restituat,
teneri ad faciendum, quantum in se est, ut
pars feretur illæsa: non tamen esse obliga-
tum, ad le proledum, & infamandum cum
tanto dedecore, quia res inferioris ordinis
non debet restituiri, regulatiter loquendo,
cum iactura rerum ordinis superioris, que
iustè possidentur iuxta communem Docto-
rum sententiam, quem tradit Lef. 1.2. et 1. dub. 15.
debet autem alloqui eum, in cuius favorem
scriptura facta est, eique suadere, ut restituat,
aut scripturam sibi reddat: minarque, & in-
dicare, quantum sine mendacio poterit, se
alioquin falsitatem manifestaturum, si hoc
autem non sufficiat, quererim, num tenetor
schedulam apud Confessarium relinqueret
subscriptam, in qua declarat falsitatem illius
scriptæ, ad quam se remittat in testamento,
illius schedulæ auctoritatem declarans.

419 *Tenetur
plane.* Tenetur sanè. Quia id remedium efficax est,
nec nimium aere, cum potius declarat pietati
tum illius, qui honorem suum obligationi
postponit. Sic nonnulli, quod, preffo nomine,
memorat Card. Lugo tom. 2. de inst. d. 41.
num. 17.

420 *Non tene-
tur.* Non tenetur. Quia etiam illo modo se pre-
nitens infamabile factum post obtinuit, potest
vero illa infamia esse tanta: ut non obliga-
tur cum tanto incommodo datum pecuni-
arium ex falsitate scripta: proneniens re-
pirare. Ita Sapiensissimi Cardini.

421 *Ex cuius mente dixerim, illud remedium
quid geret.* schedulæ plerumque esse bonum, & in in-
dum in hoc gendum: vniuersaliter tamen minime obli-
ca exp. gare. doctornam expendo. Mater adul-
teria non tenerit cum onere tanto infamia
manifestare semper summa adulterium, ad im-
pediendum filij parij successionem, & legitimi-
tati domini, aliquando tamen tenetur id
facere, quando infamia illa sit talis, que merito
postponenda si ingenti damno eximi-
tare haereditatis. Similiter de Notario cum
proportione dicendum. Nam illa regula, quod
non obligat restitutio bonorum inferiorum
cum bonorum ordinis superioris iactu-
ra, debet accipi cum hac limitatione. Quis
Escr. & Mend. Theol. Mor. To. V 11.

enim dicat, quod aliquis excusetur à restitu-
tuenda magna haereditate eo quod timeat fe-
bri trium, vel quatuor dierum esse corri-
piendum, & per consequens iactura aliqua
sanitatis, que est in ordine bonorum supe-
riorum ipsum qui matrem adulteram ex-
cusant ab adulterio manifestando: dicunt te-
neri eam id manifestare filio, si sperat eum
crediturum, & restitucionem aucturum. Ergo
iam supponunt teneri matrem cum aliqua fa-
mæ iactura: nam hoc ipsum filio manifestare,
est se infamare apud illum. Debet ergo acci-
pi illa regula cum proportione, hoc est, ex-
fari aliquem à boni inferioris restitutio,
quando id agere non potest sine tali boni in-
ferioris iactura, que viri prudentis iudicio sit
cum illo bono inferiori incomparabilis.

D V B I V M C V .

*Notarius teneturne restituere, quod ac-
cepit ultra pretium à lege noua ta-
xatum, ob instrumenta, quæ conficit?*

422 *S*i taxatio sit insta tenetur proculdubio ad
restituendum: an vero sit iusta, ex multis
circumstantiis pender, quæ in facto sunt
considerandas, plerumque enim quando leges
taxantes sunt valde antiquæ, non consentur
iam iusta; quia rerum omnium auctæ sunt
pretia. Quid si nouæ sint leges? tenebiturne
ac restitucionem eorum, quæ ultra taxam il-
lam accepit?

Non tenebitur. Quia adeo ex communi
cium vnu (vel potius abusu) sic sumpitus quo-
tidie crecunt, vt Notarius nequeat si taxa sit
obseruanda, decenter, vt reliqui conciues, vi-
gitare. Sie nonnulli Auctores.

Tenebitur profecto. Quia pro legis nouæ
est præsumendum obligatione. Ita alij docto-
res, quorum sententiam approbat Card. Lug.
to. 2. de inst. d. 41. n. 19.

423 *Hoc unice verum esse indico. Nec obstat
Notarium diligenter, haud posse ali familiam, Hoc unice
si lex illa sit obseruanda. Quia id pronenit ex verum esse
eo, quod velit alere familiam supra sui status credide-
conditionem. Deberet enim considerare, cre-
rim. Scene Notarium, eorum iam operas vilis-
se, ac proinde non posse, nec debere nunc il-
luu spendorum conferare, quem nobiles
viri, vel quem haberent, si pauciores essent ut
olim in Republica Tabellionis. Fareor aliquos
esse casus, in quibus Notarius aliud
possit ultra commune pretium
accipere, quos lege apud
Cardinalem citatum
numero 19.*

B b 3 D V B I V M

DVBIVM CVI.

Notarius faciens scienter instrumentum pro contractu vñtariorum, illum explicans: obligaturne ad restitutionem, si fiat in eo loco, vbi Iudices solent ad soluendas vñsuras obligare?

426
Certare
fero.

Conuenient doctores, si instrumentum expresse contineat contractum vñtariorum, non peccare Notarium contra institutionem regulariter loquendo. Quia virtute illius instrumenti index non obligabit mutuariam ad soluendas vñsuras, licet aliunde Notarius peccet. Conuenient item, quando non explicatur, sed palliatur contractus vñtariorum sub nomine alterius debiti, tunc Notarium contra institutionem delinquere illud instrumentum confiendio, quo postea mutuarius cogetur, illud debitum soluere, quando instrumentum non conficitur petente, sed potius in initio mutuarii. Quiescerim vero, an, quando instrumentum explicat contractum vñtariorum, obligetur tamen Notarius ad restitutionem, si fiat in eo loco, vbi Iudices assolent ad soluendum vñsuras obligare?

427
Non obli-
ciamsi illud instrumentum non fiat ad mu-
tuarij petitionem. Quia ipse solum dedit nu-

dui testimonium veritatis, quod per acci-
dens concurreat ad damnum alterius: scilicet ex
malitia Indicis illo testimonio aburentis, &
mutuatarium ad vñsuarum solutionem con-
demnantis. Sic Medin. C. de vñs. 9.4. de co-
operantib. Angl. q. de refit. Advocti, diff. 6.
concl. 3.

Obligatur equidem. Quia sequi illum effec-
tam ex iudicis malitia, non liberat à malitia
in initio cooperationem illam antecedentem: Exemplum exhibeo: si scias Petrum querere inimicum, ad eum interimendum, & spe-
rias illi, vbinam sit, testificatus placet verum,
sciens tamen Petrum illa noticia abusurum
ad homicidium ex sua malitia, non eris vere
à peccato iniustitia liber, sed homicidij par-
ticeps, saltem si nulla cogente necessitate co-
operatorus fuisti. Ita Sylu. v. Vñs. q. 7. Lef. 1.
c. 20. dub. 2. 1. n. 180. Tole. 1. 3. c. 6. 1. Nan. 1. 3.
& ref. c. 2. p. 2. dub. 10. Mald. tr. 5. c. 3. dub. 54.
& alij.

Hanc sententiam communem quidem, ve-
riorem esse indico. Nam si tyranno occidente-
Christicolas, ut Antonium Christianum esse
manifestes, verum testificari, quo tamen ty-
rannus abutitur ad homicidium, cuius ta-
etiam particeps eris. Ergo Notarius fidem fac-
iens ac contractu vñtariorum, quem scit à iudi-
ce mandari executioni, illi iniustae exactioni
futura cooperatur, & per consequens tenetur
saltem tertio ad restitutionem. Pris enim
tenetur qui accipit vñsuras, deinde Index, po-
stea Notarius.

429
Hoc mihi
probabil-
lium.

LIBER